

T.C.
İSTANBUL SABAHATTİN ZAİM ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK BİLİM DALI

İLKOKUL 4. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN AİLE
İLİŞKİLERİ İLE OKUL DOYUMU ARASINDAKİ
İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mustafa YILMAZ

İstanbul
Ağustos-2023

T.C.
İSTANBUL SABAHATTİN ZAİM ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK BİLİM DALI

**İLKOKUL 4.SINIF ÖĞRENCİLERİNİN AİLE İLİŞKİLERİ İLE
OKUL DOYUMU ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mustafa YILMAZ

Tez Danışmanı

Dr. Öğr. Üyesi Çiğdem Demir ÇELEBİ

İstanbul

Ağustos-2023

TEZ ONAYI

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürlüğüne,

Bu çalışma, jürimiz tarafından Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Danışman : Dr. Öğr. Üyesi Çiğdem DEMİR ÇELEBİ _____

Üye : Doç. Dr. Esra TÖRE _____

Üye : Doç. Dr. Faruk LEVENT _____

Onay

Yukarıda imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

.....

Doç. Dr. Erhan İÇENER

Enstitü Müdürü

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Yüksek lisans tezi olarak hazırladığım “İlkokul 4.Sınıf Öğrencilerinin Aile İlişkileri ile Okul Doyumu Arasındaki İlişkinin İncelenmesi” isimli çalışmanın öneri basamağından sonuçlandığı ana kadar geçen süreçte, bilimsel etiğe ve akademik kaidelere özenle uyduğumu, tez içerisindeki tüm bilgileri bilimsel ahlak ve gelenek çerçevesinde elde ettiğimi, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığımı, bu çalışmamda doğrudan veya dolaylı olarak yaptığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu beyan ederim.

Mustafa YILMAZ

ÖN SÖZ

Mesleki yaşantım boyunca ilkokulda öğrenim gören çocukların akademik ve duygusal gelişimlerinde ailenin ne kadar önemli bir faktör olduğunu farkettim. Bu farkındalık, aile ilişkileri ile okul doyumunu arasındaki ilişkiyi araştırma konusu olarak belirlememi sağladı. Bu araştırma konusunun zihnimde somutlaşmasını sağlayan değerli hocam Doç. Dr. İbrahim Taş' a çok teşekkür ederim.

Yüksek lisans eğitimime başlamamı tetikleyen ve desteklerini her an yanımda hissettiğim dostlarım Selim Toy'a ve Nusret Erdemir' e çok teşekkür ederim. Yine bu süreçte tanıştığım ve tanımaktan mutlu olduğum arkadaşlarım Mustafa Keleş' e, Gizem Sarier' e, Ayşe Büşra Kaymakçalan' a ve Emine Ünlü' ye teşekkür ederim.

Tez yazma aşamasında desteği ve yorumları ile bu süreci benim için kolaylaştıran, tecrübelerinden faydalandığım, soru işaretlerimin her an cevaplanmasını sağlayan, Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi Araştırma görevlisi değerli dostum ve devrem Emre Yaşar'a ne kadar teşekkür etsem azdır. Bu desteğini asla unutmayacağım.

Yüksek lisans eğitim sürecinde tanıştığım, tez yazma aşamasında bilgi alış verişi yaptığım ve soru işaretlerime her zaman cevap aldığım yüksek lisans arkadaşım değerli Ayşenur Maraşlıoğlu'na çok teşekkür ederim.

Yüksek lisans eğitimim sürecinde desteğini esirgemeyen değerli müdürüm Ferhat Bakırcıoğlu' na, ölçek formlarımı uygulamamda desteği olan öğretmen arkadaşlarıma ve Şehit Emrah Sağaz İlkokulu idaresine, değerli zümreme ve öğretmen arkadaşlarıma çok teşekkür ederim.

Bu süreçte her soru işaretimde çekinmeden ulaşım sağlayabildiğim, yorumlarından ve düşüncelerinden etkilendiğim değerli hocalarım Doç. Dr. Turan Temur' a, Doç. Dr. Hakan Sarıçam' a ve Doç. Dr. Muhammet Özden' e çok teşekkür ederim.

Yüksek lisans eğitimim sürecinde tanıdığım, hem ders aşaması hem tez yazma aşamasında mükemmelliyetçi bakış açısından her zaman etkilendiğim, ses tonu, yorumları, akıcı diksiyonu ve vizyonu ile çizdiği psikolojik danışman portresinden çok etkilendiğim, bu süreç içerisinde sağladığı ve asla unutamayacağım desteğinden ötürü

danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Çiğdem DEMİR ÇELEBİ' ye gönülden teşekkür ediyorum.

Hayatım boyunca yılmayan karakterinden çok etkilendiğim, evladı olmaktan gurur duyduğum, bana varlığımı hediye eden, yüreğinin sıcaklığıyla ısındığım ve her işin üstesinden gelebilme becerisini evlatlarına kazandırmaya çalışan canım annem Meryem Yılmaz' a en derin ve en anlamlı teşekkürlerimi sunuyorum.

Mustafa YILMAZ

İstanbul-2023

ÖZET

İLKOKUL 4.SINIF ÖĞRENCİLERİNİN AİLE İLİŞKİLERİ İLE OKUL DOYUMU ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

Mustafa YILMAZ

Yüksek Lisans, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Çiğdem DEMİR ÇELEBİ

Ağustos, 2023 – 114 Sayfa

Bu araştırmada amaç, ilkokul 4.sınıf öğrencilerinin aile ilişkileri ile okul doyumunu arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Bu amaç doğrultusunda aile ilişkileri ve okul doyumunu arasındaki ilişki ile aile ilişkileri ve okul doyumunun çeşitli değişkenler açısından anlamlı farklılık gösterip göstermediği de araştırılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu; 2022-2023 eğitim-öğretim yılında İstanbul ili Esenler ilçesinde eğitimine devam eden 386 4.sınıf öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırmada verileri toplamak amacıyla; araştırmacı tarafından hazırlanan “Kişisel Bilgi Formu”, Demirtaş Zorbaz ve Korkut Owen tarafından geliştirilen “Çocuklar İçin Aile İlişkileri Ölçeği” ve Bülent Baki Telef tarafından geçerlilik ve güvenilirlik çalışmaları yapıp Türkçe’ye uyarlanan “Çocuklar İçin Kapsamlı Okul Doyumu Ölçeği” kullanılmıştır. Araştırma değişkenleri arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla Pearson Korelasyon Analizi, değişkenlerin demografik özelliklere göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek için bağımsız gruplar t-testi ve ANOVA yapılmıştır. Ayrıca destekleyici aile ilişkilerinin okul doyumunu etkileyip etkilemediğini belirlemek amacıyla Basit Regresyon Analizi yapılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, ilkokul 4.sınıf öğrencilerinin okul doyumunu düzeyi, cinsiyet ve öğretmen cinsiyeti açısından anlamlı şekilde farklılaşırken, ebeveynlerinin eğitim durumu açısından anlamlı farklılık göstermemektedir. Destekleyici aile ilişkileri cinsiyet açısından anlamlı şekilde farklılık göstermezken, engelleyici aile ilişkileri cinsiyet açısından anlamlı şekilde farklılık göstermektedir. Aile ilişkileri ebeveyn eğitim durumu açısından anlamlı şekilde farklılık göstermemektedir. Destekleyici aile ilişkileri ile okul doyumunu arasında pozitif yönlü orta düzeyde anlamlı ilişki tespit edilirken, engelleyici aile

ilişkileri ile okul doyumunu arasında negatif y6nl6 orta d6zeyde anlamlı ilişki tespit edilmiştir. Araştırmada ayrıca, destekleyici aile ilişkilerinin okul doyumunu pozitif y6nde anlamlı şekilde etkilediği de tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Aile İlişkileri, Destekleyici Aile İlişkileri, Engelleyci Aile İlişkileri, Okul Doyumu.

ABSTRACT

EXAMINATION OF THE RELATIONSHIP BETWEEN FAMILY RELATIONS AND SCHOOL SATISFACTION OF PRIMARY SCHOOL 4TH GRADE STUDENTS

Mustafa YILMAZ

Master, Guidance and Psychological Counseling

Thesis Advisor: Assist. Prof. Dr. ıgdem DEMİR ÇELEBİ

August, 2023 – 114 Pages

The aim of this study is to examine the relationship between family relations and school satisfaction of primary school 4th grade students. For this purpose, it was also investigated whether the relationship between family relations and school satisfaction with whether family relations and school satisfaction differ significantly in terms of various variables. The study group of the research; It consists of 386 4th grade students continuing their education in Esenler district of Istanbul in the 2022-2023 academic year. In order to collect data in the research; “Personal Information Form” prepared by the researcher, “Family Relationship Scale for Children” developed by Mrs. Demirtaş Zorbaz and Mrs. Korkut Owen and “Comprehensive School Satisfaction Scale for Children” adapted into Turkish after validity and reliability studies were conducted by Mr. Telef. Pearson Correlation Analysis was used to determine the relationship between research variables, independent groups t-test and ANOVA tests were used to determine whether the variables differed according to demographic characteristics. In addition, Simple Regression Analysis was conducted to determine whether supportive family relationships affect school satisfaction. According to the results of the research, the level of school satisfaction, while there is a meaningful difference in terms of gender and teacher gender, there is no significant difference in terms of parental education level. While supportive family relationships do not differ significantly in terms of gender, disruptive family relationships differ significantly in terms of gender. Family relations do not differ significantly in terms of parental education level. While a positive and moderately significant relationship was found between supportive family relationships and school satisfaction, a negative moderately significant

relationship was found between disruptive family relationships and school satisfaction. In the study, it was also determined that supportive family relationships significantly affect school satisfaction in a positive way.

Key words: Family Relationships, Supportive Family Relationships, Disruptive Family Relationships, School Satisfaction.

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAYI	i
BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ	ii
ÖN SÖZ.....	iii
ÖZET.....	v
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER	ix
TABLolar LİSTESİ.....	xiii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xiv

BİRİNCİ BÖLÜM.....	1
GİRİŞ.....	1
1.1. Problem	1
1.2. Amaç	6
1.3. Araştırmanın Önemi.....	6
1.4. Varsayımlar	9
1.5. Sınırlılıklar	9
1.6. Tanımlar	9

İKİNCİ BÖLÜM..... 11

KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR..... 11

2.1. Aile İlişkileri	11
2.1.1. Ailenin Tanımı	11
2.1.2. Yapısal Olarak Aile Türleri.....	11
2.1.2.1. Çekirdek Aile.....	12
2.1.2.2. Geleneksel Geniş Aile	12
2.1.2.3. Parçalanmış Aile.....	13
2.1.3. Aile İşlevleri.....	13
2.1.4. Sağlıklı ve Sağlıksız Ailelerin Nitelikleri	17
2.1.5. Anne Baba Tutumları.....	20
2.1.5.1. Eşitlikçi ve Demokratik Anne Baba Tutumu	22
2.1.5.2. Aşırı Koruyucu ve Müdahaleci Anne Baba Tutumu.....	23

2.1.5.3. Aşırı Baskıcı ve Otoriter Anne Baba Tutumu	25
2.2. Son Çocukluk Döneminin Genel Özellikleri	26
2.2.1. Bedensel Gelişim	27
2.2.2. Bilişsel Gelişim	28
2.2.3. Ahlak Gelişimi	29
2.2.4. Toplumsal Gelişim	29
2.2.5. Kişilik Gelişimi	31
2.2.6. Duygusal Gelişim	32
2.3. Okul Doyumu	33
2.3.1. Okul	33
2.3.2. Okul Doyumu	34
2.4. İlgili Araştırmalar	36
2.4.1. Aile İlişkileri İle İlgili Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar	36
2.4.2. Aile İlişkileri ile İlgili Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar	37
2.4.3. Okul Doyumu ile İlgili Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar	38
2.4.4. Okul Doyumu ile İlgili Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar	40
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	42
YÖNTEM	42
3.1. Araştırmanın Modeli	42
3.2. Çalışma Grubu	42
3.3. Veri Toplama Araçları	43
3.3.1. Kişisel Bilgi Formu	43
3.3.2. Çocuklar İçin Aile İlişkileri Ölçeği	43
3.3.3. Çocuklar İçin Kapsamlı Okul Doyumu Ölçeği	44
3.4. Verilerin Toplanması	44
3.5. Verilerin Analizi	45
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	46
BULGULAR	46
4.1. Betimsel Analiz Bulguları	47
4.2. Aile İlişkilerine İlişkin Bulgular	47
4.3. Okul Doyumuna İlişkin Bulgular	50
4.4. Aile İlişkileri ve Okul Doyumu Arasındaki İlişkiye Dair Bulgular	51

BEŞİNCİ BÖLÜM	53
SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER	53
5.1. Sonuç	53
5.2. Tartışma.....	54
5.2.1.İlkokul 4.Sınıf Öğrencilerinin Okul Doyumu Düzeyinin Cinsiyet Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına Yönelik Tartışma	54
5.2.2.İlkokul 4.Sınıf Öğrencilerinin Okul Doyumu Düzeyinin Öğrencilerin Öğretmenlerinin Cinsiyetine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına Yönelik Tartışma	57
5.2.3.İlkokul 4.Sınıf Öğrencilerinin Okul Doyumu Düzeyinin Annenin Eğitim Durumuna Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına Yönelik Tartışma	59
5.2.4.İlkokul 4.Sınıf Öğrencilerinin Okul Doyumu Düzeyinin Babanın Eğitim Durumuna Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına Yönelik Tartışma	60
5.2.5.İlkokul 4.Sınıf Öğrencilerinin Aile İlişkilerinin Cinsiyet Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına Yönelik Tartışma	62
5.2.6.İlkokul 4.Sınıf Öğrencilerinin Aile İlişkilerinin Annenin Eğitim Durumuna Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına Yönelik Tartışma	63
5.2.7.İlkokul 4.Sınıf Öğrencilerinin Aile İlişkilerinin Babanın Eğitim Durumuna Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına Göre Yönelik Tartışma ...	65
5.2.8.İlkokul 4. Sınıf Öğrencilerinin Destekleyici Aile İlişkileri ile Okul Doyumu Arasındaki İlişkiye Yönelik Tartışma	66
5.2.9.İlkokul 4. Sınıf Öğrencilerinin Engelleyici Aile İlişkileri ile Okul Doyumu Arasındaki İlişkiye Yönelik Tartışma	68
5.2.10.İlkokul 4. Sınıf Öğrencilerinin Destekleyici Aile İlişkilerinin Okul Doyumunu Yordamasına Yönelik Tartışma.....	72
5.3. Öneriler	72
5.3.1. Araştırmacılara Öneriler	72
5.3.2. Uygulayıcılara Öneriler.....	72
KAYNAKÇA	74
EKLER	88

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 3.1: İlkokul 4.Sınıf Öğrencilerine Ait Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular	42
Tablo 4.1: Çocuklar İçin Aile İlişkileri Ölçeği Betimsel Bilgileri.....	47
Tablo 4.2: Çocuklar İçin Kapsamlı Okul Doyumu Ölçeği Betimsel Bilgileri	47
Tablo 4.3: Öğrencilerin Cinsiyetine Göre Bağımsız Gruplar t Testi Analiz Sonuçları	48
Tablo 4.4: Annenin Eğitim Durumuna Göre Destekleyici Aile İlişkileri Tek Yönlü ANOVA Testi Analiz Sonuçları	48
Tablo 4.5: Annenin Eğitim Durumuna Göre Engelleyici Aile İlişkileri Tek Yönlü ANOVA Testi Analiz Sonuçları	49
Tablo 4.6: Babanın Eğitim Durumuna Göre Destekleyici Aile İlişkileri Tek Yönlü ANOVA Testi Analiz Sonuçları	49
Tablo 4.7: Babanın Eğitim Durumuna Göre Engelleyici Aile İlişkileri Tek Yönlü ANOVA Testi Analiz Sonuçları	49
Tablo 4.8: Öğrencilerin Cinsiyetine Göre Bağımsız Gruplar t Testi Analizi Sonuçları	50
Tablo 4.9: Öğrencilerin Öğretmenlerinin Cinsiyetine Göre Bağımsız Gruplar t Testi Analizi Sonuçları	50
Tablo 4.10: Annenin Eğitim Durumuna Göre Tek Yönlü ANOVA Testi Analiz Sonuçları	51
Tablo 4.11: Babanın Eğitim Durumuna Göre Tek Yönlü ANOVA Testi Analiz Sonuçları	51
Tablo 4.12: Korelasyon Analizi Sonuçları	51
Tablo 4.13: Basit Regresyon Analizi Sonuçları.....	52

KISALTMALAR LİSTESİ

Akt	: Aktaran
ÇAİÖ	: Çocuklar İçin Aile İlişkileri Ölçeği
Çev	: Çeviren
ÇİKODÖ	: Çocuklar İçin Kapsamlı Okul Doyumu Ölçeği
Ed	: Editör
MEM	: Milli Eğitim Müdürlüğü
SPSS	: (Statistic Packets For Social Sciencences) Sosyal Araştırmalar İçin İstatistiksel Program Paketi
vb	: ve benzeri
vd	: ve diğerleri

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

Araştırmanın bu bölümünde; problem, amaç, araştırmanın önemi, varsayımlar, sınırlılıklar ve tanımlar başlıklarına yer verilmektedir.

1.1. Problem

Ailenin tanımına bakıldığında, birbirleri ile duygusal bir bağ kurmuş, eşler ile çocukların oluşturduğu, duygusal hakların ve sorumlulukların yanında ekonomik ve sosyal sorumlulukların da paylaşıldığı bu toplumsal grup, aile olarak nitelendirilmektedir (Avşaroğlu, 2019: 17). Türk Dil Kurumu sözlüğünde de aile, evlilik durumu ve kan bağı ile oluşan, karı-koca, çocuklar ve kardeşler arasında var olan bağın meydana getirdiği, toplumda yer alan en küçük grup olarak tanımlanmaktadır (<https://sozluk.gov.tr/>, 2023). Bir başka tanımda aile; eğitim, ekonomik, dini ve cinsel işlevler gibi görevleri olan sosyal bir grup olarak geçmektedir (Epstein, Levin ve Bishop, 1976: 53-55). Bu sosyal grup cinsel birlikteliğin ve kan bağından gelen akrabalığın ötesindedir. Aynı zamanda bulunduğu toplumun gelenek ve görenekleri, ailenin belirlenmesinde önemli bir etkidir (Demirtaş, 2011: 1).

Aile, yer aldığı toplumun merkezinde olan temel birim olarak değerlendirilebilir. Dünya'nın varoluşundan itibaren, evrensel olarak kabul edilebilir ilk kurumdur. Her insan bir aile bünyesinde doğup büyüyerek yaşamını sonuçlandırır. Aile kurumu, resmi olarak evlilik adı verilen mukavele yoluyla kurulur. Dünya'da var olan her bir toplum, mevcudiyetlerini devam ettirebilmek için bu evrensel kurum olan aileye gereksinim duyar. Aile insanlığın devamını sağlayan, mütakabil ilişkilerin belli kaidelerle belirlendiği, ilk defa toplumsallaşma adımının atıldığı, yer aldığı toplumun zenginliklerinin kuşaktan kuşağa aktarımını temin eden, toplumsal, biyolojik, ekonomik ve psikolojik yanları olan bir oluşumdur (Yüca, 2018: 25).

Aile, insanlığın varoluşundan itibaren insanların yaşamında yer alan ve yaşamlarını etkileyen bir sistemdir. İnsanlar tarihin ilk dönemlerinden günümüze kadar sosyal bir varlık olarak yaşamış ve bu sosyal olma ihtiyacını, yine toplumu oluşturan en küçük sosyal grup olan aile ile gerçekleştirmiştir. Aile kavramı, tarih boyunca psikoloji, sosyoloji ve antropoloji benzeri bilim dalları tarafından araştırılmış ve üzerinde önemle durulan bir konu olmuştur. Aile kavramının önemi, psikoloji alanında Freud ile artarak devam etmiş ve üzerinde çalışmalar yapılan bir konu haline gelmiştir. Bu

çalışmalarla birlikte ailenin, bireyin yaşamında ve gelişiminde etkili bir rol oynadığı kabul edilmeye başlamıştır (Demirtaş, 2011: 1).

Çocuğun hayatındaki en aktif sosyalleştirme tesisi ailedir. Bu bağlamda aile çocuğun sosyal deneyimler elde ettiği ilk kurumdur. Ailenin, toplumun kültürel değerlerinin kuşaktan kuşağa aktarılması gibi eğitsel sorumluluğu da vardır. Ebeveynlerin çocuğa yönlendirdiği tutum ve davranışlar, ilk yaşantıların oluşmasında çok önemlidir. Aile içerisinde sergilenen kötü bir davranışın, çocuğa yansması da söz konusu olabilmektedir. Aile, çocuğun oluşturduğu yargılar ve tercihler üzerinde belirleyici veya etkileyicidir. Çocuk tarafından seçilen bu tercihler, çocuğun değerlerini gösterir ve bu durum, aile tarafından etkilenmesinin bir sonucudur (Yavuzer, 2012: 129-130).

Çocuğun etkilendiği çevresel unsurların ilk basamağında da aile bulunmaktadır. Her ferdin yaşamını sürdürdüğü toplum ile arasındaki bağlar, aile sayesinde oluşturulabildiği için, toplumun en mühim müessesesi ailedir. Anne ve baba ile aile içerisinde yaşayan diğer bireylerin birbirleriyle ve çocukla kurdukları iletişim, aile içerisinde çocuğun konumunu belirlemektedir. Çocuk, aile bünyesinde oluşturduğu iletişim ve etkileşim yardımıyla, ait olma ve sahiplenme kavramlarını içselleştirir. Öğrenme sürecinde çocuk, ailedeki her ferdin davranışlarını gözlemler ve kendisine rol model alır. Çocuklar, anne ve babaları ile daha fazla zaman geçirdikleri için onları taklit ederek onların sergiledikleri tavırları sergilemeye ve toplumsallaşmaya başlarlar (Çetinkaya, 2016: 1).

Çocuk dünyaya geldikten sonra toplumsallaşır ve toplumsallaştığı ilk kurum ailedir. Aile içerisinde gerçekleşen olumsuz toplumsallaşma sürecinde ise çocuk, suç olarak tanımlanabilecek davranışlara yönelebilmektedir. Bu bağlamda aile, çocuğun davranışlarındaki en önemli etkendir. Ailede gerçekleşen olumsuz ilişkiler, aileyi oluşturan bireylerin birbirlerine karşı sergiledikleri olumsuz davranışlar, çocuk gelişirken onu etkileyen ve suça yönlendiren nedenler olarak görülebilmektedir. Çatışmaların, kavgaların olduğu ailelerde çocuklar ve en önemlisi aile tarafından sevgi gösterilmeyen, reddedilen çocuklar, diğer çocuklara göre suç işlemeye daha yatkındırlar (Ereş, 2009: 90).

Aile konusu üzerine yapılan bu çalışmaların hepsi, aile konusunun sadece bir tanımla tanımlanamayacağını, birçok boyutunun olduğunu ve aynı zamanda çocuğun aile bünyesinde önemli bir konumunun olduğunu göstermektedir. Ailenin duygusal

fonksiyonları, biyolojik unsurlarının yanında, duygusal gereksinimlere de cevap vermektedir. Genel olarak aile kavramı üzerine yapılan tanımlar incelendiğinde aile, üç önemli alanda kişinin ihtiyaçlarına yanıt vermektedir. Birinci sırada, en fazla altı çizilen biyolojik ihtiyaçlar vardır. Bunlar, sağlık, korunma, beslenme, barınma ve eğitim gibi ihtiyaçlardır. İkincisi ise sosyal ihtiyaçlardır. Statü sahibi olma ile birlikte değerler, adetler ve ideallerin yeni nesillere aktarılması sosyal ihtiyaçlar olarak değerlendirilebilir. En son olarak bireyin psikolojik ihtiyaçlarına yanıt vermek, ailenin yanıt verdiği diğer bir alandır. Sevme, sevgi görme, güvende hissetme ve ait olma, psikolojik ihtiyaçlar içerisinde değerlendirilmektedir. Ailenin en önemli fonksiyonu, ailedeki ferdin psikolojik gelişimi ile psikolojik ihtiyaçlarını gidermektir (Alacahan, 2010: 290).

Bu bağlamda ailenin sağlıklı bireyler yetişmesinde önemli bir yeri vardır (Demirtaş, 2011: 2). Sağlıklı bireyler, sağlıklı işlevleri olan sağlıklı ailelerde yetişir yorumu yapılabilmektedir. Sağlıklı aileler, temel sorumluluklara, aile içerisinde oluşan sorunların nasıl değerlendirildiğine odaklanmaktadır. Aileler altı kritere göre değerlendirilmektedir. Bu kriterler şunlardır (Öztürk, 2020: 12):

1. Sorunların aile içerisinde çözülebilmesi
2. Ailedeki bireylerin aralarındaki iletişim
3. Aile içerisinde rollerin belirlenmesi
4. Ailedeki fertlerin duygusal katılımı
5. Ailedeki fertlerin duygusal tepkiselliği
6. Aile içerisindeki bireylerin davranış denetimi

Bir ailenin sağlıklı aile olup olmadığını belirleyen en önemli unsur, ailenin görevini gerçekleştirmedeki beceri düzeyidir. Her kültürde sağlıklı aile olarak değerlendirilen ailelerin, değişime uyum sağlayabildiklerini, açık iletişim ile ilişki kurduklarını, sorumluluk almanın desteklendiğini, çiftlerin birbirlerine ve çocuklarına güven verdiklerini ve gelecek hakkında iyimser düşüncelere sahip olduklarını gösteren araştırmalar mevcuttur. Sağlıklı iletişim, bir başka deyişle olumlu ve olması gereken iletişim, sağlıklı ailelerin en belirgin özelliğidir. Ailenin, net ve doğrudan iletişime geçme, sağlıklı ailelerin iletişim kurma şeklidir. Birbirlerini dinler ve birbirlerini doğru anlamaya çalışırlar (Canel, 2012: 6).

Sağlıklı ailelerin, aile bireyleri arasında duyguların paylaşılması ve anlaşılması, farklılıkların kabulü, aile fertlerinin birbirlerine olan ilgilerinin ve sevgilerinin gösterilmesi, işbirliği içinde olunması, mizah anlayışının olması, başlıca gereksinimlerin karşılanması, sorunun çatışmaya dönüşmeden çözülmesi, fertler arasında takdir etmenin yer alması, problemlerin üstesinden gelebilme, aile bünyesinde var olan bağlılık, aile fertlerinin birbirlerine karşı kıymet bilmesi, güçlü bir iletişim ağı, birlikte zaman geçirme arzusu, dini uyumun yüksek seviyede olması, rollerin belirgin olması gibi özellikleri bulunmaktadır (Çağlar, Akyıl ve İme, 2021: 177).

Sağlıklı ailelerde yetişen bireylerin, benlik gelişimini sonuçlandıran, birbirini destekleme çabasında olan, dürüstlük, güven ve sevgi çerçevesinde ilişkilerini sürdüren, karşılıklı olarak hayatı yaşayış biçimlerine saygı gösteren ve rollerinin farkında olan bireyler oldukları görülmektedir. Aile bünyesindeki sevgi ve ailedeki fertlerin aralarındaki yakın ilişki, çocukların psikolojik açıdan sağlıklı bir gelişim içerisinde olmasını desteklemektedir (Abay,2019: 90).

Sağlıksız aile olarak nitelendirilen ailelerde ise bu bahsedilen dinamiklerde bozulmaların olduğu görülebilmektedir. Aile bünyesindeki bu bozulmaların en fazla ergenleri ve çocukları etkilediği bilinmektedir (Çalıklar ve Kadioğlu, 2019: 49).

Sağlıklı ve sağlıksız aile olarak nitelendirilen aileler karşılaştırıldığında ise, aile bünyesinde kurulan iletişimin, sorumlulukların yerine getirilme düzeyinin, ailedeki rollerin dağılımının iki aile profilini ayırmada etkili olduğu söylenilebilir (Demirtaş, 2011: 3).

Bu bilgiler ışığında ailenin, kişiliğin oluşumundaki en mühim çevresel faktör olduğu kanısı ortaya çıkmaktadır. Günümüzde ailenin, bireyin kişilik gelişimini ve davranışını etkileyen etkenlerin başında olduğu kabul edilmektedir. Belirgin bir anne-baba davranışı ile inşa edilen aile çevresi, çocuğun genel anlamda öz-yeterlilik duygusunun gelişmesini güçlü bir şekilde etkilemektedir. Öz-yeterlilik kavramı, yaşam doyumu gibi son derece mühim olan temel kavramlarla ilişkilidir (Ofazoğlu, 2013: 2).

Aile yapısının, anne-baba ve çocuk üçlüsünün arasındaki ilişki kalitesinin, çocuğun hayattan elde ettiği doyum üzerinde yani yaşam doyumunda çok etkili olduğu söylenilebilir (Çivitci, 2014: 7).

Yaşam doyumu, pozitif psikoloji kuramının bir kavramı olup, öznel iyi oluşun bilişsel niteliği olarak değerlendirilmektedir. Bireyin hayatının tamamındaki ya da aile, çevre ve okul gibi yaşamın özel bir alanındaki kalitenin veya olumlu durumların bilişsel değerlendirmesi olarak ifade edilmektedir (Haranin, Huebner ve Suldo, 2007: 128).

Bu bağlamda çocukların okuldan aldıkları doyum da yaşam doyumunun bir alt boyutu olarak değerlendirilmektedir. Yaşam doyumu, çocukların ve ergenlerin okuldan elde ettikleri doyum hakkında yani okul doyumu hakkında önemli bir başlıktır (Çakar ve Karataş, 2017: 124). Okul doyumu, yaşam doyumunun bir alt boyutu olması ile birlikte, öznel iyi oluş ile genel yaşam doyumu kavramlarının bir unsuru olarak nitelendirilmektedir (Telef, 2014: 481).

Okul doyumu, çocukların hayattan algıladıkları kalitenin önem arz eden bir unsurudur (Verkuyten ve Thijs, 2002: 203). Okul doyumu, çocukların okul yaşamından algıladıkları kalitenin hem öznel hem bilişsel değerlendirilmesi olarak tanımlanmaktadır (Baker, vd., 2003: 210).

Okuldan doyum elde eden öğrencilerin, okul içerisinde olumlu olarak ifade edilen yetenekleri ile akademik başarılarını artırmaya yönelik davranış sergilemeleri yüksek ihtimaldir. Okuldan doyum elde edemeyen öğrencilerin ise okuldan uzaklaşma veya okuldan kurtulma düşüncesi ile içsel ya da dışsal davranışlara yönelebilecek durumları olabilmektedir. Böylece çocuklar okuldan kaçma davranışını gerçekleştirebilmek için disiplin sorunları çıkarabilirler (Telef, 2014: 481).

Okul doyumu, öğrencilerin kural dışı davranışlarının azalmasını sağlayan boyutlardan bir tanesidir (Önder ve Yılmaz, 2012: 1738).

Okul doyumunun, öğretmen (Özdemir ve Sezgin, 2011: 185), akran desteği (Samdal, vd., 1998: 398), akademik başarı (Jovanović ve Jerković, 2011: 224), öz saygı (Tian, Liu, Huang ve Huebner, 2013: 1004), aile, aile ilgisi ve katılımı gibi değişkenlerle pozitif korelasyonu vardır (Telef, 2014: 481).

Okul, öğrencilerin yaşamlarında çok fazla zaman geçirdikleri bir alan olmasından dolayı genel yaşamın bir minyatürü olarak düşünülebilir. Bu bağlamda çocukların buradan alacakları doyum, başarıya yönelmelerini, öz saygılarını, öz yeterliliklerini ve duyarlılıklarını büyük ölçüde etkileyerek olumlu bireylerin yetişmesini ve buradan hareketle istenilen bir toplumun inşa edilmesini sağlayacaktır (Alsaç, 2019: 4).

Bu bağlamda ailenin çocuğun yaşam doyumu üzerinde etkili olduğu belirtilmektedir (Çivitci, 2014: 7). Bu bilgi doğrultusunda ailenin aynı zamanda, yaşam doyumunun bir alt başlığı olan okul doyumu üzerinde de etkili olduğu çıkarımı yapılabilir.

Tüm bu araştırmalar ve bilgiler doğrultusunda çocuğun yaşamının temel inşacısı olan ailenin, bireyin doğumundan itibaren onun yaşamında etkili bir rol oynadığı açık bir şekilde ifade edilmektedir. Bu bağlamda çocuğun aile ilişkilerinin okul doyumunu etkileyeceği düşünülmekte ve bu düşünce ışığında çalışmada; ilkökul 4.sınıf öğrencilerinin aile ilişkileri ile okul doyumu arasındaki ilişki incelenmiştir.

1.2. Amaç

Bu araştırmanın temel amacı, ilkökul 4.sınıf öğrencilerinin aile ilişkileri ile okul doyumu arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Bu amaç ile birlikte demografik özelliklere göre aile ilişkileri ve okul doyumunun ne yönde farklılaştığı da alt amaçlar olarak belirlenmiştir. Bu amaçlar düşünülerek araştırmada aşağıdaki sorulara yanıtlar aranmıştır:

1. İlkokul 4. sınıf öğrencilerinin aile ilişkileri, cinsiyete, annenin eğitim seviyesine ve babanın eğitim seviyesine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
2. İlkokul 4.sınıf öğrencilerinin okul doyumu düzeyleri, cinsiyete, öğretmenin cinsiyetine, annenin eğitim düzeyine ve babanın eğitim düzeyine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
3. İlkokul 4. sınıf öğrencilerinin destekleyici aile ilişkileri ile okul doyumu arasında bir ilişki var mıdır?
4. İlkokul 4. sınıf öğrencilerinin engelleyici aile ilişkileri ile okul doyumu arasında bir ilişki var mıdır?
5. İlkokul 4. sınıf öğrencilerinin destekleyici aile ilişkileri okul doyumunu yordamakta mıdır?

1.3. Araştırmanın Önemi

Aile, çocuğun gözlerini dünyaya açması ile birlikte karşılaştığı ilk ortamdır. Bu ortamda çocuk, kendisi için en önemli tecrübeleri edinmektedir. Çocuk kendisini ailesiyle kurduğu iletişim ile tanımaya başlamaktadır. Çocukla kurulacak sağlıklı ilişkiler, onun kendisine karşı olan benlik algısını da sağlıklı yönde etkileyebilmektedir. Bu sağlıklı ilişkilerin kurulmasında iletişimin etkisi çok

önemlidir. Çocukla kurulan iletişim, onun daha sonra kendi çevresindeki kişilerle kuracağı iletişimin de temeli olarak görülmektedir (Tezel Şahin, Cevher ve Nilgün, 2007: 776).

İnsanın davranışlarının oluşumdaki en önemli tesis, bireyin hayatındaki ilk toplumsal grup olan ailedir. Ailenin, bünyesinde yetişen her birey üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğu bilinmektedir. Sistem kuramı, aile içerisindeki bireylerin ilişkilerinde veya farklı bireyler arasında var olan ilişkilerde, bireylerin sergilediği hareketlerin yani davranışların karşılıklı olduğunu ve kişiler arasında bağımlılık oluşturduğunu belirtmektedir. Aile içerisindeki ilişkilerde, her bir fert diğer fertleri etkilerken, kendisi de diğer fertlerden etkilenmektedir. Bireyler, gruplar, aileler ve toplumlar bir sistemin modülleridir. Hepsi birbirinden etkilenmektedir (Demirbilek,2016: 111).

Özellikle ilk çocukluk döneminde, anne ve babanın davranışları, çocuğun hayata karşı olan bakış açısını etkilemektedir (Alamehmet, 2019: 2). Bu bağlamda aile tarafından sergilenen destekleyici ya da engelleyici davranışlar çocukta doğrudan etki oluşturabilmektedir. Aile ilişkileri, insanın kendisini sorgulama, kendisine karşı davranışlarını değerlendirme gibi beceriler üzerinde etkilidir (Öztürk, 2020: 2).

Aile kavramı genel anlamda, bünyesinde yetişen her bireyin olumlu yönde etkilendiği kurum olarak düşünülmektedir. Fakat aileler, üyeleri üzerinde olumsuz etkiler de bırakabilmektedirler. Bu sebeple aileler alanyazında, sağlıklı(işlevsel) aileler ve sağlıklısız(işlevsel olmayan) aileler şeklinde ikiye ayrılarak ifade edilmektedir (Demirtaş Zorbaz ve Korkut Owen, 2013: 58).

Sağlıklı ailelerin iletişimi açık, belirgin, doğrudan ve net olmakla birlikte öz değeri yüksektir. Sağlıksız ailelerin ise iletişimi doğrudan değil, belirsiz ve bu sebeple iletişim bir dürüstlük içerisinde gerçekleşmemektedir. Ailede belirlenen kurallar sert, acımasız, istişareden uzak ve uzun sürelidir. Böyle ailelerin çevrelerindeki insanlarla aralarındaki ilişkileri suçlayıcıdır (Satir, 2016: 18).

Çocuğun kişilik oluşumunda, çocuk büyürken sergilenen anne-baba davranışlarının rolü çok büyüktür. Çocuğa karşı sergilenen bu davranışlar, aile ilişkilerinin yani anne-baba ve çocuk arasındaki ilişkinin temelini oluşturur. Aile içerisinde varolan bu ilişki, çocuğun şu anki sergilediği davranışlar ve ilerleyen zamanlarda sergileyeceği davranışlar üzerinde şekillendirici bir etkiye sahiptir (Erdim, 2019: 14).

Çocuk, aile tarafından içselleştirilen yaşam anlayışıyla hareket etmeye çalışır. Bu sebeple aile içerisinde olumlu bir havada yetişen çocuk, sosyal yaşama sağlıklı bir biçimde entegre olabilmektedir. Ailesi tarafından sevgi, ilgi vb. tutumların sergilenmediği çocukların akademik başarı, iletişim ve ikili ilişkiler gibi hususlarda başarılı olması muhtemel değildir (Güleç, 2018: 110).

Çocuk ailede sosyalleşmeye başladıktan sonra bu süreç okul ile devam etmektedir (Bektaş ve Karadağ, 2013: 274). İnsanın yapısı, sosyal bir canlı olduğunun göstergesidir. İnsanlar yalnızca fiziksel gereksinimlerini gidererek yaşamlarını sürdüremezler. Güven, sevgi ve saygı gibi duygusal ihtiyaçlar çok daha fazla önem arz etmektedir. İnsanlar bu duygularını başkalarıyla paylaşma ihtiyacı içerisindeyler. Bu paylaşım ve sosyalleşme, aile ile başlayarak okulda da devam etmektedir. Bu bağlamda çocuğun hayatında okul, aileden sonra gelen ve ailenin etkilediği bir ortam olarak düşünülebilmektedir (Samancı ve Diş, 2014: 575).

Okul, çocukların hayatının büyük bir bölümünün geçtiği, aileden sonra gelen ve aile ile ilişkisi olan bir ortamdır. Çocuklar, günlerinin aşağı yukarı üçte birini okulda geçirmektedirler. Bu sebeple okulda geçirilen zamanın niteliği de çocuklar için çok önemlidir. Okuldaki bu nitelik ise okul doyumunu olarak adlandırılmaktadır (Öksüz, Demir ve Öztürk, 2018: 257).

Çocuk, okulda arkadaşlarıyla ve öğretmenleriyle bir ilişki kurmaktadır. Bu ilişkinin niteliği çocuğun diğer yaşam alanlarında da etkilidir. Okulda kurulan bu ilişkilerin nitelikli olması ve okuldaki deneyimlerin olumlu geçmesi, çocuğun okula olan bakış açısını iyi yönde etkilemektedir. Bu bağlamda çocuğun okuldaki iyi ve kötü deneyimleri karşımıza okul doyumunu çıkarmaktadır (Yam ve Kumcağız, 2020: 2114). Bu bilgiler ışığında çalışmada, aile ilişkileri ve okul doyumunu kavramları arasındaki ilişki ele alınmıştır.

Aile konusu üzerine yapılmış diğer çalışmaların ağırlıklı olarak anne-baba tutumları üzerine yapıldığı ancak aile ilişkilerinin daha az üzerinde durulduğu ortadadır. Okul konusunda yapılmış araştırmalarda ise genellikle akademik başarıya odaklanılmıştır. Okul doyumunu konusuna değinen çalışmaların sayısının azlığı da literatürde görülebilmektedir. 4.sınıf öğrencilerinin aile ilişkilerinin okul doyumunu ile ilişkilendirildiği herhangi bir çalışmanın da literatürde olmaması çalışmanın önemini artırmaktadır.

Araştırmada ilkokul 4.sınıf öğrencilerinin okul doyumu düzeylerinin; cinsiyet, öğretmen cinsiyeti, annenin eğitim seviyesi ve babanın eğitim seviyesi açısından farklılaşıp farklılaşmadığı tespit edilmiştir. Yapılmış olan bu tespitler, ilkokul 4.sınıf öğrencileri üzerinde olacağı için, literatüre sağlayacağı katkı bakımından araştırmanın önemi artmaktadır. Aynı zamanda ilkokul 4.sınıf öğrencilerinin aile ilişkilerinin de cinsiyet, annenin eğitim seviyesi, babanın eğitim seviyesi ve anne ile babanın birlikte yaşama durumu açısından incelenmiş olması, yine literatüre yapacağı katkı bakımından araştırmanın önemini arttıran bir diğer husus olarak değerlendirilebilir.

Alanyazında aile hakkında yapılan araştırmalara bakıldığında, ailenin genel olarak anne ve babanın bakış açısına dayandırıldığı ya da çalışmaların 12 yaş üzeri yaşlardaki bireylerin algıladıkları aile kavramı üzerine yapıldığı görülebilmektedir. Bu sebeple 12 yaş altındaki bireylerin aileyi ve aile ilişkilerini nasıl algıladıklarını ortaya koyan çalışmalar bir hayli azdır (Demirtaş, 2011: 7).

Bu çalışmanın ilkokul grubu öğrencilerinin algıladıkları aile ilişkileri ile okuldan elde ettikleri doyum arasındaki ilişkiyi ortaya koyan bir çalışma olması, okul doyum düzeyi düşük olan öğrencilerle, okul doyum düzeyi yüksek olan öğrencilerin, aile ilişkileri yönünden farklılıklarını gösteren bir çalışma olması da araştırmanın önemini göstermektedir.

1.4. Varsayımlar

Araştırmaya katılan katılımcılar, araştırma kapsamında uygulanan ölçek maddelerini, gerçek duygu ve düşüncelerine göre yanıtlamışlardır.

1.5. Sınırlılıklar

Araştırmanın sınırlılıkları şu şekildedir:

1. Araştırma, ilkokul 4.sınıf öğrencileriyle ve öğrencilerin ölçekleri değerlendirirken verdiği yanıtlarla sınırlıdır.
2. Araştırma, uygulama yapılan ölçeklerin ölçtüğü niteliklerle sınırlıdır.

1.6. Tanımlar

Aile: İnsanın dünyaya gelmesi ile birlikte içinde bulunduğu, yaşamının devamı için gerekli olan desteğin ve bakımın verildiği sosyal ortam olarak tanımlanmaktadır (Bayer, 2013: 102).

Aile ilişkileri: Aile bireyleri arasında gerçekleşen ilişki olarak tanımlanabilmektedir. Çocuklar için; destekleyici aile ilişkileri ve engelleyici aile ilişkileri olmak üzere iki alt boyuttan oluşmaktadır (Demirtaş Zorbaz ve Korkut Owen, 2013: 63).

Destekleyici aile ilişkileri: Duygusalılığın, ilginin ve istenilen yönde iletişim biçiminin olduğu, çocuğun gelişimini olumlu bir şekilde destekleyen aile ilişkileridir (Demirtaş Zorbaz ve Korkut Owen,2013: 65).

Engelleyici aile ilişkileri: İstenmeyen iletişim biçimlerinin ve cezalandırmanın olduğu, çocuğun sağlıklı gelişimini engelleyen aile ilişkileridir (Demirtaş Zorbaz ve Korkut Owen, 2013: 65).

Okul doyumu: Çocukların okul yaşamından algıladıkları kalitenin öznел ve bilişsel değerlendirilmesi olarak tanımlanmaktadır (Baker, vd., 2003: 210).

İKİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde aile ilişkileri ve okul doyumu kavramları ile ilgili kuramsal çerçeveye ve bu kavramlarla ilgili yapılmış olan araştırmalara yer verilmiştir.

2.1. Aile İlişkileri

Bu başlık altında, ailenin tanımı, yapısal olarak aile türleri, aile işlevleri, sağlıklı ve sağlıklı olmayan ailelerin nitelikleri ve anne-baba tutumları açıklanmıştır.

2.1.1. Ailenin Tanımı

Ailenin tanımı Türk Dil Kurumu sözlüğünde, *evlilik ve kan bağına dayanan, karı, koca, çocuklar, kardeşler arasındaki ilişkilerin oluşturduğu toplum içindeki en küçük birlik; karı, koca ve çocuklardan oluşan topluluk; aynı soydan gelen veya aralarında akrabalık ilişkileri bulunan kimselerin tümü; aynı gaye üzerinde anlaşılan ve birlikte çalışan kimselerin bütünü* olarak tanımlanmıştır (<https://sozluk.gov.tr/>, 2023).

En genel tanımla aile, anne, baba ve evlatlardan oluşan sosyal topluluk olarak belirtilse de, bu tanımlama ailenin bir çeşidi olan çekirdek aileyi vurgulamaktadır. Aile yapısının onu oluşturan farklı özelliklerinin var olması sebebiyle kesin bir tanımının yapılması güçtür. Yapısındaki farklı özellikler, farklı aile tanımları ortaya koymaktadır (Zeybekoğlu, 2013: 11).

Bu bağlamda aile, kan bağı ile oluşan veya evlilikle meydana gelen, eşlerin, çocukların ve kardeşlerin aralarında oluşturduğu ilişki ile tamamlanan, toplumdaki en küçük sosyal grup olarak tanımlanmaktadır. Başka bir tanımda aile, ortak bir amaç doğrultusunda yaşayan bireylerin oluşturduğu küçük bir sosyal düzen olarak ifade edilmektedir. Aile, insanın mutlu bir birey olmasını sağlayan, aynı zamanda her ferdin yaşadığı toplum ile arasındaki dengeyi oluşturan müessesedir. Aile aynı zamanda, içerisinde bulunan her ferdin, psikolojik ve fiziksel olarak sağlıklı yaşayabilmesini sağlayan, yakınlık, güven, bakım ve sevgi gibi yaşamsal faktörlerin sunulduğu doğal bir ortamdır (Baydemir, 2021: 8).

2.1.2. Yapısal Olarak Aile Türleri

Aile yapısı, kişiler arasında kan bağı veya yasal olarak kurulan bağ olması ile beraber bir de birlikte yaşama durumları ile oluşturulan bir yapıdır. Bu yapı içerisinde büyüyen

çocuklar da büyüdükleri aile ortamlarından etkilenmektedirler. Çocukların kişiliklerinin oluşmasında, karakterlerinin şekillenmesinde ve benlik saygılarının gelişmesinde anne ve babanın kişilik yapısı yani aile yapısı oldukça etkilidir. Aileler de içinde buldukları toplumsal yapılara, kültüre ve var oldukları zamana göre farklılıklar gösterebilmektedirler. Özellikle var olan ekonomik, toplumsal ve sosyal değişimler birbirinden farklı aile tipleri ortaya çıkarmışlardır. Bu aile tipleri, ailenin büyüklüğü, evliliğin biçimi, soyun belirlenmesi gibi farklı özellikler taşımaktadırlar. Toplumlarda genel anlamda iki tür aile tipi görülmektedir. Bu aile tipleri, çekirdek aileler ve geleneksel geniş ailelerdir. Bu aile tiplerine ek olarak parçalanmış aileler de sayılarının az olmasına rağmen fark edilmesi gereken farklı bir aile yapısı olarak karşımıza çıkmaktadır (Yüca, 2018: 27).

2.1.2.1. Çekirdek Aile

Anne, baba ve çocukların oluşturduğu, sadece iki neslin sürdürdüğü bir bağlanma ortamıdır. Bu dönemde batı toplumundaki en yaygın aile tipi çekirdek ailedir (Göncü, 2013: 18).

Büyükşehirlerde oluşan hayat şekli, sosyal yaşantı, endüstriyel toplum kuralları bu aile tipini meydana getirmiştir. Çekirdek aile yapısında sadece iki nesil bulunmaktadır. Bu kişiler anne, baba ve evlilik yapmamış çocuklardır. Çekirdek ailede bulunan çocuklar evlenince evden ayrılıp kendi ailelerini kurarlar (Yüca, 2018: 28).

Çekirdek ailelerde eşler ve çocuklarla ilişkiler hususunda veya yaşanan problemlerle alakalı günlük ya da anlık alınan kararlar, diğer aile tiplerine göre daha bağımsızdır (Lale, 2004: 21). Çekirdek aile ile geleneksel geniş aile arasındaki en temel fark, çekirdek ailenin hem fonksiyonlarının hem de aile içerisindeki fert sayısının geleneksel geniş aileye göre daha az olmasıdır (Zeybekoğlu, 2013: 13).

2.1.2.2. Geleneksel Geniş Aile

Aynı çatı altında, kan bağı ile bağlanmış ya da evlilik yolu ile birleşmiş iki veya daha fazla yetişkinin bir arada yaşadığı aile tipi olarak açıklanmaktadır. Nine, dede, amca, hala veya kuzen gibi akrabaların ortak hedefleri gerçekleştirmek için bir araya geldikleri aile tipidir (Bakan ve Bakan, 2017: 55).

Geniş aileler az gelişmiş ülkelerde ve kırsal bölgelerde yaygın olarak görülen bir aile tipidir. Aynı evde birden fazla evli çiftin bulunduğu bu aile tipinde egemenlik babada

olup ve aile genişlemesi babanın soyundan gerçekleşmektedir. Bu sebeple aile içerisinde bulunan bireyler genel itibariyle babanın akrabalarıdır (Yüca, 2018: 28).

2.1.2.3. Parçalanmış Aile

Ailenin parçalanması, normal olarak tanımlanan aile özelliklerindeki değişimi ifade etmektedir. Bu değişim, anne ve babanın ayrı yaşaması, anne ve babanın boşanmış olmaları, çocukların aileden ayrı yaşamaları ya da anne veya babanın herhangi birinin ölümü olarak açıklanmaktadır (Göncü, 2013: 18).

2.1.3. Aile İşlevleri

Kelime anlamı olarak işlev, bir yapının oldurulabileceği ve o yapıyı farklı yapılardan ayırt ettiren eylem çeşidi veya eylem çeşitleridir (Ozankaya, 1984: 68). Aile hususunda işlev ise, ailenin var olma amacına uygun olarak unsuru olduğu topluluğun uyumlu çalışmasına destek olarak belirtilmekte ve yine ailenin topluma sunduğu hizmet olarak açıklanmaktadır (Kır, 2006: 383).

Kavram olarak aile işlevleri, aileyi meydana getiren fertler arasındaki bağların kalitesi ve bu kalitenin ailedeki bireylerin hayat niteliğine tesirini yansıtan bilgilerin tamamı olarak değerlendirilmektedir (Göncü, 2013: 20). Elliot ve Merrill (1961: 350), ailenin işlevlerini, psikolojik, biyolojik, eğitsel, ekonomik, koruyuculuk, boş zamanı değerlendirme, saygınlık kazandırma ve dini işlevler şeklinde belirtmişlerdir.

İnsanın doğduğu ve yetiştiği aile ortamı, insanın yaşamını etkileyip yön vermektedir. Bilişsel gelişimi ve duygusal gelişiminin yanında, benlik saygısı, gelecek beklentisi, kaygı düzeyi, başarı algısı ve olumsuz duyguları gibi düşünce ve davranışlarda da aile işlevleri önem arz etmektedir (Öztürk, 2020: 10).

Doğduktan hemen sonra çocuk ailedeki inanç, değer, gelenek, tutum ve aile içindeki uygulamalardan etkilenmektedir. Bu bağlamda çocuğun, yaşamı boyunca sergilediği tutum ve davranışlarda ailenin işlevleri etkileyici rol oynamaktadır (Şanlı ve Öztürk, 2015: 244).

Aile işlevlerinin sağlıklı bir şekilde gerçekleştirilmesi, ailedeki her bir ferdin yaşam doyumunun artmasını, ailedeki bireylerin sorumluluk sahibi ve özgüvenli bireyler olmalarını ve aynı zamanda mutlu bir yaşam elde etmelerini sağlamaktadır (Göncü, 2013: 20). Aile yapısının evrensel olarak kabul edilen dört esas işlevi vardır. Bu işlevler:

1. Aileyi meydana getiren çiftler arasında toplumun da kabul ettiği bir cinsel yaşantının var olması,
2. Ailedeki bireylerin ekonomik iş birliği yapması,
3. Çocukların sağlıklı bir şekilde yetiştirilmesi başka bir ifadeyle fiziksel ve biyolojik gereksinimlerinin giderilmesi,
4. Çocukların sosyal bireyler olmasını sağlamak ve bununla birlikte çocuklara içinde buldukları toplumun kültürünü kazandırmak (Yüca, 2018: 30).

Aile işlevleri, yaşamın kolaylaşmasını sağlayan, ailedeki bireyler arasında anlaşma durumunu oluşturan, uyum içinde olunmasını sağlayan, farklı yeteneklere sahip aile fertleri için koruyucu olan bir sistemdir. Aile işlevleri aynı zamanda, ailedeki bireylerin genel anlamda ihtiyaçlarının karşılanmasını, bireylerin toplum için hazırlanmasını ve ailenin refahı için lazım olan fiziksel ve ruhsal yapıyı sağlamaktadır. Ailenin işlevlerini yeterince sağlaması, ailenin sağlıklı bir aile olduğunu göstermektedir. İşlevlerini yerine getiren aile “sağlıklı aile”, işlevlerini yerine getirmeyen aile ise “sağlıksız aile” olarak değerlendirilmektedir (Karahisar, 2015: 24). McMaster modelinde aile işlevleri altı kriter ele alınarak açıklanmıştır (Göncü, 2013: 21).

Bu kriterlerin varlığı ailenin sağlıklı veya sağlıksız olup olmadığını göstermektedir (Demirtaş, 2011: 7). McMaster modelinde ele alınan altı kriter şunlardır:

1.*Problem Çözme*: Ailenin, problemlerini uzun süre tekrar ortaya çıkmayacak şekilde uzun süreli çözme beceresi olarak tanımlanmaktadır (Miller vd., 2000: 170). Ailede problem çözme birbirini takip eden yedi adımda gerçekleşir. Bunlar:

- Problemi saptamak
- Problemi yaşayan bireyle iletişimin kurulması
- Probleme çözüm üretilebilmesi için uygun koşulları sağlamak
- Üretilen çözümlerden birisine karar vermek
- Çözüm için adım atmak
- Başarı sonrasında sonucun takip edilmesini sağlamak
- Problem çözme durumunun değerlendirilmesini yapmak (Demirtaş, 2011: 14-15).

Bir ailenin uyum seviyesinin göstergesi, genel olarak yaşadığı problemlerin üstesinden gelebilme derecesi olarak açıklanmaktadır. Çoğu ailenin enerji harcayarak çözüm

üretmeye çalıştığı problemleri ve kriz dönemleri olabilmektedir. Kriz bittikten sonra ise ailelerin bazıları önceki denge durumuna ulaşabilirken, bazılarında ise önemli derecede fonksiyonel ve yapısal farklılaşmalar olabilmektedir (Coşkun, 2007: 37). Aile işlevlerini dikkate alarak kullanan ailelerin, sorunlarını etkili ve daha kolay bir şekilde çözdükleri izlenmektedir (Göncü, 2013: 21).

2.İletişim: Aile fertleri arasında gerçekleşen bilgi alışverişi olarak tanımlanabilmektedir. Aile ilişkilerinde bahsedilen iletişim, bilhassa sözel iletişim olarak değerlendirilmektedir. Ailedeki fertlerin etkili bir iletişim kurup kuramaması önemsenmektedir (Karahisar, 2015: 28).

Bir insanın dünyaya gelmesinden sonra, başkalarıyla nasıl bir ilişki kuracağını ve yaşamında neler gerçekleşeceğini belirleyen en temel faktör iletişimdir. İşlevsel olmayan ailelerde yani sağlıklı ailelerde, iletişim dolaylı ve belirsiz olup, dürüstçe gerçekleşmez. İşlevsel ailelerde yani sağlıklı ailelerde iletişim, doğrudan, belirgin, açık ve net olup, dürüstçe gerçekleşmektedir (Satir, 2016: 18).

3. Roller: Aile ilişkilerinde roller, ailedeki fertlerin aile işlevlerini icra ettikleri ve tekrarladıkları davranış biçimleri olarak tanımlanmaktadır. Bunlardan bazıları, yemek yapmak veya çöpü çöp kutusuna götürmek gibi sevilmeyen davranış biçimleri olabilmektedir. Roller, gerekli roller ve diğer roller olmak üzere ikiye ayrılmaktadır (Miller vd., 2000: 171).

Ailedeki rollerin fertler tarafından kabullenilmesi ve rollerin kişiye yüklediği sorumlulukların yerine getirilmesi, ailede işlevlerin sağlıklı bir şekilde devam etmesini sağlamaktadır. Roller, genel olarak günlük işlerin devam ettirilmesi ve paylaşılması esnasında belirlenmektedir. Bu paylaşımlarda uygunsuzluk ortaya çıkabileceği gibi demokratik veya otokratik paylaşım hususları da bulunabilmektedir. Roller belirlenirken dikkat çeken bir konu da kuşaklar arasındaki cinsiyete dayanan rollerdir. Geleneksellik arttıkça, erkeğin ve kızın görev sınırları belirginleşir. Rollerdeki sınırların kesinliği kadar rollerdeki belirsizlikler de sorunların kaynağı olabilmektedir. Aile içerisinde paylaşılan roller, farklı kültürlerde farklı nitelikler taşıyabilmektedir. Bu nedenle en yerinde yapılan rol dağılımı, bireylerin parçası oldukları kültürle çelişki içerisinde olmadıkları, her bireyin kabullendiği, ortaya işlevsel olmayan belirtiler çıkarmayan dağılımdır (Coşkun, 2007: 39).

Rollerin, toplum tarafından kadına ve erkeğe yöneltlen bir görev olmasından çok, aile içerisinde paylaşım yapılarak yerine getirilmesi gereken bir sorumluluk olması daha uygundur. Aile içerisinde sağlıklı bir ortamın oluşması için her ferdin sorumluluklarını bilinçli olarak yerine getirmesi gerekmektedir. Roller belirlenirken yapılan dengeli bir dağılım da önemsenmesi gereken konulardan biridir (Demirtaş, 2011: 18).

4.Duygusal Tepki Verebilme: Yaşantılar sonrasında bireylerin göstermeleri gereken duygusal tepki olarak tanımlanmaktadır. Duygusal tepkiler iki farklı boyutta olabilmektedir. Bireylerin olumlu yaşantılar sonrasında gösterdikleri sevgi, neşe ve mutluluk gibi duyguların yanında, olumsuz yaşantılar sonrasında gösterilen kızgınlık, korku ve üzüntü gibi duygu durumları da duygusal tepki verebilme kavramı içerisinde yer almaktadır (Göncü, 2013: 22).

Sağlıklı işlevleri olan ailelerin bahsedilen bu iki boyuttaki duygusal tepkileri gösterebildikleri belirtilirken, sağlıksız işlevleri olan ailelerin bu duyguları sergileyemedikleri vurgulanmaktadır. Ailelerin kültürel farklılıkları da bu duygusal tepkileri farklılaştırabilmektedir (Karahisar, 2015: 29).

5.Duygusal Katılım: Bu boyut, aile fertlerinin faaliyetlerine ve menfaatlerine, ailenin bir bütün olarak ilgi göstermesi ve bunlara verdiği değerin derecesi olarak açıklanmaktadır. Odaklanılan nokta, ailede yer alan bireylerin birbirlerine karşı nasıl ve ne kadar ilgi gösterdikleri ve yatırım yaptıklarıdır. Bununla beraber, duygusal katılım, yalnızca ailedeki fertlerin birlikte neler yaptıklarına değil, aralarındaki katılımın ne denli olduğuna atıfta bulunur (Miller vd., 2000: 172).

6.Davranış denetimi: Ailenin kendi üyelerinin davranış kriterlerini saptama ve disipline etme şekli olarak belirtilmektedir. Davranış denetimi, McMaster'ın belirlediği diğer beş işlevle de ilişkilidir. Problem çözerken hangi metodun kullanılacağından, duygusal katılım sağlarken gösterilen ilginin miktarını ayarlamaya kadar diğer işlevlerle de karşılıklı olarak ilişkili olduğu ortadadır. Sağlıklı ailelerin, her ferdine uygun olacak biçimde, davranış denetimine sahip olması gerekmektedir. (Demirtaş, 2011: 19).

Bu alan hem çocuk üzerindeki aile disiplini hem de ailedeki yetişkinlerin birbirlerine karşı takındıkları davranışlara yönelik standartlar ve beklentiler ile alakalıdır. Davranış denetimi üç alanda kural belirleme ve disipline etme biçimidir. Bunlar fiziksel, psiko-biyolojik ve sosyalleşme davranış alanlarıdır. Aileler, belirtilen üç alanla alakalı kabul

edilebilecek düzeyde davranış standartları ortaya koyarlar. Davranış kontrolünün tarzını, bu standartlara karşı gösterilen esneklik ve bağlılık belirlemektedir (Göncü, 2013: 23).

Buna bağlı olarak katı, esnek, gevşek ve kaotik olmak üzere dört çeşit davranış kontrolü vardır (Coşkun, 2007: 41). Bu davranış kontrolü şekillerinden en etkili olanı esnek davranış kontrolüdür (Göncü, 2013: 23).

2.1.4. Sağlıklı ve Sağlıksız Ailelerin Nitelikleri

Aile, yetişkinlerin ve çocukların aralarında bir ilişki kurduğu, bu ilişki ile birlikte birbirlerinden etkilendikleri sosyal bir yapıdır (Öztürk, 2020: 11).

Genel olarak aileler, birbirlerinden farklı hayat şartlarına sahip olsalar da kaygı ve strese neden olabilecek sorunlar ve durumlarla karşılaşır. Bazı aileleri ve o aile fertlerini, hem aile dışındaki sosyal yaşamın stresi hem de ailedeki bireylerin birbirleri ile yaşadığı olumsuz yaşantılar kötü yönde etkilemektedir. Bazı ailelerde ise bu bahsedilen olumsuzlukların olmadığı yani hem aile içerisindeki yaşantıda hem de aile dışındaki yaşantıda herhangi bir sorunun olmadığı görülmektedir. Bu bağlamda ailelerin birbirlerinden farklı oldukları, sağlıklı ve sağlıksız ailelerin söz konusu olduğu vurgulanmaktadır (Yüca, 2018: 30-31).

Literatürde sağlıklı aileler “işlevsel olan aile”, sağlıksız aileler ise “işlevsel olmayan aile” olarak da adlandırılmaktadır. Bir ailenin sosyo-ekonomik nitelikleri, toplumun aileye olan desteği ve hizmeti, ailedeki fertlerin kalıtsal nitelikleri, kişilikleri ve aile içerisindeki ilişkiler gibi birçok unsur, ailenin sağlıklı ya da sağlıksız olduğunu belirlemektedir (Coşkun, 2007: 34).

Sağlıklı aileler, görevlerini iyi derecede yerine getirmektedirler. Sağlıklı ailelerde aile fertleri, aralarındaki iletişimden memnuniyet duyarlar. Psikolojileri gayet sağlıklı, aralarında yaşanan çatışmalar ender görülmektedir. Sağlıklı ailelerde yaşanan değişikliklere uyum sağlama kolaydır. Kaygı ve stres oluşturan durumlarla baş edebilme becerisine sahiptirler. Bununla beraber sağlıklı ailelerin hiçbir zaman problemlerle karşılaşmayacağını söylemek söz konusu değildir. Bu aileler problemlerle karşılaştıklarında kendilerini toparlayıp üstesinden gelebilme becerisi gösterirler (Demirtaş, 2011: 10).

Karahisar (2015: 19)' a göre, sağlıklı aileler, bireylerinin sevgi, ait olma ve güven gibi duygusal ihtiyaçlarını tamamlayan, bireylerin bağımsızlığını destekleyen, diğer

fiziksel ve sosyal ihtiyaçlarını da gideren ailelerdir. Eşler, aile yapısı içerisinde rollerini uyum içerisinde icra ederler. Birbirlerini koşulsuz kabul eder ve birbirlerine saygı çerçevesinde yaklaşırır. Sağlıklı aileler yani işlevsel olan aileler, aile yapısına, çocuklarına ve çevrelerine karşı sorumluluklarını yerine getirirler.

Sağlıklı ailelerin, özdeğerlerinin yüksek olduğu, ailede uygulanan kuralların esnek, yararlı, insanca ve bazı durumlara göre değişken olduğu, iletişimin dürüst, açık ve net gerçekleştiği, toplumla ilişkinin açık, ümit veren ve bireylerine seçme hakkı tanıyan aileler olduğu vurgulanmaktadır (Satir, 2016: 18). Sağlıklı ailelerde davranışlar ve istekler kontrol edilmeye çalışılmaz, fikir alışverişı yapılır. Aile içerisinde üstünlük kurma, aşırı bir kontrol etme durumu ve otorite yoktur (Göncü, 2013: 23). Sağlıklı aileler sadece kendi üyelerinin aile içerisindeki ilişkilerin nasıl olduğuna odaklanmaz. Aynı zamanda ailenin toplumla olan ilişkisine ve toplumla alakalı yaşanan problemin üstesinden gelebilme becerisine de odaklanılır (Hallaç ve Öz, 2014: 143).

Sağlıklı ailelerde, bireyler duygularını paylaşır ve birbirlerinin duygusal durumlarını anlamaya çalışırır. Bireyler farklılıklarını kabul eder, birbirlerine olan sevgiyi hissettirir, birbirlerine ilgi gösterirler. Aile fertleri aynı zamanda iş birliği içerisinde dirler. Aile, üyelerinin ihtiyaçlarını giderir ve ailede herhangi bir çatışma durumu oluşmadan problemlerin üstesinden gelinir. Bu ailelerde üyelerin sorumluluk alma hisleri yüksektir (Yüca, 2018: 31).

Sağlıklı aile kavramı açıklanırken birçok kaynakta ortak nokta bir hayli fazlayken, sağlıksız aile kavramında ise çok çeşitli açıklama söz konusudur. İşlevsel aile olarak nitelendirilen sağlıklı ailelerin rollerinde yaşanan herhangi bir eksiklik ya da hata, sağlıksız aile olarak nitelendirilen ailelerin oluşmasını sağlayabilmektedir. Sağlıklı ailelerin yaşamlarında bir denge varken sağlıksız ailelerde böyle bir denge söz konusu değildir. Bu tarz ailelerde bir çatışma havası olup, etkileşimlerinde fiziksel ya da psikolojik belirtiler olabilmektedir. Sağlıksız ailelerde yeterli olmayan, bozuk bir iletişim bulunmaktadır. Çünkü iletişim kurulurken iletilmek istenen mesaj düzensiz iletebilir ve gerçek anlamından uzak bir anlam oluşabilir (Coşkun, 2007: 36).

Ailenin genel anlamda, aile içerisinde bulunan fertlerin gelişimini iyi yönde etkilediği düşünülmektedir. Ancak aileler kendi yapısı içerisinde yetişen fertler üzerinde güzel etkiler bırakmamaktadırlar. Bireyler üzerinde olumlu etkiler bırakmayan aileler, McMaster modelindeki beş temel işlevde problem yaşayan sağlıksız ailelerdir.

Problem çözüme becerisi, iletişim, aile içerisindeki roller, duygusal katılım, duygusal tepki verebilme ve davranış denetimi diye adlandırılan bu işlevlerde sorun yaşamaktadırlar (Demirtaş Zorbaz ve Korkut Owen, 2013: 59).

Sağlıksız ailelerin oluşmasını sağlayan en temel nokta, aralarında bir anlaşmazlığın olduğu, farklı istek ve arzulara sahip, aralarında kaliteli bir iletişim ve yaşantının olmadığı eşlerin olmasıdır. Bu bağlamda yaşanan bu sorunlar ailede hastalıklı davranışların ortaya çıkmasını sağlayarak çiftler ve çocuklar arasında farklı bozulmalara neden olduğu söylenilebilmektedir. Sonuç olarak sağlıksız aileler, aile dertleri üzerinde istenmeyen davranışların oluşmasını sağlayabilmektedir (Göncü, 2013: 24).

Sağlıksız aileler içerisinde, kendi kişisel çıkarını aile fertlerinin çıkarlarının üzerinde gören, diğer aile üyelerini kişisel çıkarları için kullanan en az bir aile ferdi olabilmektedir. Bu kişiler bazen anne ya da baba bazen ise çocuklar olarak karşımıza çıkabilmektedir. Sağlıksız ailelerde görülebilen başka bir özellik ise, çocukların ebeveynlerine bağımlı bir hale getirilmesidir. Yani çocuk yaşadığı bir problemi sorumluluk alarak kendi aşamama, ebeveyne ihtiyaç duyma sorunuyla karşılaşabilmektedir. Sağlıksız ailelerde çocuklar, kişisel ihtiyaçların temini için eğitilirken, korkutma, utandırma veya şımartma gibi yöntemler kullanılabilir. Bu bağlamda çocuk, çekingen, ürkek, beceriksiz ve alıngan gibi istenmeyen karakteristik özellikler edinebilmektedir. Sağlıksız ailede yetişen çocuklar, yaptığı işlerde diğer kişilerden onay bekleyen, keyfine düşkün, suça yatkın, insanlara güvenmeyen, bağımlı, nefret sahibi, saldırgan davranışları olan, hayatı anlamsız olarak yorumlayan bireyler olabilmektedirler (Öztürk, 2020: 15).

Sağlıksız ailenin eksiklik yaşadığı en ciddi alan iletişim alanıdır. İhtiyaç duyduğu en önemli nokta ise iletişimsel tutarlılıktır. Bu aile, istişare etme ve uyum içinde olma konusunda sınırlı beceriye sahiptir. Sağlıksız aile fertlerinin, kararsızlıkları çözebilme, amaç belirleme ve tercih edilen bir durumu sürdürebilme konularında çok az becerileri vardır. Tartışma esnasında ortak bir odak noktası bulamama problemleri ve tatmin edici bir noktaya gelmeyi engelleyen duygusal mesafeleri bulunmaktadır (Beavers ve Hampson, 2000: 132).

2.1.5. Anne Baba Tutumları

Tutum, bireyde var olan düşünceleri, duyguları ve davranışları olumlu ya da olumsuz şekilde değiştiren veya oluşturan eğilimlerdir. İnsanların sergilediği tutumlar, gözlenemeyen fakat yapılanlar sonucu yordayabilen eğilimlerdir. Tutumlar, edimsel koşullanma yolu ile ya da klasik koşullanma yolu ile gözlem yapma ve taklit etme aracılığıyla öğrenebilen eğilimler olup, bireylerin kişilik özelliklerinin de bir parçası olarak değerlendirilmektedir. Bireylerin sergiledikleri kısa zamanlı eğilimlerin tutum olarak değerlendirilmediği, tutumların uzun süreli eğilimler olduğu belirtilmektedir. (Karahisar, 2015: 35).

Bu bağlamda bireylerin kişilikleri, yaşam boyu bireyin doğumu itibariyle toplumdaki sosyal kurumlar içerisinde biçimlenmektedir. Bu sosyal kurumlar arasında en etkili olan ise anne ve babanın tutumları ile şekillenen ailedir. Anne ve babanın tutumu, çocuk yetişirken çoğu çevresel ve sosyal faktörden daha etken olup, çocuğun sosyal, bilişsel ve duygusal gelişimini de etkilemektedir (Şanlı ve Öztürk, 2015: 240).

Bireyin hayata dair oluşturduğu ilk şemalar, aile içerisinde meydana gelmektedir. Ailenin çocuğa karşı kullandığı iletişim kalıpları ve tutumları, çocuğun yaşamına dair oluşturduğu duygulara, düşüncelere ve davranış tarzlarına etki etmektedir. Bu bağlamda çocuğun kişiliğinin ilk adımı atılmış olur (Koçakoğlu, 2019: 27).

Anne ve babalar, çocuğun doğumundan sonraki dönemde ilk olarak etkileşime girdiği kişilerdir. Bu etkileşim doğum ile başlar ve çocuğun hayatı boyunca sürer. Çocuklar benliklerini kazanırken, annelerin ve babaların davranışları ve tutumları etkin rol oynamaktadır. Çocukların hislerini ve düşüncelerini etkileyen anne ve baba tutumlarının, çocukların davranışlarını da etkilediği kabul edilmektedir (Özdemir, 2021: 9).

İnsanların ilk çocukluk dönemindeki yaşantıları, insanda oluşan davranışların temeli olarak değerlendirilebilmektedir. İnsanda yaşantılar sonucu oluşan ve kalıcı iz olarak nitelendirilen anıların, model olma ve bazı davranışları tekrar ettirme gibi davranışları şekillendirdiği söylenebilmektedir. Anne ve babalar, bireydeki bu anıları yani davranışların oluşabilmesini sağlayan yaşantıları meydana getiren, bireyin kendisi dışındaki önemli aktörlerdir. Bireye yaşantılar yolu ile kazandırılan yeni davranış biçimleri, annelerin ve babaların sergiledikleri tutumlar aracılığı ile gerçekleşmektedir. Bir bireyin yetişkinlik döneminde çevresi ile kurduğu ilişkileri ve

yaşam biçimini, çocukluğunda anne ve babası ile gerçekleştirdiği ilişki ve bu ilişki sonucunda zihninde meydana gelen anılar etkilemektedir (Ulusoy, 2022: 29).

Türk (2019: 91), çalışmasında çocukluk çağı travmalarının, şemalar ile ilişkili olduğunu, Gök (2012: 91), çalışmasında anne ve babaların olumsuz tutumlarının, olumsuz şemalarla ilişkili olduğunu belirtmektedir.

Adler, ailedeki ebeveyn davranışlarından çocuğun etkilendiğini ve çocuğun kendi benliğini geliştirirken de bu durumun çok etkili olduğunu vurgulamıştır (Aktuğ ve Esen, 2006: 18).

Anne ve babalar aile olarak çocuk yetiştirirken diğer ailelerden farklı tutum ve davranışları benimseyebilmektedir. Anne baba tutumlarının, literatüre bakıldığında birçok farklı formda incelendiği ortadadır. Anne ve babaların ebeveyn olarak, inançları, değerleri, ilkeleri, davranışları ve tercihleri tutum olarak değerlendirilmektedir (Yersel, 2019: 4).

İnsanlar tutumları sonradan öğrenir, doğarken tutumlara sahip olarak doğmamaktadırlar. Tutumların çok farklı biçimlerde edinildiği kabul görmektedir. Örneğin taklit, deneyim, sosyal öğrenme ve pekiştirme gibi yaşantısal yollarla edinilebilmektedir. Bilhassa anne ve babaların taklit edilmesi, çocuklukta edindiğimiz tutumların en başında gelmektedir (Kağıtçıbaşı, 1999; Akt. Erginbay, 2014: 10).

Maslow, çocuğun çevresinin ve anne baba tutumunun, çocuğun kişiliğinin gelişmesinde ve dizayn edilmesinde çok etkili olduğunu vurgulamıştır. Erikson, ebeveyn tutumlarının, insan hayatındaki sekiz aşamanın sağlıklı götürülebilmesi için çok önemli olduğunu belirtmiştir. Anne baba tutumlarının, anne baba ve çocuk ilişkisini, çocuğun davranışlarını ve verdiği tepkileri, çocuğun toplumsal çevresini etkilediği yapılan araştırmalarla belirtilmiştir. Literatüre bakıldığında ebeveyn tutumunun, sağlıklı ve istendik bir benlik oluşumu için gerekli olduğu kuramcılar tarafından ortak bir görüş olarak belirtilmiştir (Yersel, 2019: 4).

Anne ve babanın çocuk ile olan ilişkisinin altında anne ve babanın tutumları yer almaktadır. Anne baba ve çocuk arasında yetersiz ve uygunsuz kurulan ilk ilişkiler, çocukların aralarında uyum problemi yaşamalarına ve istenmedik birçok vakaya neden olduğu saptanmıştır. Büyüme evrelerinde başarılı olarak nitelendirilen çocuklar, iyi aile ilişkilerinin olduğu bir aile içinde yetişen bireylerdir. Aile içerisindeki başarılı ilişkiler, yapıcı, arkadaşça ilişkiler kurabilen, mutlu ve bunalımdan uzak bireylerin

yetişmesini sağlamaktadır. Bu durumun tersi olarak, uyum problemi yaşayan çocuklar, genel olarak istenmedik anne-baba ve çocuk ilişkisinin sonucunda yetişmiş çocuklardır (Yavuzer, 2012: 133-134).

Anne baba tutumları, toplumlar ve kültürler arasında farklılıklar gösterebildiği gibi aynı toplum içerisindeki aileler arasında da farklılıklar görülebilmektedir. Literatüre bakıldığında anne baba tutumları üç başlık altında toplanmaktadır (Yüca, 2018: 33). Bunlar, “eşitlikçi ve demokratik anne baba tutumu, aşırı koruyucu ve müdahaleci anne baba tutumu ve aşırı otoriter ve baskıcı anne baba tutumu.”

2.1.5.1. Eşitlikçi ve Demokratik Anne Baba Tutumu

Eşitlikçi ve demokratik anne baba tutumu, çocuklarda benlik gelişiminin istendik seviyede ilerlemesini sağlayan anne baba tutumudur. Anne baba tutumları arasında çocuk yetiştirirken sergilenmesi gereken en uygun tutum eşitlikçi ve demokratik tutumdur. Bu tutumu benimseyen ve uygulayan ebeveynler, çocuklarıyla koşulsuz saygı ve sevgi bağı içerisinde bulunurlar. Hem çocuklarının ihtiyaçlarının karşılanmasını sağlayıp hem de denetleyip destek olurlar. Anne babalar davranışları ile birbirleriyle çelişmeyip, kararlı ve tutarlı davranarak çocuğa güven verirler. Çocukların sorumluluk duygusunun oluşması ve gelişmesi için birtakım davranışları belirli sınırlar içerisinde sergilemelerine müsaade ederler. Ebeveynler, çocuklarının her birinin özel olduğunu ve kendilerine has gelişim kapasitelerinin olduğunu bilirler. Bu bağlamda yeteneklerini gösterebilmelerine, kendilerini gerçekleştirebilmelerine ve özgürce gelişebilmelerine izin verirler (Sezer, 2010: 3).

Çocuklarını benimseyip severek yaklaşan, saygı ve sevgi ile birbirleriyle ilişki kuran, sorunlarını konuşan ve birbirlerine danışarak çözmeye çalışan, anne babalar eşitlikçi ve demokratik yaklaşımı benimseyen anne babalardır. Bu tutumu sahiplenen anne ve babalar çocuklarına hoşgörü ile yaklaşıp onları desteklemektedirler. Bu ailelerde gergin bir aile ortamı olmayıp, aile içerisinde sıcak ve ılımlı bir ortam vardır (Kaya, 1997: 198).

Bu tutumu benimseyen ebeveynler genel olarak, çocuğun sorumluluk duygularının ve özgüven duygularının gelişimini önemseyip, bu kavramların çocuğun yaşına uygun olmasına dikkat ederler (Dursun, 2010: 33).

Eşitlikçi ve demokratik tutumu sergileyen anne babalar, çocuklarının isteklerine ve varlıklarına saygı duyarlar. Çocuklarını hassas ve sabırlı bir şekilde dinleyip, aile

içerisinde alınacak kararlarda onların da görüşleri alınmaktadır. Çocuğun davranışlarına sınır koyarlarken, duygularına sınır koymazlar. Bu aile yapısında eleştiri, çocuğun kendisine değil, yapılan işe yöneliktir. Ailede benimsenen kurallar önceden belirlenen ve sınırları çizilen kurallar olduğu için çocuk hangi davranışının sonunda ne ile karşılaşacağını bilmektedir (Derman ve Başal, 2013: 120).

Ebeveynler, çocuklarının gereksinimleri ve kaygıları konusunda hassas davranmaktadırlar. Şayet çocuk hata yaparsa demokratik tutumu benimseyen ebeveyn çocuğa ceza vermek yerine affedici ve eğitici yaklaşmaktadır (Zeteroğlu, 2014: 13).

Yapılan araştırma sonuçlarına göre, bu tutum içerisinde yetişen çocukların okuldaki akademik başarıları daha yüksek, bağımsız davranabilen, başarıya ulaşabilme ihtimalleri daha yüksek, kendilerine güvenen, arkadaşlarıyla iyi anlaşılan, takım çalışmalarına kolay adapte olabilen çocuklar oldukları ve bu çocukların aynı zamanda depresif, kaygı ve bağımlı olma gibi olumsuz durumlardan uzak çocuklar oldukları ortadadır (Erdoğan ve Uçukoğlu, 2011: 55).

Genel olarak batı ülkelerindeki araştırmalarda, eşitlikçi ve demokratik tutumun çocuk üzerinde özyeterlilik algısı, kendini düzenleme yeteneği, özsaygı, akademik başarı ve sorumluluk duygusu gibi olumlu başlıklarla ilişki içerisinde olduğu saptanmıştır (Sümer, Aktürk ve Helvacı, 2010: 44).

2.1.5.2. Aşırı Koruyucu ve Müdahaleci Anne Baba Tutumu

Anne baba tutumları arasında sık rastlanan tutumlardan birisi de koruyuculuktur. Ebeveynlerin aşırı korumacı davranışları, çocuklarına olması gerekenden fazla özen göstermesi ve kontrol etmeye çalışması anlamına gelmektedir (Yavuzer, 1986; Akt. Yüca, 2018: 35).

Korumacı tutumun benimsendiği aile ortamında büyüyen çocuklara, aile bünyesinde devamlı korunmaya gereksinimleri varmış gibi ilgiyle yaklaşmaktadır. Aşırı koruyucu tutum sergileyen anne babalar aynı zamanda müdahale edici yaklaşımlar içerisinde olurlar. Çocuk ergenlik çağında olsa dahi, ona özgürce karar alabilmesi için gereken aile ortamı oluşturulmaz. Bu tutumla büyütülen çocuklar bağımsız davranmakta zorlanan, ileriki zamanlarda bile onu koruyup kollayacak birilerine ihtiyaç duyan çocuklar oldukları vurgulanmaktadır. Aşırı koruyuculuğun sergilendiği aile ortamında yetişen çocukların olgunlaşma aşaması da bir hayli zor geçmektedir (Kulaksızoglu, 2002: 84).

Aşırı koruyucu ebeveynler, çocuklarının yaparak sorumluluk kazanacağı alanları, çocukları zorlanmasın veya üzülmesin diye kendileri yaparak onların yaşam tecrübesi edinmelerini engellemektedirler. Bu tutumu sergileyen anne babalar, çocuklarına şiddetli bir sevgi bağı ile bağlanmış ve çocuklarının her isteğini gerçekleştirmeye çalışmaktadırlar. Ebeveynlerin çocuklarına karşı sergiledikleri bu korumacı tutum, olması gerekenden fazla kontrol etme mekanizması anlamı taşır ve çocuk bu durum sonrasında kendine güven problemi yaşayan, bağımlı bir birey haline gelmektedir. Erken dönemde başlayan bu bağımlılık, hayat boyu devam edebilir ve psikososyal olgunluk yönünden çocukta negatif sonuçlar oluşmasını sağlayabilir (Bodur, 2021: 25).

Koruyucu anne babalar, çocuklarıyla fazlaca ilgilenmeleri hissine kapılan ve onlarla alakalı her konuyu kendilerinin yapmaları gerektiğini düşünen anne babalardır. Bu ebeveynler çocuklar üzerinde gereğinden oldukça fazla bir hakimiyet kurmaktadırlar. Bu yüzden çocuklar, kendi yaşam deneyimlerini elde edemeyip, bu deneysel bilgileri de ebeveynlerinden edinmektedirler. Korumacı tutumun etkisi sebebiyle çocuk kendi yaşamında yalnız başına hareket edememektedir. Bu vaziyet çocukta özgüven eksikliği oluşturur. Sonuç olarak çocuk yönlendirilerek yaşamını sürdürmektedir ve hayatı yalnız başına öğrenmede geç kalmaktadır (Navaro, 2003; Akt. Çoban, 2021: 7).

Aşırı koruyuculuk, anne ve babalarda çocuklar üzerinde aşırı kontrol sağlama ve fazla özen gösterme tavrını ortaya çıkarmaktadır. Bu bağlamda çocuk, ebeveyninden ayrı kaldığında kendisini yetersiz hissedip sorumluluk almakta güçlük yaşamaktadır. Bu tutuma maruz kalan çocukların problem çözme becerilerinin de gelişemediği belirtilmiştir (Tohumcu, 2022: 19).

Aşırı koruyucu tutumda çocuk ve anne bağındaki semptomlar dört başlık ile belirtilmiştir. Bu semptomlar; sosyal gelişimin engellenmesi, bebekleştirme, annenin kontrolü ve aşırı temastır. Bu tutumla yetişen çocuklar, kendisine güvenmeyen ve girişimcilikten uzak, başkalarından destek bekleyen, çekimser, sosyal bağ kurma konusunda eksik, korkak ve akranlarına göre bazı beceriler konusunda gelişimi yavaş ilerleyen çocuklardır (Çelen, 2022: 33).

Bu tutumu benimseyen ailede büyüyen çocuklar, yaşadıkları olaylarda başkalarını sorumlu tutarak kendileri sorumluluk alamazlar. Çocuk bu koruyuculuğu gelecekte eşinden dahi bekleyebilmektedir (Derman ve Başal, 2013: 122).

2.1.5.3. Aşırı Baskıcı ve Otoriter Anne Baba Tutumu

Otorite, bir durum veya bir olayda, insanın kendi düşüncelerinin doğru olduğunu karşısındaki kişi veya kişilere kabullendirerek o insanlar üzerinde oluşturulan bir emretme vaziyeti, yaptırım uygulayabilme, egemenlik kurabilme anlamına gelmektedir (Birgün, 2012; Akt. Demirdöven, 2021: 12).

Geleneksel aile yaklaşımında aşırı baskıcılık, çocuğun benliğini yok sayan ve fazlaca rastlanılan tutum olarak belirtilmektedir. Otoriter bir ailede çocuk, davranışlarının sonunda nasıl bir tepkiyle karşılaşacağını tahmin edememektedir. Bundan dolayı çocuk, bu belirsizliğin içinde ya şiddetli bir isyankarlığa ya da şiddetli bir boyun eğici tutuma bürünebilmektedir. Otoriter bir aile yapısı içinde büyüyen çocuklar, arzu ettikleri gibi değil ailenin onlardan istediği gibi hareket ettikleri için dıştan denetimli bir benlik oluşturmaktadırlar (Yavuzer, 1994: 28).

Otoriter anne babalar çocuklarını, istedikleri gibi yoğurabildikleri bir hamur gibi görmektedirler (Yörükoğlu, 2000: 147).

Baskı, bu tutumu sergileyen ebeveynlerin çocuklarına karşı uyguladıkları en temel özelliktir. Bu ebeveynler, çocuklarının tavırlarını kontrol etme, değerlendirme ve şekillendirme yöneliminde olup, çocuklarının tavırlarına standart koyma eyleminde bulunmaktadır. Çocuğun itaat etme durumu böyle anne ve babaların vazgeçemedikleri bir durumdur ve otoriter anne babalar çocukları üzerinde katı bir şekilde hakimiyet kurmak isterler. Aile içerisinde kurallar açıklama yapılmaksızın koyulmaktadır. Ailede “ebeveynin sözü dinlenmelidir” inancı vardır (Şendil, 2003: 176).

Ebeveynler çocuklarına kırıcı, anlayışsız ve soğuk bir tutumla yaklaşmaktadırlar (Yörükoğlu, 1990; Akt. Erginbay, 2014: 23). Aşırı baskıcı ve otoriter ebeveynler, çocuklarına duydukları sevgiyi, çocuk beklenen davranışı sergilediğinde gösterirler ve genelde çocuk şımarmasın diye gece vakti uykudayken severler (Çağdaş, 2001; Akt. Erginbay, 2014: 23).

Otoriter anne baba tutumunda ebeveynler sert bir disiplin anlayışı içerisindedirler ve çocuk, ilginin yetersiz kaldığı, duygusal desteğin olmadığı bir aile içerisinde

büyümektedir. Mutlak itaat çocuktan beklenen bir davranış şeklidir (Sak, vd., 2015: 973).

Bu tutumu sergileyen ebeveynler, demokratik ebeveyn tutumunun tam tersi bir yaklaşımla, çocuklarını kendilerinden ayrı bir birey olarak görmemektedirler. Baskı, bu tutumun çocuğa yöneltilen en temel özelliğidir. Çocuklarına şekil vermeye, onları kontrol etmeye ve devamlı olarak değerlendirmeye çalışırlar (Eker, 2011: 20).

Çocuklarına genellikle sert ve otoriter yaklaşımla davranarak, kendi arzu ettikleri kişiyi yetiştirme çabası içindedirler. Böyle ebeveynlerin amaçlarına ulaşmak için kullandıkları en güçlü yöntem ise cezadır. Çocuklara sunulan haklar yok denecek kadar azdır. Aşırı baskıcı ve otoriter ebeveynler tarafından yetiştirilen çocuklar, yanılğı içerisinde olmaktan korkan, çekingen, fazla hassas, içine kapanan, aşağılık hissi içerisindeki bir kişiliğe sahip olabilmektedirler (Kaya, Bozaslan ve Genç, 2012: 210).

2.2. Son Çocukluk Döneminin Genel Özellikleri

“Son Çocukluk” diye adlandırılan bu evre, çocukların ergenliğe geçiş yaparken kazandıkları olgunluk süreci diye adlandırılan evre olarak nitelendirilmektedir. Son çocukluk dönemindeki bir çocuk, okul öncesi çocuklarından farklılık gösteren, ilköğretimin ilk yıllarını somut düşünme özelliğiyle, son yıllarını ise soyut düşünme özelliğiyle geçiren bir bireydir (Yavuzer, 2000: 13).

Son çocukluk evresi, çocukların okula adım attığı, çevre ile etkileşimi sonucu oluşan sosyal çevrenin büyümesiyle, yeni tecrübelerin ve bilgilerin edinildiği bir zaman dilimini tanımlamaktadır. Bu evre, ilk çocukluk evresindeki özelliklerin gelişerek ilerlediği, çocuğun artık olaylara kolay inanma özelliğinden uzaklaşarak, olaylar hakkında sorgulamalar yaptığı daha şuurulu bir evredir (Nas, 2018: 291).

Son çocukluk döneminin, 6-12 yaş aralığındaki çocukların olduğu dönem olarak belirtilmektedir. Bu dönem okul çağı olarak da bilinmektedir. Erikson bu dönemi psikososyal gelişim kuramında dördüncü evre olarak belirtmiş ve çocuk bu evrede “ne öğrenirsem o olurum” görüşünü benimsemektedir. Çocuğun bu evrede okula başlamasıyla büyüyen sosyal çevresinin yani arkadaşlarının ve öğretmenlerinin etkisi artarken, ebeveynlerinin etkisi azalmaya başlamaktadır (Durak, 2006: 27).

Çocuk bu dönemde, dil ve motor gelişimini büyük oranda tamamlamış, denge kabiliyetinin artması sonucu hızlı yürüyebilen, ok atabilen, futbol oynayabilen, el ve

göz koordinasyonunun gelişimi ile ellerini birbirinden bağımsız kullanabilen birey olarak değerlendirilmektedir (Yavuz, 2007: 40-41).

Bu dönemde çocuk, sorumluluk almaya, öğrenmeye, iş paylaşmaya ve disiplin kavramını tanımaya başlamaktadır. Bu değişimler sonucunda da başarıyı algılamaya hazır duruma gelmektedir (Durak, 2006: 27). Aynı zamanda bu dönemde ilköğretime başlayan çocuk, bir önceki döneme göre, saldırganlık benzeri kendisine veya çevresine zarar verecek davranışlar sergileyebilmektedir. Bu yaşlardaki kız çocukları dram gösterilerine, biraz daha hareketsiz ve ritimli oyunlara, bale ve jimnastik benzeri faaliyetlere rağbet gösterirler. (Yavuz, 2007: 41).

Aşağıda 7-12 yaş aralığındaki çocukların ilköğretimin ilk dönemlerine has gelişim hususları belirtilmiştir (Gürpınar Akan, 2001: 18).

2.2.1. Bedensel Gelişim

Çocukların organlarının tümü ile kolları ve bacaklarını güçlü ve hızlı bir şekilde kullanabilme becerisine, insanın organlarını senkronize edebilme düzeyine ve onları kontrol etme düzeyine fiziksel gelişim veya psiko-motor gelişim denir. Başka bir ifadeyle ağırlık ve boy gibi niceliksel büyüme ile insan bedenindeki sistemlerin fonksiyonlarını yerine getirebilme düzeylerine fiziksel gelişim denir (Arı, 2013: 10-11).

Son çocukluk döneminin öncesinde gerçekleşen okul öncesi dönemde çocuk, motor becerilerin, el ve göz koordinasyonunun gelişimi ile birçok spor branşını yapabilir ve yazı yazma gibi ince motor gerektiren becerileri halledebilir. Çocuğun bu dönemdeki bilişsel ve fiziksel gereksinimlerini giderecek bir dengeli beslenmenin ve eğitimin verilmesi de büyük öneme sahiptir (Gürpınar Akan, 2001: 18).

6 ile 11 yaş arasındaki çocuklar ilkokula başlayan çocuklardır. Bu evredeki bedensel gelişimin hızı ilk çocukluk evresine göre daha yavaştır. Ortalama senelik boy artışı 5.5 cm olarak ifade edilmektedir. 10 yaşını tamamlamış bir çocuğun ortalama boyu 140 cm'dir. 11 veya 12 yaşındaki erkek ve kız çocukların ortalama boyu 145 cm'dir. Bu yaşlarda kızlar erkeklerden biraz daha kısadır. Fakat kız çocukları 11 yaş dolaylarında erkeklerden daha önce ergenliğe girdikleri için gelişimleri daha hızlıdır. Yine bu evre içerisinde erkekler kızlara göre daha hareketli olup, fiziksel enerjilerini harcayacakları etkinliklere ilgi gösterirler (Arı, 2013: 11).

Çocuklar için bu dönemde psiko-motor becerileri çok önemlidir. Koşma, yüzme ve sıçrama gibi hareketlerin olduğu etkinlikler bir hayli mutluluk vericidir. Bu dönemin gelişim hızının, bir adım sonraki gelişim dönemi olan ergenlik çağından daha yavaş ilerlemektedir (Göncü, 2013: 28).

2.2.2. Bilişsel Gelişim

Çocukların okula başladığı 6 ile 7 yaş aralığı ve daha sonraki yaşlar, çocukların fiziksel gelişimlerinin yanında bilişsel gelişimlerinde de önemli ilerlemelerin olduğu yaşlardır. Çocuğun zihinsel yetenekleri, zaman ilerledikçe daha gerçekçi değerlendirmeler yapabilecek düzeye gelmektedir (Özdemir vd., 2012: 581).

İlkokula başlayan bir çocuk mantıklı düşünme organizasyonunu gerçekleştirememektedir. Çocuklar okula başladıklarında zihinsel gelişim düzeyleri duygusal düşünme basamağındadır ve bu bağlamda eşyaları en dikkat çeken yönleriyle tek boyut olarak düşünmektedirler. Bir eşyanın hacminin ve ağırlığının değişmezliğini korunum ilkesi bağlamında düşünememektedirler (Kılıççı, 1999: 23-30).

Piaget'e göre somut işlemsel evreye geçiş yaşı 5-7 yaş dolaylarıdır. Benmerkezci ve sezgisel düşünme durumu yerini mantıklı düşünmeye bırakmaktadır. Aşağı yukarı bir çocuk 7 yaşında somut işlemsel evreye geçiş yaparak bilişsel işlemleri kullanıp somut durumlar ile alakalı sebep-sonuç değerlendirmesi yapmaya başlamaktadır. Hız, zaman ve uzaklık gibi mekansal kavramları ilişkilendirebilir, dikkatini bir konuya daha fazla yoğunlaştırabilir (Sayıl, 1998: 135). Son çocukluk dönemi Piaget'nin bilişsel gelişim kuramına göre "Somut İşlemler Dönemi" diye adlandırılmaktadır (Selçuk, 1997; Akt. Gürpınar Akan, 2001: 19).

Bu dönemde çocuklarda, problemleri düşünme yeteneği gelişmiştir. Ancak bu yetenekte soyutluk yoktur, somut nesnelere ilişkilendirilerek problemleri düşünebilmektedirler. Kuralları anlayabilirler. Bu dönemdeki çocukların karşı karşıya kaldıkları problemlerin çözülmesi, somut objelerle ve problemlerin somutlaştırılması ile gerçekleşmektedir. Çocuk bir bütünü ve bütünü oluşturan parçaların birbirleriyle olan ilişkisini fark edebilmektedir. Bu dönemde çocuk, daha esnek düşünebilmekte ve düşünme sürecinde mantığa daha fazla yaklaşabilmektedir. Somut işlemlerle çarpma ve bölme ilişkisi ile çıkarma ve toplama ilişkisini anlayabilmektedir (Kol, 2011: 6).

2.2.3. Ahlak Gelişimi

Ahlak, bireyin doğruyla yanlışı ayırabilmesini sağlayan, bireyin toplumdaki vazife ve sorumluluğunu benimsemesini ve bu sorumlulukların yerine getirilmesini sağlayan kuralların ve değerlerin tamamıdır. Ahlak kişinin, iyi kötü, haklı haksız, doğru yanlış gibi vaziyetleri bilinçli bir şekilde düşünerek karar almasını sağlayan zihinsel bir testistir. Ahlak gelişimi, çocuğun doğumu itibariyle birlikte ve çevre etkileşimi ile başlayıp devam eden bir süreçtir. Ahlak gelişimi aynı zamanda benlik gelişiminin bir unsurudur ve çocukların sosyal yaşama ayak uydurabilmelerini sağlayan kuralları benimsemelerini içermektedir (Meriç ve Özyürek, 2018: 139-140).

Piaget, ahlak gelişimine dair ilk kuramsal yaklaşımı ortaya koyan eğitim bilimcidir. Piaget ahlak gelişimi üzerine iki evreden bahsetmiştir. Bunlar, “dışa bağımlı evre” ve “özerk evre”. Dışa bağımlı evre 7 yaş altı için belirtilen evre, özerk evre ise son çocukluk evresi olarak değerlendirilen 7 yaş ile 12 yaş arası evredir. Bu dönemde çocuk, kuralları insanların koyduğunu ve kuralların değiştirilebilir olduğunu fark edebilmektedir. Bu dönemde çocuklar, olayın ardındaki niyete odaklanabilmektedirler. Piaget, kızların erkeklere göre kurallar konusunda daha duyarlı olduklarını gözlemlemiştir (Çam vd., 2012: 1212-1213).

Ahlaki gelişim açısından son çocukluk dönemine bakıldığında, dönemin başı olarak görülebilecek 6 ile 8 yaş arasında yetişkin tutumuna karşı oluşturulan bir ahlaki gelişim varken, dönemin sonuna doğru bağımsız bir ahlak gelişimi oluşmaktadır. 9 ile 10 yaş aralığındaki bir çocuk için eşitlik, otorite kavramından daha üstün olabilmektedir. Çocuk yetişkinlerin verdiği emirlere değil de genel kurallara daha fazla önem vermektedir. 11 ile 12 yaşlarına gelen çocuk artık ahlak kurallarını anlamlandırmaya başlamaktadır (Göncü, 2013: 28).

2.2.4. Toplumsal Gelişim

İnsan, çevreyle etkileşim esnasında, farklı miktarlarda duygusal olarak acı veya haz içerisindedir. Her çocuğun öğrendiği bilgi ve davranışlar onun ihtiyaçlarını gideriyorsa, çocukta haz meydana gelmektedir. Eğer öğrendiği bilgiler ihtiyaçlarını gidermiyorsa onda bir üzüntü bir gerilim oluşturmaktadır. Bu durumda toplum içerisinde gerçekleşebilen bir durumdur (Doğan, 2007: 171).

Bu evrede çocuk, yaşamsal tecrübelerinden bazı neticelere varabilecek şekilde düşünmeye başlamaktadır. Bu evrede edinilen en kritik kazanım “çalışkanlıktır”.

Dönem içerisinde fark edilen hususlardan birisi de çocuğun kendisini başkalarıyla karşılaştırmasından dolayı oluşabilecek aşağılık ve yetersizlik hissidir (Gürses ve Kılavuz, 2011: 156).

Son çocukluk evresinde, çocuk üç temel ödev üzerinde durmalıdır. Bunlar, uygun bir toplumsal rolü öğrenme, akranlarıyla anlaşabilmeyi öğrenme ve otonomi kazanma (Göncü, 2013: 29).

Altı yaş ile başlayarak sekiz yaşa yaklaşınca grup oyunlarına katılım artmaktadır. Bundan dolayı toplumsallaşmada da bir artış olmaktadır. Çocuktaki bencillik ve saldırganlık azalırken, grup bilinci ile yardımseverlikte bir artış söz konusu olabilmektedir. Grup oyunlarında asıl amaçlanan şey güzel zaman geçirmektir. Bir gruba üye olmanın sadece arkadaş edinme ve eğlence gibi faydaları olmaz, statü ve gurur gibi farklı kavramların da kazanıldığı belirtilmektedir (Durak, 2006: 29).

Son çocukluk evresinde, çocuk kendisini okulunun bir sınıfında arkadaşlarıyla oyun grubu içinde bulur. Bu durum çocuğun grup etkinliklerine dahil olmasını ve akranlarıyla iletişim kurmasını sağlamaktadır. Bu evrede fark edilen toplumsal özellikler şunlardır:

- *Kolay etkilenme:* Bu dönemde çocukta aşırı duyarlılıkla beraber kolay etkilenme duygusu da yoğun bir şekilde görünmektedir. Çocuklar kendi isteklerinin diğer arkadaşlarının da isteği olarak düşünebilmektedirler. Bundan dolayı gruba kolay bir şekilde dahil olurlar. Yaşamları boyunca kolay etkilenmenin kıyaslanamayacak düzeyde olduğu dönem bu dönemdir.
- *Karşı Görüşte Olma:* Çocukların diğer çocuklara düşünceleri ve davranışları ile karşı olması demektir. Arkadaşlarının düşüncelerini kabul eden çocuklar, kendilerinden yaşça daha büyük bireylere karşı koyabilmektedirler. Çocukluk döneminin tamamında görünebilmektedir.
- *Rekabet:* Bu dönemde rekabet duygusu baskın duygulardan sayılabilmektedir. Rekabet, grup içerisindeki üyeler arasında, Çocuğun üyesi olduğu grupla diğer gruplar arasında ve gruplarla kurumlar arasında olabilmektedir. Son çocukluk evresinde rekabet, genel olarak kavgaya sebep olmaktadır.
- *Sorumluluk:* Kalabalık ailelerde yetişen çocukların sorumluluklarının zaruri olarak kendi işlerini yapmalarından ötürü daha yüksek olduğu ve küçük kardeşlerine yine zaruri bakan çocuklarda sorumluluk duygusunun diğer

çocuklara kıyasla daha fazla geliştiği araştırmalarda belirtilmiştir. Aile içerisinde bir sorumluluğu olan çocukların daha başarılı çocuklar oldukları ve aynı zamanda grup içerisinde lider rolünde oldukları ve buldukları topluma daha kolay uyum sağlayabildikleri vurgulanmaktadır (Yavuzer, 2012: 115-116).

2.2.5. Kişilik Gelişimi

Kişilik, bireyi tanıtan ve diğer insanlardan ayıran duygu, düşünce ve davranışlar üzerinde kalıcı özellikler olarak tanımlanmaktadır (Elçi, 2019: 20).

İnsanları birbirlerinden ayırt eden, doğuştan gelen özellikler ile çevrenin etkisiyle edinilen özelliklerin tümünün tutarlı bir şekilde sergilenmesine denilmektedir. İnsanın bilişsel, toplumsal, duygusal ve fiziksel özelliklerin devamlı olarak sergilenen taraflarını içermektedir. Bu bağlamda kişilik, insanların davranışlarının ve ilişkilerinin altındaki en önemli kavramdır (Özdemir vd., 2012: 567).

Kişilik kavramı birçok bilim adamı tarafından araştırılmış ve açıklanmaya çalışılmış bir kavramdır. Bu bilim adamlarından Freud ve Erikson kişilik kavramını çocukluk dönemleri itibarıyla açıklamaya çalışmışlardır. Freud son çocukluk dönemine denk gelen dönemi, psikoseksüel gelişim kuramında gizil dönem olarak adlandırdığı dönemde açıklamaya çalışmıştır. Bu dönemde çocuğun cinsel istekleri azalmış ve örtüktür. Çocuk bu dönemde cinsiyetle ilgili konuları merak etmemektedir (Cüceloğlu, 2015: 412).

Hem cinsleri ile oyuna, okula ve öğrenme etkinliklerine yönelmektedir. Freud bu dönemi, çocuğun kişilik değişimi için hazırlandığı dönem olarak nitelendirmektedir (Gündoğdu, 2016: 385). Çocuk bu dönemde ilgisini ve enerjisini sosyal konulara yöneltmektedir. Bu dönemin sağlıklı bir şekilde atlatılması, ileride obsesif bir kişiliğin ve aşağılık duygusunun oluşmasını tetikleyebilmektedir (Elçi, 2019: 22).

Erikson'a göre çocuk bu dönemde, öğrenmeye karşı istekli ve çok hazırdır. Çocuk akranlarıyla paylaşım içinde olmaya ve etkinliklere katılmaya odaklıdır. Akranları arasında en iyisi olma arzusu içerisine girebilmektedir. Öğrenmeye merakı ve enerjisi çok yüksektir. Enerjisini sosyal dünyasını tanımaya ve arkadaşlarıyla başarılı ilişkiler kurmaya harcamaktadır. Çocuk bu evrede ya çalışkan sıfatını kazanacak ya da yaptıkları ödüllendirilmediğinde veya engellendiğinde yetersizlik yani aşağılık

duygusuna kapılacaktır. Erikson, insanın çalışkanlığa karşı ve çalışkan olma çabasına karşı oluşturduğu tutumun bu dönemde oluştuğunu belirtmektedir (Arslan, 2008: 55).

2.2.6. Duygusal Gelişim

Fazlasıyla karmaşık bir sistemi olan ve birçok yetenekle ödüllendirilmiş olarak dünyaya gözlerini açan insanın kendisini gerçekleştirebilmesi, tüm yeteneklerini geliştirmesi ve bütün yanları ile eğitim görmesine; bedensel, bilişsel ve duygusal tarafları ile aralarında anlamlı bir bütünlük oluşturabilmesine bağlıdır. İnsan fiziksel gücü, davranışları, düşünceleri ve duyguları ile bütünü oluşturmaktadır. Duygular, bu bütünlüğün önemli bir parçasıdır ve bütünün diğer parçaları olan gelişim alanlarını da önemli derecede etkilemektedir (Türk, 2014: 144).

Duygu kavramı üzerine yapılan çalışmalarda duyguların insanların ortak özelliği olduğu vurgulanmıştır. İnsanlar farklı çevrelerde yaşasalar ve farklı özelliklere sahip olsalar da ana duygular aynıdır ve bireye özeldir (Güney, 2019: 14). İnsan yapısı gereği beş ana duyguya sahip bir canlıdır. Bu duygular öfke, mutluluk, üzüntü, korku ve şaşkınlıktır. Bu duyguların her birinin insan yaşamında önemli yerinin olduğu vurgulanmaktadır (Kökcü, 2019: 19-24).

Duygusal gelişim açısından en önemli dönem çocukluk dönemi olarak belirtilmektedir. Çünkü duygular genel olarak bu dönemde doğup bu dönemde gelişmektedir. Duygusal gelişimin de bu dönemde çok hassas olduğu vurgulanmaktadır (Türk, 2014: 144). Çocuklarda bu duygusal gelişimin desteklenmesi, iletişim yeteneğini güçlendirme, kendini ifade edebilme, başarılı olma, özgüvenli bir birey olma gibi yetkinlikler kazandırabilmektedir (Aydoğdu ve Samancı, 2016: 626).

Çocukların ihtiyaçlarının duyguların gelişimini etkilediği belirtilmektedir. Bazı duyguların oluşması, belli başlı ihtiyaçların giderilip giderilmemesine bağlıdır. Bireyler, yaşanan olayların içerisinde ihtiyaçlar ne kadar doyurulmuşsa o denli mutlu, ihtiyaçlar ne kadar doyurulmamışsa o denli mutsuz olur. İhtiyaçları giderilmeyen bireylerde, engelleme ve çatışma sorunları oluşmaktadır. İnsanlarda var olan kaygı ve öfke gibi negatif duyguların nedeni, engelleme davranışı ile meydana gelebilmektedir. Duygusal ihtiyaçları giderilen çocuklarla duygusal ihtiyaçları giderilmeyen çocukların gelişimlerinde de farklılıklar izlenmiştir(Türk, 2014: 145).

Duygusal yeteneklerin, küçük yaşlardan beri geliştirilip güçlendirilmesi, ilerideki dönem için önem arz etmektedir (Öztürk, 2021: 9). Duygusal gelişimi olumlu yönde ilerleyen çocukların, kendilerini rahat bir tutumla ifade eden, duygularını kontrol edebilen, kendisi ve yakınındaki bireylerle pozitif ilişkiler kurabilen çocuklar oldukları vurgulanmaktadır(Kay ve Sağlam, 2020: 20).

Son çocukluk evresindeki çocuk, ailesi dışında bulunan çevresine kendisini ispatlayabilmesi için, okuldaki arkadaşları ile olumlu iletişim kurmak ve okulda başarılı olarak nitelendirilen bir öğrenci olmak gibi kendisi ile ilgili olumlu duygulara ihtiyaç duymaktadır(Göncü, 2013: 30).

2.3. Okul Doyumu

2.3.1. Okul

Okul, bir çocuğun aile sisteminden aldığı eğitimin sonrasında, eğitime devam ettiği sosyal bir ortam olarak tanımlanabilmektedir. Fakat okul, aile sisteminden farklı bir yapıya sahiptir. Aile gibi doğal bir sistem olarak nitelendirilmeyip, önceden belirlenen hedefleri gerçekleştirme amacıyla kurulmuş sosyal bir sistemdir. Okul, aileden edinilen beceri ve değerlerin geliştirilebileceği ve yeni değer ve becerilerin edinilebileceği sosyal bir ortam olarak nitelendirilmektedir. Bu zaman dilimi içerisinde birey edindiği ve geliştirdiği bilgi, tutum, beceri ve değerler ile karakter yapısını farklılaştırıp, üyesi olduğu topluma çeşitli faydalar sağlayabilmektedir (Kaplancı, 2018: 16).

Okullar, çocukların anne ve babalarından gün içerisinde uzun süre ayrı kaldıkları ve çocuğun kendi çevresi dışında kalarak sosyalleştiği ilk ortam olarak değerlendirilmektedir. Bu zaman dilimi içerisinde çocuğun sosyal rolü de değişim göstermektedir. Aile içerisinde anne ve babası ile iletişim kuran çocuk, okula başladıktan sonra öğrenci, arkadaş ve öğretmen gibi rolleri tanımlar, tutum ve davranışlarını bu yeni bağlara göre biçimlendirir. Bu sebeple ailenin yapısı ve ailenin çocuğa kazandırdığı beceriler, alışkanlıklar ve davranış yaklaşımları, çocuğun okula uyum sağlayabilmesini zorlaştıran ya da kolaylaştıran etmenler olarak değerlendirilebilmektedir (Çelik, 2021: 15).

Bireyin okuldan önce sosyalleşmeyi öğrendiği ilk ortam ailedir. Ailenin etkisi, bireyin yaşamında ve eğitim hayatında oldukça önem arz etmektedir. Ailelerin çocuk okula başladıktan sonra sergiledikleri tutumlar, çocuğun okula gitmek istememesi gibi

sonuçları ortaya çıkarabilmektedir. Serbest bir tutumla yetişen çocuk, okul kurallarına uymakta zorlanırken, otoriter ve baskıcı bir tutumla büyüyen çocuk ise okulda kendini soyutlama davranışları sergilemektedir (Türker, 2020: 19-20). Bu bağlamda ailenin çocuk üzerindeki tutumları, çocuğun okuldaki yaşamı üzerinde etkilidir çıkarımı yapılabilmektedir.

Çocuklar, okulların en mühim unsurlarından bir tanesidir. Çocukların her sene ilkokulda, yaklaşık 802 saat buldukları düşünüldüğünde, okullarından hoşnut olmaları, okullarında mutlu olmaları ve okullarını sevmeleri oldukça önemlidir. Çünkü okulunda mutlu olmayan, okulunu sevmeyen çocuk, eğitimden zevk almaz ve bundan dolayı yaşamı için gerekli olan bilgileri de edinemez. Bunun sonucunda da başarılı olma ihtimali azalmaktadır (Döş, 2013; Akt. Kalkan vd., 2019: 998).

2.3.2. Okul Doymu

Çocukların mutlu bireyler olarak yetişmeleri, toplumda var olan bütün fertlerin isteyeceği bir konu olarak değerlendirilebilir. Bireylerin çocukluklarını mutlu bir şekilde geçirmeleri, önce annelerin ve babaların, daha sonra psikoloji alanındaki uzmanların, eğitimcilerin ve toplumun diğer kesimlerinin istediği bir durumdur. Çocukların hayatlarını mutlu bir şekilde yaşamaları, hem sosyal ve duygusal gelişimleri yönünden hem de gelecekte hayatlarını kolaylaştırabilecek olan olumlu bir bakış açısına sahip olmaları yönünden önemlidir. Mutluluk kavramı, pozitif psikoloji kuramında “öznel iyi oluş” ifadesi ile nitelendirilmektedir (Diener, 2000; Akt. Çivitci, 2009: 30).

Öznel iyi oluş, insanın kendi yaşamını öznel olarak değerlendirmesi ile belirtilen iyi oluş düzeyi olarak açıklanabilir (Gencer, 2018: 2621). Öznel iyi oluş, bireyin olumlu ve olumsuz duygularını kapsayan duyuşsal boyutu ve yaşam doymu olarak nitelendirilen bilişsel boyutu kapsamaktadır (Suldo ve Huebner, 2006: 180).

Yaşam doymu, insanın kendi belirlediği ölçütlere göre, kendi yaşamını bütüncül bir şekilde değerlendirerek ulaştığı sonuç olarak ifade edilmektedir. İnsanın kendi hayatına dair yaptığı değerlendirmelerde, olumlu değerlendirmelerin olumsuz değerlendirmelerden fazla olması, yaşam kalitesinin yani yaşam doymunun fazla olması anlamına gelmektedir. Yaşam doymunun altı bileşeninden birkaçının çevre, aile ve sosyal ilişkiler olduğu belirtilmektedir. İnsanların arkadaşları ve aile fertleriyle

olan ilişkileri bireyin yaşam doyumu için oldukça önemlidir (Dağlı ve Baysal,2016: 1251-1252).

Buradan hareketle bir çocuğun gününün büyük bölümünü ve sosyal yaşamının da büyük bir bölümünü okulda geçirdiği düşünüldüğünde, okuldan elde edeceği doyum da önem arz etmektedir. Öğrenciler için ruhsal iyi oluş durumlarını etkileyen önemli kavramlardan biri de “okul doyumu” olarak ifade edilmektedir (Kalkan vd., 2019: 988).

Okul doyumu, yaşam doyumunun bir alt boyutu olarak ifade edilmektedir. Bireyin öznel iyi oluş halinin ve yine bireyin yaşam doyumunun bir unsuru olarak düşünülmektedir (Telef,2014: 481). Okul doyumu, çocukların hayattan algıladıkları kalitenin önem arz eden bir unsurudur (Verkuyten ve Thijs, 2002: 203). Çocukların okul yaşamından algıladıkları kalitenin öznel ve bilişsel değerlendirilmesi olarak tanımlanmaktadır (Baker, vd., 2003: 210).

Okuldan doyum elde eden öğrencilerin, okul içerisinde olumlu olarak ifade edilen yetenekleri ile akademik başarılarını artırmaya yönelik davranış sergilemeleri yüksek ihtimaldir. Okuldan doyum elde edemeyen öğrencilerin ise okuldan uzaklaşma veya okuldan kurtulma düşüncesi ile içsel ya da dışsal davranışlara yönelebileme durumları olabilmektedir. Böylece çocuklar okuldan kaçma davranışını gerçekleştirebilmek için disiplin sorunları çıkarabilirler (Telef, 2014: 481). Okul doyumu, öğrencilerin kural dışı davranışlarının azalmasını sağlayan boyutlardan bir tanesidir (Önder ve Yılmaz, 2012: 1738).

Çocukların okula duygusal olarak bağlanmaları ile birlikte oluşacak okul doyumu sayesinde, sınıftaki arkadaşları ve öğretmenleri ile ilişkilerinin güçleneceği, okulla ilgili kendi sorumluluklarını da daha istekli bir şekilde yapacakları vurgulanmıştır. Okul doyumunun sosyal bağlamda incelendiği araştırmalarda, stres, sınıf ortamı, okuldaki toplumsal destek, çocuğun akademik benliği, psikolojik sorun ve aile desteği gibi değişkenlerin, okul doyumu üzerinde etkili oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Okul doyumu cinsiyete göre de farklılaşmaktadır. Bir araştırmada, İlköğretimin ikinci basamağında, kız öğrencilerin okul doyumunun erkek öğrencilere göre daha fazla olduğu ortaya çıkmıştır (Özçelik, 2019: 11).

Psikolojide okul ile ilgili yapılmış araştırmalarda, okul doyumu kavramına pek fazla değinilmemiştir. Eğitimin niteliği için okullara yönelik yapılan yenilik ve öneriler,

genel anlamda akademik başarı üzerine olup, duygusal sonuç ve değerlendirmelere gereken ilgi gösterilmemiştir. Ortaöğretim gurubu için birçok araştırma mevcutken, ilköğretim grubu için okul doyumunu konusu göz ardı edilmiştir. Okul doyumunun, çocukların yaşam doyumları ve okuldaki görevleri üzerinde etkin olduğu kanıtlanmıştır. Bu bağlamda okul doyumunu, öğrencilerin okul yaşamını anlamak, geliştirmek ve değerlendirmek açısından önem arz etmektedir (Kaplanc, 2018: 29).

2.4. İlgili Araştırmalar

Bu başlık altında aile ilişkileri ve okul doyumunu konularında yapılmış olan araştırmalara değinilmiştir.

2.4.1. Aile İlişkileri İle İlgili Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar

Demirtaş (2011), “Çocuklar İçin Aile İlişkileri Ölçeği’ni” geliştirmiştir. Bu ölçek 4. sınıf ve 5.sınıf öğrencilerine uygulanabilmektedir. Çalışma 2009-2010 eğitim-öğretim döneminde eğitimine devam eden 890 öğrenci üzerinde gerçekleştirilmiştir. Çalışmaya İstanbul, Ankara ve Düzce illerinde öğrenim gören öğrenciler katılmıştır. Bu öğrencilerin 461 tanesi kız, 427 tanesi ise erkek öğrencidir. Dördüncü sınıfa giden öğrencilerin sayısı 363, beşinci sınıfa giden öğrencilerin sayısı ise 510’dur. Ölçek 20 maddeden oluşmakta olup, iki alt boyutu vardır. 10 madde destekleyici aile ilişkileri boyutunu, diğer 10 madde ise engelleyici aile ilişkileri boyutunu oluşturmaktadır. “Çocuklar İçin Aile İlişkileri Ölçeği’nin” Cronbach alfa katsayısı destekleyici aile ilişkileri alt boyutu için 0.82 ve 0.84, engelleyici aile ilişkileri alt boyutu için 0.76 ve 0.78 olarak sonuçlanmış ve kullanılabilir olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Göncü (2013), İlköğretim 4.sınıf ve 5.sınıf öğrencileri üzerinde, aile ilişkileri ve öz-yeterlilik kavramlarının aralarındaki ilişkiyi ve bazı değişkenlere göre farklılaşma düzeyini ortaya koyan bir araştırma yapmıştır. ÇAIÖ’nün engelleyici aile ilişkileri alt boyutu ile Çocuklar İçin Öz-yeterlilik Ölçeği’nin öz denetim alt boyutu dışında kalan diğer alt boyutlar arasında anlamlı bir negatif ilişki bulunmuştur. Destekleyici aile ilişkileri alt boyutu ile Çocuklar İçin Öz-yeterlilik Ölçeği’nin diğer alt boyutları arasında anlamlı bir pozitif ilişki bulunmuştur. Bu veriler aile tutumunun, çocukların öz-yeterlilikleri ile ilişkisinin olduğunu ortaya koymaktadır.

Yüca (2018), çalışmasında 5. ve 6.sınıfa giden öğrencilerin değerleri, aile ilişkileri ve empati düzeylerini ilişkilendirerek, aralarındaki ilişkiyi ortaya koymaya çalışmıştır. Araştırmada ulaşılan sonuçlara göre, bağımsız değişken olan değerler, aile ilişkilerini

etkileyen en önemli etken olarak belirtilmiş olup aralarında pozitif düzeyde doğrusal bir ilişki bulunmuştur. Bu bağlamda çocukların sahip olduğu değerlerin artması ile aile ilişkilerinin de arttığı görülmüştür. Değerler değişkeni ile empati değişkeni arasında pozitif düzeyde bir korelasyon olduğu sonucuna da ulaşılmıştır. Araştırmada ulaşılan bir diğer sonuç ise aile ilişkileri ile empati değişkenleri arasında pozitif ilişkiye ulaşılmıştır.

Mert ve Kahraman (2018), çalışmalarında ortaokul öğrencilerinin mutluluk düzeylerini aile ilişkileri açısından incelemişlerdir. Çalışma Uşak il merkezindeki okullarda 6. ve 7.sınıf öğrencileri üzerinde gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonucuna göre, öğrencilerin destekleyici aile ilişkileri ile mutluluk düzeyleri arasında anlamlı düzeyde pozitif ilişki tespit etmişlerdir.

Öztürk (2020), çocukların destekleyici ve engelleyici aile ilişkileri ile öz-anlayış düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmaya göre, engelleyici aile ilişkileri ile pozitif öz-anlayış arasında negatif ilişki, destekleyici aile ilişkileri ile pozitif öz-anlayış arasında pozitif ilişki bulunmuştur. Engelleyici aile ilişkileri ile negatif öz-anlayış arasında pozitif ilişki, destekleyici aile ilişkilerinin ise negatif öz-anlayış ile arasında negatif ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Gönültaş, Uzun ve Akın (2021), 359 ortaöğretim öğrencisinin çeşitli değişkenlere göre aile içi algılarını incelemişlerdir. Araştırma sonucunda, ergenlik dönemindeki öğrencilerin algıladıkları aile içi ilişkilerinin cinsiyet değişkeni açısından; duygusal tepki gösterme, roller, davranış denetimi ve gerekli ilgiyi gösterme alt boyutlarında; ebeveynlerin birliktelik durumu açısından ise genel işlevler ve duygusal tepki gösterebilme alt boyutlarında anlamlı düzeyde farklılık tespit edilmiştir.

Kantarcıoğlu (2022), çalışma grubunun ortaokul öğrencileri olduğu araştırmasında, aile ilişkileri ile sosyal beceriler arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırma 840 ortaokul öğrencisi üzerinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmada, destekleyici aile ilişkileri ile engelleyici aile ilişkilerinin öğrencilerin sosyal beceri düzeylerini yordadığı sonucuna ulaşılmıştır.

2.4.2. Aile İlişkileri ile İlgili Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar

Beavers ve Hampson (2000), *Beavers Sistemleri Aile İşleyişi Modeli* adıyla araştırmasını gerçekleştirmiştir. Aile ve aile yeterliliği, Beavers sistemlerinin aile işleyişi modelinin iki ana boyutudur. Yeterlilik boyutu; optimal, yeterli, orta düzey,

sınırdaki ve çeşitli işlevsizlere kadar değişim göstermektedir. Model, klinik çalışmalarda ve eğitim araştırmalarında yararlı olmuş bir model olarak belirtilmektedir.

Miller vd., (2000), Ailelere McMaster Yaklaşımı: Teori, araştırma, değerlendirme ve tedavi başlıklarını içeren bir çalışma yapmışlardır. Bu yaklaşım nitelikli, geniş ve derin bir aile modeli olarak ifade edilmektedir. Araştırma beş bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde çalışmanın teorik kısmını oluşturan McMaster Aile İşlevleri Modeli açıklanmaktadır. İkinci bölümde yaklaşımın değerlendirme araçları ve psikometrik nitelikleri özetlenmiştir. Üçüncü bölümde ailenin tedavi modeli sunulmuştur. Dördüncü bölümde McMaster yaklaşımının kullanıldığı çalışmalar gözden geçirilmiştir. Son bölümde McMaster yaklaşımının avantajları ve kullanımı tartışılmıştır.

Connolly ve Q' Moore (2003), zorbalık yapan çocukların kişiliklerini ve aile ilişkilerini inceleyip araştırmalarını oluşturmuşlardır. Araştırmanın çalışma grubunu 6 ile 16 yaş arasındaki çocuklar oluşturmaktadır. Aile ilişkilerinin ve çocuğun kişiliğinin zorbalığa olan etkisi araştırılmıştır. Araştırmaya toplam 228 çocuk katılmıştır. Araştırmada olumsuz aile ilişkilerine maruz kalan çocukların, olumlu aile ilişkilerinin olduğu ailede büyüyen çocuklara göre zorbalık yapma durumlarının daha fazla olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çocukların zorbalık eylemini gösterme durumları üzerinde aile ilişkilerinin etkili olduğu vurgulanmaktadır.

Milevsky vd., (2007), ergenlik çağındaki çocukların anne baba yetiştirme stillerinin, çocukların depresyon halleri, benlik saygısı ve yaşam doyumu üzerindeki etkisini incelemişlerdir. Çalışmaya katılan 272 ergen çocuğun anne baba yetiştirme stillerinin, depresyon, benlik saygısı ve yaşam doyumu değişkenlerinin üzerinde etkili olduğu belirtilmiştir. Araştırma, otoriter anne stilinin ergenlerin yaşam doyumunu arttırdığı, depresyon halini azalttığı sonucunu ortaya koymaktadır.

2.4.3. Okul Doyumu ile İlgili Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar

Telef (2014), “Çocuklar İçin Kapsamlı Okul Doyumu Ölçeği'ni” Türkçe'ye uyarladığı ve psikometrik durumunu incelediği çalışmasını ortaya koymuştur. ÇİKODÖ'nün orijinalini, Randolph ve arkadaşları (2009) geliştirmişlerdir. Telef (2014), ölçeğin Türkçe uyarlamasını 2012-2013 eğitim-öğretim senesinde, ilköğretimin birinci ve

ikinci kademesinde okuyan toplam 582 öğrenci üzerinde tamamlamıştır. Bu çalışma sonucunda, ölçeğin geçerli ve güvenilir bir ölçek olduğu ortaya konmuştur.

Karahisar (2015), çalışmasında ortaokul öğrencilerinin yaşam doyumunu, aile işlevleri bakımından incelemiştir. Araştırma sonucunda annenin eğitim durumu ile babanın eğitim durumuna göre okul doyumunda anlamlı düzeyde farklılık bulunmuştur. Aile işlevlerinin bir alt boyutları olan genel işlev, gereken ilgiyi gösterme ve problem çözme boyutları yaşam doyumunu yordamaktadır.

Kaplancı (2018), ilkokul 4.sınıfta eğitimlerine devam eden öğrencilerin sorumluluk bilincini okul doyumunu, okula bağlanma ve birtakım değişkenlerle ilişkilendirerek çalışmasını oluşturmuştur. Araştırmada elde edilen verilere göre, öğrencilerin sorumluluk seviyeleri ile okul doyumunu ve okula bağlanma seviyeleri arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Kalkan vd., (2019), okul doyumunu arttıracak düşünülen psiko-eğitim programının ne kadar etkili olduğunu incelemişlerdir. Program birbirinden farklı üç okulda okuyan toplam 30 öğrenci üzerinde gerçekleştirilmiştir. Çalışma, psiko-eğitim programının uygulandığı okullarda, okul doyumunu artırma yönünde etkili olduğu ve psiko-eğitim programına katılan öğrencilerin de eğitimden sonra okul doyumlarının arttığı belirtilmiştir.

Özçelik (2019), İlkokul dördüncü sınıfta öğrenim gören öğrenciler üzerinde, algılanan öğretmen yakınlık davranışlarının, okula bağlanma ve okul doyumunu ne yönde etkilediğini incelemiştir. Araştırma, 2018-2019 eğitim döneminde, İstanbul ilinin Kadıköy ilçesindeki biri devlet biri özel olmak üzere iki okulda okuyan toplam 194 öğrenci üzerinde yapılmıştır. Öğrencilerin öğretmen yakınlık davranış seviyeleri ile okul doyumunu seviyeleri pozitif yönlü anlamlı bir ilişkiyle sonuçlanmıştır. Araştırmada akran zorbalık seviyesinin, öğretmen yakınlık davranış seviyeleri ile okul doyumunu seviyeleri arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişkisinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Alsaç (2019), ilkokul 4.sınıfta öğrenim gören öğrencilerin okuldaki pozitif yaşantıları ile okuldaki hayat kalitelerinin, okul doyumunu nasıl etkilediklerini ortaya koyan bir araştırma yapmıştır. Okulda pozitif yaşantılar ile okul doyumunu arasında anlamlı düzeyde pozitif bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yine okul yaşam kalitesinin okul doyumuyla, anlamlı düzeyde pozitif ilişkiye sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırmada okul doyumunun, anne ve babanın eğitim durumuna göre farklılaşmadığı, okul başarı düzeyine göre farklılaştığı vurgulanmıştır.

2.4.4. Okul Doyumu ile İlgili Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar

Samdal vd., (1998), eğitimin belirlenen hedeflere ulaşılması amacıyla, okul iklimini ve okul doyumunu inceledikleri araştırmalarını gerçekleştirmişlerdir. Araştırma Norveç, Finlandiya, Letonya ve Slovakya’da öğrenim gören on bir, on üç ve on beş yaşındaki çocuklar üzerinde gerçekleşmiştir. Norveç ve Letonya’daki öğrencilerin okul doyumunu diğer iki ülkeye göre daha fazla bulunmuştur. Araştırmada, okul doyum düzeyleri yüksek olan öğrencilerin, kendilerini güvende hissettikleri ve kendilerine adil davranıldıkları sonuçlarına da ulaşılmıştır.

Verkuyten ve Thijs (2002), okul doyumunu; eğitim performansı, etnik köken, akran ilişkileri ve cinsiyet bakımından incelemişlerdir. Çalışmaya Hollanda’da eğitim gören 10-12 yaş aralığında bulunan, etnik kökeni Türk, Faslı, Surinamlı ve Hollandalı toplam 1.090 çocuk katılmıştır. Araştırma 26 okulda ve 51 sınıfta gerçekleşmiştir. Araştırma, eğitim performansının ve akran mağduriyetinin okul doyumunu etkilediğini göstermektedir. Araştırmaya göre; azınlık grubu çocuklar, Hollandalı çocuklardan daha yüksek düzeyde okul doyumunu elde etmişlerdir. Ayrıca kız öğrencilerin okul doyumunu düzeyleri, erkek öğrencilerin okul doyumunu düzeylerinden daha yüksek bulunmuştur.

Baker vd., (2003), sağlıklı eğitim ortamları olarak düşünülen okullarda, okul doyumunun gelişimsel bağlamını incelemişlerdir. Okul uygulamalarının ve çevresel özelliklerin önemini vurgulamışlardır. Araştırmada okul uygulamalarının, çocuğun okuldaki bireylerle (öğretmen ve akran) kurduğu ilişki ağının, özerklik ve öz-yönetim duygusunu teşvik eden ve öğrenmeyi destekleyen eğitim programları ile oluşan yeterlilik duygusunun, okul doyumunu ile anlamlı düzeyde ilişkili olduğu belirtilmektedir.

Huebner ve Gilman (2006), okula karşı ilgisi olan öğrencilerle okula karşı ilgisi olmayan öğrenciler üzerinde okul doyumunu ve çeşitli içsel faktörleri ilişkilendirmişlerdir. Araştırmada, öğrencilerin akademik başarılarının artması ile okul doyumunun da arttığı vurgulanmaktadır.

Zullig, Huebner ve Patton (2010), okul doyumunu ve okul ikliminin unsurları arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Araştırmada, okul iklimi unsurlarından; akademik

memnuniyetin, okul bağlantısının, öğretmen ve öğrencilerin olumlu ilişkilerinin, disiplin ile düzenin ve akademik desteğin, okul doyumunu ile anlamlı ve pozitif yönde ilişkilerinin olduğu belirtilmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

Bu başlık içerisinde; araştırma modeli, çalışma grubu, veri toplama araçları, verilerin toplanması ve verilerin analizi başlıkları yer almaktadır.

3.1. Araştırmanın Modeli

İlkokul 4.sınıf öğrencilerinin aile ilişkileri ile okul doyumu arasındaki ilişkinin incelendiği bu çalışma ilişkiisel tarama modelinde yürütülmüştür. İlişkiisel tarama modeli; iki ya da ikiden fazla değişkenin ilişkilendirildiği ve bu ilişki sonucunu ortaya koyan araştırma modeli olarak tanımlanabilmektedir (Erdemir, 2022: 64).

3.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubu, İstanbul İli Esenler ilçesinde bulunan, 2022-2023 Eğitim-Öğretim yılında öğrenim gören, basit seçkisiz örnekleme yöntemi ile çalışmaya dahil edilen 386 4.sınıf öğrencisinden oluşmaktadır.

İlkokul 4.sınıf öğrencilerinden çalışma için toplanan demografik özelliklerin frekans ve yüzdelik dilimleri Tablo 3.1’de gösterilmiştir.

Tablo 3.1: İlkokul 4.Sınıf Öğrencilerine Ait Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular

Öğrenci Cinsiyet	Frekans (N)	Yüzde (%)
Erkek	198	51.3
Kız	188	41.9
Toplam	386	100
Sınıf Öğretmeninin Cinsiyeti		
Erkek	134	34.7
Kadın	252	65.3
Toplam	386	100
Baba Eğitim Durumu		
İlkokul	113	29.3
Ortaokul	130	33.7
Lise	93	24.1
Üniversite	50	13
Toplam	386	100
Anne Eğitim Durumu		
İlkokul	154	39.9
Ortaokul	105	27.2
Lise	94	24.4
Üniversite	33	8.5
Toplam	386	100

Tablo 3.1'deki bulgulara göre 386 İlkokul 4.Sınıf öğrencisinin 198'i (% 51.3) erkek, 188'i (% 41.9) kız öğrencidir. 134 (%34.7) öğrenci erkek öğretmenlerin olduğu sınıfta eğitim görmekte, 252 (%65.3) öğrenci kadın öğretmenlerin olduğu sınıfta eğitim görmektedir. 113 (%29.3) öğrencinin babası ilkokul, 130 (%33.7) öğrencinin babası ortaokul, 93 (%24.1) öğrencinin babası lise, 50 (%13) öğrencinin babası üniversite mezunudur. 154 (%39.9) öğrencinin annesi ilkokul, 105 (%27.2) öğrencinin annesi ortaokul, 94 (%24.4) öğrencinin annesi lise, 33 (%8.5) öğrencinin annesi üniversite mezunudur.

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada veriler “*Kişisel Bilgi Formu*”, “*Çocuklar İçin Aile İlişkileri Ölçeği (ÇAIÖ)*” ve “*Çocuklar İçin Kapsamlı Okul Doyumu Ölçeği (ÇİKODÖ)*” toplanmıştır.

3.3.1. Kişisel Bilgi Formu

Araştırmada verileri toplama hedefi ile öğrencilere;cinsiyet, öğretmenin cinsiyeti, anne ile babanın birlikte yaşama durumu, babanın eğitim durumu ve annenin eğitim durumu soruları sorulmuştur.

3.3.2. Çocuklar İçin Aile İlişkileri Ölçeği

Demirtaş (2011) tarafından geliştirilen ve çocukların aile ilişkilerini ölçen bir ölçektir. Açımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analiz işlemi kullanılarak, çocukların ailelerini sağlıklı veya sağlıklı olarak algılayıp algılamadıklarını ölçen bir ölçek olarak açıklanmaktadır. İçeriğinde toplam 20 madde bulunan *Çocuklar İçin Aile İlişkileri Ölçeği (ÇAIÖ)*, toplam puan vermeyip iki alt ölçekten oluşmaktadır. İlk boyut çocukların sağlıklı aile ilişkilerine işaret eden Engelleyici Aile İlişkileri boyutu, ikinci alt boyut ise çocukların sağlıklı aile ilişkilerine işaret eden Destekleyici Aile İlişkileri alt boyutudur (Demirtaş Zorbaz ve Korkut Owen, 2013: 65). Engelleyici Aile İlişkileri alt ölçeğinden 10-30 arasında puan alınabilmektedir. Alınan yüksek puan çocuğun engelleyici aile özelliklerine sahip bir aile ilişkisinin olduğunu göstermektedir. Destekleyici Aile İlişkileri alt ölçeğinden de 10-30 arasında puan alınabilmektedir. Buradan alınan yüksek puan çocuğun destekleyici aile ilişkilerinin olduğunu göstermektedir. Ölçek 4.sınıf ve 5.sınıf öğrencilerine uygulanabilmektedir. Ölçekteki maddeler 3=Her zaman, 2=Bazen, 1=Hiçbir zaman şeklinde cevaplandırılabilir (Demirtaş, 2011: 31). *Çocuklar İçin Aile İlişkileri Ölçeği'nin*, Cronbach alfa katsayısı, ilk alt boyut için .82 ve .84 olarak bulunmuş,

ikinci alt boyut için .76 ve .78 olarak bulunmuştur (Demirtaş Zorbaz ve Korkut Owen, 2013: 58).

3.3.3. Çocuklar İçin Kapsamlı Okul Doyumu Ölçeği

İlköğretim çağında öğrenim gören çocukların okul doyumu düzeylerini ölçmek adına geliştirilen bir ölçektir (Randolph, Kangas ve Ruokamo, 2009:79). Telef (2014) ölçeği Türkçe'ye uyarlayarak geçerlilik ve güvenilirlik çalışmalarını yapmıştır. Ölçek tek boyutlu olup, altı maddeden oluşmaktadır. Ölçekteki maddeler 1=Tamamen katılmıyorum, 2=Katılmıyorum, 3=Kararsızım, 4=Katılıyorum, 5=Tamamen katılıyorum şeklinde 1 ile 5 arasında cevaplandırılabilir. Ölçek 6-30 arasında toplam puan vermektedir. Yüksek puan yüksek okul doyumunu ve iyi düzeyde okulda öğrenmeyi ifade etmektedir. Maddelerinin tek faktörde toplandığı ölçeğin toplam varyansı %65.39'dur. Ölçekte faktör yükleri .77 ve .82 arasındadır. *Çocuklar İçin Kapsamlı Okul Doyumu Ölçeği'nin (ÇİKODÖ)* güvenilirlik çalışması, Cronbach alfa katsayısı ve test-tekrar test metotları ile incelenmiştir. Ölçeğin güvenilirlik çalışmasının sonucunda, Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı .89 olarak bulunmuştur. Ölçeğin test-tekrar test güvenilirliğini ifade etmek için *Çocuklar İçin Kapsamlı Okul Doyumu Ölçeği (ÇİKODÖ)*, 55 kişiden oluşan öğrenci grubuna iki hafta ara ile uygulanmış olup, test-tekrar test sonucunda da ölçeğin birinci ve ikinci uygulamasında elde edilen puanlar arasında yüksek düzeyde, anlamlı ve pozitif ilişki olduğu görülmüştür ($r = .92, p < .01$).

3.4. Verilerin Toplanması

Araştırmanın verileri, 2022-2023 Eğitim-Öğretim yılının ikinci döneminde İstanbul ili Esenler ilçesinde öğrenim gören 386 4.sınıf öğrencisine, sınıf ortamında yüz yüze uygulama yapılarak toplanmıştır. Araştırmada kullanılan ölçekler; *Çocuklar İçin Aile İlişkileri Ölçeği'* ni geliştiren Selen DEMİRTAŞ ZORBAZ' a ve *Çocuklar İçin Kapsamlı Okul Doyumu Ölçeği'* ni Türkçe' ye uyarlayan Bülen Baki TELEF' e e-mail yoluyla ulaşıp izin alınarak kullanılmıştır. Ölçeklerin okullarda uygulanabilmesi için de İstanbul İl MEM' den valilik kararıyla izin alınmıştır. Araştırmanın ölçekleri, araştırmacı tarafından ölçekler ve maddeler ile ilgili açıklamalar yapıp dağıtılarak tamamlanmıştır. Öğrencilerin ölçekleri yanıtlamaları ortalama 40 dakika sürmüştür. Bu süreçte sınıf rehber öğretmenleri de ölçeklerin amaca hizmet edebilmesi için öğrenci bilgilendirmesinde yardımcı olmuşlardır.

3.5. Verilerin Analizi

Çalışmanın veri analizi sürecinde ilk olarak çocukların doldurduğu Kişisel Bilgi Formu ve Çocuklar İçin Aile İlişkileri Ölçeği ile Çocuklar İçin Kapsamlı Okul Doyumu Ölçeği verileri Excel 2010 programına girilmiştir. Bu aşamada hatalı veya eksik doldurulan 14 adet ölçek formu çıkarılarak Excel programına kaydedilmemiştir. Sonrasında veriler SPSS 2022 paket programına yüklenip bu program ile veriler analiz edilmiştir. Analizlerde 386 öğrencinin doldurduğu ölçek verileri kullanılmıştır.

Öğrencilerin verdiği yanıtlar, ilişkisel ve bağımsız bir biçimde analize dahil edilmiştir. Analizlerde kullanılan toplam ölçek puanlarının ve alt faktör puanlarının normal dağılım gösterip göstermediğine bakılmıştır.

Araştırmada kullanılan ölçekler normal dağılım gösterdiği için bağımsız t testi ve Tek Yönlü ANOVA analizleri yapılmıştır. Bu analizlerin yanı sıra okul doyumunu, engelleyici ve destekleyici aile ilişkileri arasındaki ilişkiler korelasyon analizi ile belirlenmiştir. Destekleyici aile ilişkilerinin okul doyumunu etkileyip etkilemediğini belirlemek amacıyla da Basit Regresyon Analizi yapılmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

Bu çalışmada, İlkokul 4.Sınıf Öğrencilerinin Aile İlişkileri ile Okul Doyumu Arasındaki İlişkinin İncelenmesi amaçlanmaktadır. İlk aşamada öğrencilerin demografik özellikleri, tanımlayıcı istatistiksel analiz ile belirlenmiştir. Sonrasında engelleyici aile ilişkileri ile destekleyici aile ilişkileri faktörlerinin puan ortalamaları ve okul doyumu puan ortalaması belirlenmiştir. Okul doyumu puan ortalamasının öğrenci cinsiyeti ile öğretmen cinsiyeti açısından anlamlı bir fark gösterip göstermediğini belirlemek adına bağımsız gruplar t testi yapılmıştır. Aile ilişkilerinin; öğrenci cinsiyeti açısından anlamlı farklılık gösterip göstermediğini belirlemek adına bağımsız gruplar t testi ve ebeveynlerin eğitim durumu açısından anlamlı farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla Tek Yönlü ANOVA analizi yapılmıştır. Ayrıca okul doyumu puan ortalamasının babanın eğitim durumu ve annenin eğitim durumuna göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için Tek Yönlü ANOVA analizi yapılmıştır. Anlamlı farklılığın olup olmadığını belirlemek için Post Hoc testi sonuçlarına bakılmıştır. Öğrencilerin engelleyici aile ilişkileri ile destekleyici aile ilişkileri faktörlerinin puan ortalamaları ve okul doyumu puan ortalaması arasındaki ilişkiler Korelasyon Analizi ile belirlenmiştir. Destekleyici aile ilişkilerinin okul doyumunu etkileyip etkilemediğini belirlemek amacıyla da Basit Regresyon Analizi yapılmıştır. Araştırmada kullanılan ölçeklerin normal dağılıma sahip olup olmadığını tespit etmek için ölçeklerin çarpıklık ve basıklık değerleri incelenmiştir. Gerçekleştirilen inceleme sonucunda ölçeklerin normal dağılıma sahip olduğu tespit edilmiştir. Boyutların çarpıklık ve basıklık değerleri sırayla şu şekildedir; okul doyumu (-1,522 ve 2,382), destekleyici aile ilişkisi (-.588 ve-.197), engelleyici aile ilişkisi (.520 ve -.133). Çarpıklık ve basıklık değerlerinin -3 ile +3 arasında bir değere sahip olması söz konusu ölçeklerin normal dağılım gösterdiğini ifade etmektedir (Jondeau ve Rockinger, 2003:1721). Bu amaçlar bağlamında oluşturulan araştırma soruları ile ilgili istatistiksel analizler, analizler sonucunda tespit edilen bulgulara bu bölümde yer verilmektedir.

4.1. Betimsel Analiz Bulguları

İlkokul 4.sınıf öğrencilerinin aile ilişkileri ile okul doyumu arasındaki ilişkinin incelenmesi amacıyla kullanılan ölçeklerin betimsel bulguları Tablo 4.1 ve Tablo 4.2’ de verilmektedir.

Tablo 4.1’ de Çocuklar İçin Aile İlişkileri Ölçeğinin alt faktörleri olan destekleyici aile ilişkileri ve engelleyici aile ilişkileri puan ortalamaları, standart sapma değerleri ve minimum-maksimum değerleri ifade edilmiştir.

Tablo 4.1: Çocuklar İçin Aile İlişkileri Ölçeği Betimsel Bilgileri

	N	\bar{X}	SS	Minimum Değer	Maksimum Değer
Destekleyici aile ilişkileri	386	24.87	3.71	12	30
Engelleyici aile ilişkileri	386	15.81	3.57	10	27

Tablo 4.1’ e bakıldığında destekleyici aile ilişkileri puan ortalaması 24.87, standart sapma değeri 3.71, minimum değeri 12, maksimum değeri ise 30 olarak belirlenmiştir. Engelleyici aile ilişkileri puan ortalaması ise 15.81, standart sapma değeri 3.57, minimum değeri 10, maksimum değeri ise 27 olarak belirlenmiştir.

Tablo 4.2’ de öğrencilerin okul doyumu faktörünün; puan ortalaması, standart sapması ve minimum değeri ile maksimum değeri ifade edilmiştir.

Tablo 4.2: Çocuklar İçin Kapsamlı Okul Doyumu Ölçeği Betimsel Bilgileri

	N	\bar{X}	SS	Minimum Değer	Maksimum Değer
Okul Doyumu	386	25.57	4.60	8	30

Tablo 4.2’ ye bakıldığında okul doyumu faktöründe puan ortalaması 25.57, standart sapma değeri 4.60, minimum değer 8, maksimum değer ise 30 olarak bulunmuştur.

4.2. Aile İlişkilerine İlişkin Bulgular

Araştırmanın birinci sorusunun alt amaçlarından olan, aile ilişkilerinin destekleyici ve engelleyici boyutlarının, cinsiyete göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için yapılan bağımsız gruplar t testi sonuçları Tablo 4.3’ de gösterilmektedir.

Tablo 4.3: Öğrencilerin Cinsiyetine Göre Bağımsız Gruplar t Testi Analiz Sonuçları

Faktör	Öğrenci Cinsiyeti	N	\bar{X}	SS	T	DF	P
Destekleyici Aile İlişkisi	Kız	188	25.13	3.45	1.373	381.5	.171
Engelleyici Aile İlişkisi	Erkek	198	24.61	3.94			
Engelleyici Aile İlişkisi	Kız	188	15.43	3.49	-2.014	384	.045
Engelleyici Aile İlişkisi	Erkek	198	16.16	3.62			

Tablo 4.3’ deki analiz bulgusunda, öğrencilerin destekleyici aile ilişkileri düzeyi cinsiyete göre anlamlı şekilde farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır ($p=.171$). Ancak engelleyici aile ilişkileri düzeyinin cinsiyete göre anlamlı şekilde farklılık gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır ($p=.045$). Bu sonuca göre, erkek öğrencilerin engelleyici aile ilişkileri düzeyi ($\bar{X}=16.16$), kız öğrencilerin engelleyici aile ilişkileri düzeyinden ($\bar{X}=15.43$) yüksektir.

Araştırmanın birinci sorusunun alt amaçlarından olan, destekleyici aile ilişkilerinin annenin eğitim durumuna göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için yapılan Tek Yönlü ANOVA testi sonuçları Tablo 4.4’ de gösterilmektedir.

Tablo 4.4: Annenin Eğitim Durumuna Göre Destekleyici Aile İlişkileri Tek Yönlü ANOVA Testi Analiz Sonuçları

Faktör	Anne Eğitimi	N	\bar{X}	SS	Var. K.	KT	Sd	KO	F	p
Destekleyici Aile İlişkisi	İlkokul	15	24.6	3.7	G.	66.92	3	22.30		
		4	1	4	Arası	7		9		
	Ortaokul	10	24.5	3.5	G. İçi	5245.	38	13.73	1.62	.18
		5	5	1		3	2	1	5	3
	Lise	94	24.5	3.7	Toplam	5312.	38			
			5	4		2	5			
	Üniversite	33	25.1	3.9						
			2	9						
	Toplam	38	24.8	3.7						
		6	6	1						

Tablo 4.4’ deki analiz sonuçlarına göre, öğrencilerin destekleyici aile ilişkileri düzeyi, annenin eğitim durumuna göre anlamlı bir şekilde farklılık göstermemektedir ($p=.183$).

Araştırmanın birinci sorusunun alt amaçlarından olan, engelleyici aile ilişkilerinin annenin eğitim duruma göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için yapılan Tek Yönlü ANOVA testi sonuçları Tablo 4.5’ de gösterilmektedir.

Tablo 4.5: Annenin Eğitim Durumuna Göre Engelleyici Aile İlişkileri Tek Yönlü ANOVA Testi Analiz Sonuçları

Faktör	Anne Eğitimi	N	\bar{X}	SS	Var. K.	KT	Sd	KO	F	p
Engelleyici Aile İlişkisi	İlkokul	154	16	3.61	G. Arası	27.059	3	9.020	.703	.555
	Ortaokul	105	15.89	3.55	G. İçi	4898.1	382	12.822		
	Lise	94	15.35	3.59	Toplam	4925.1	385			
	Üniversite	33	15.93	3.48						
Toplam	Toplam	386	15.81	3.57						

Tablo 4.5’ deki analiz sonuçlarına göre, öğrencilerin engelleyici aile ilişkileri düzeyi, annenin eğitim durumu açısından anlamlı şekilde farklılık göstermemektedir ($p=.555$).

Araştırmanın birinci sorusunun alt amaçlarından olan, destekleyici aile ilişkilerinin babanın eğitim duruma göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için yapılan Tek Yönlü ANOVA testi sonuçları Tablo 4.6’ da gösterilmektedir.

Tablo 4.6: Babanın Eğitim Durumuna Göre Destekleyici Aile İlişkileri Tek Yönlü ANOVA Testi Analiz Sonuçları

Faktör	Baba Eğitimi	N	\bar{X}	SS	Var. K.	KT	Sd	KO	F	p
Destekleyici Aile İlişkisi	İlkokul	113	24.34	3.52	G. Arası	58.818	3	19.606	1.426	.235
	Ortaokul	130	24.99	3.70	G. İçi	5253.4	382	13.752		
	Lise	93	24.94	3.72	Toplam	5312.2	385			
	Üniversite	50	25.58	4.06						
Toplam	Toplam	386	24.86	3.71						

Tablo 4.6’ daki analiz sonuçlarına göre, öğrencilerin destekleyici aile ilişkileri düzeyi, babanın eğitim durumuna göre anlamlı bir şekilde farklılık göstermemektedir ($p=.235$).

Araştırmanın birinci sorusunun alt amaçlarından olan, engelleyici aile ilişkilerinin babanın eğitim duruma göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için yapılan Tek Yönlü ANOVA testi sonuçları Tablo 4.7’ de gösterilmektedir.

Tablo 4.7: Babanın Eğitim Durumuna Göre Engelleyici Aile İlişkileri Tek Yönlü ANOVA Testi Analiz Sonuçları

Faktör	Baba Eğitimi	N	\bar{X}	SS	Var. K.	KT	Sd	KO	F	p
Engelleyici Aile İlişkisi	İlkokul	113	16.39	3.56	G. Arası	63.701	3	21.234	1.668	.173
	Ortaokul	130	15.74	3.33	G. İçi	4861.4	382	12.726		
	Lise	93	15.35	3.55	Toplam	4925.1	385			
	Üniversite	50	15.50	4.12						
Toplam	Toplam	386	15.81	3.57						

Tablo 4.7’ deki analiz sonuçlarına göre, öğrencilerin engelleyici aile ilişkileri düzeyi, babanın eğitim durumu açısından anlamlı şekilde farklılık göstermemektedir ($p=.173$).

4.3. Okul Doyumuna İlişkin Bulgular

Araştırmadaki ikinci sorunun alt amaçlarından biri olan, okul doyum düzeyinin öğrencilerin cinsiyetlerine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için yapılan bağımsız ortalamalar t testi sonuçları Tablo 4.8’ de gösterilmektedir.

Tablo 4.8: Öğrencilerin Cinsiyetine Göre Bağımsız Gruplar t Testi Analizi Sonuçları

Faktör	Öğrenci Cinsiyeti	N	\bar{X}	SS	T	DF	P
Okul Doyumu	Kız	188	26.63	3.40	4.594	337.5	.000
	Erkek	198	24.56	5.31			

Tablo 4.8’ deki analiz sonuçlarına göre, okul doyum düzeyi öğrencilerin cinsiyetleri açısından anlamlı şekilde farklılaşma tespit edilmiştir ($p=.000$). Bu sonuca göre; kız öğrencilerin okul doyum düzeyi ($\bar{X}=26.63$), erkek öğrencilerin okul doyum düzeyinden ($\bar{X}=24.56$) daha yüksektir.

Araştırmanın ikinci sorusunun alt amaçlarından biri olan, ilkokul 4.sınıf öğrencilerinin okul doyum düzeylerinin öğretmenlerin cinsiyetine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için yapılan bağımsız ortalamalar t testi sonuçları Tablo 4.9’ da gösterilmektedir.

Tablo 4.9: Öğrencilerin Öğretmenlerinin Cinsiyetine Göre Bağımsız Gruplar t Testi Analizi Sonuçları

Faktör	Öğretmen Cinsiyeti	N	\bar{X}	SS	T	DF	P
Okul Doyumu	Kadın	252	26.40	3.75	4.510	199.4	.000
	Erkek	134	23.99	5.55			

Tablo 4.9’ daki analiz sonuçlarına göre, öğrencilerin okul doyum düzeyi öğretmenlerinin cinsiyeti açısından anlamlı şekilde farklılaşma tespit edilmiştir ($p=.000$). Bu bulguya göre; öğretmeni kadın olan öğrencilerin okul doyum düzeyi ($\bar{X}=26.40$), öğretmeni erkek olan öğrencilerin okul doyum düzeyinden ($\bar{X}=23.99$) daha yüksektir.

Araştırmanın ikinci sorusunun alt amaçlarından biri olan, ilkokul 4.sınıf öğrencilerinin okul doyum düzeylerinin annenin eğitim durumuna göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için yapılan Tek Yönlü ANOVA testi sonuçları Tablo 4.10’ da gösterilmektedir.

Tablo 4.10: Annenin Eğitim Durumuna Göre Tek Yönlü ANOVA Testi Analiz Sonuçları

Faktör	Anne Eğitimi	N	\bar{X}	SS	Var. K.	KT	Sd	KO	F	p
Okul Doyumu	İlkokul	154	25.84	4.79	G.Arası	26.469	3	8.823	.415	.743
	Ortaokul	105	25.47	4.36	G. İçi	8128.2	382	21.278		
	Lise	94	25.19	4.60	Toplam	8154.7	385			
	Üniversite	33	25.67	4.56						
Toplam		386	25.57	4.60						

Tablo 4.10’ daki analiz sonuçlarına göre, öğrencilerin okul doyum düzeyi annenin eğitim durumu açısından anlamlı bir şekilde farklılık göstermemektedir ($p=.743$).

Araştırmanın ikinci sorusunun alt amaçlarından biri olan, ilkokul 4.sınıf öğrencilerinin okul doyum düzeylerinin babanın eğitim durumuna göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için yapılan Tek Yönlü ANOVA testi sonuçları Tablo 4.11’ de gösterilmektedir.

Tablo 4.11: Babanın Eğitim Durumuna Göre Tek Yönlü ANOVA Testi Analiz Sonuçları

Faktör	Baba Eğitimi	N	\bar{X}	SS	Var. K.	KT	Sd	KO	F	p
Okul Doyumu	İlkokul	113	25.21	5.21	G.Arası	31.649	3	10.550	.496	.685
	Ortaokul	130	25.57	4.48	G. İçi	8123.1	382	21.265		
	Lise	93	26	3.90	Toplam	8154.7	385			
	Üniversite	50	25.56	4.68						
Toplam		386	25.57	4.60						

Tablo 4.11’ deki analiz sonuçlarına göre, öğrencilerin okul doyum düzeyi babanın eğitim durumu açısından anlamlı bir şekilde farklılık göstermemektedir ($p=.685$).

4.4. Aile İlişkileri ve Okul Doyumu Arasındaki İlişkiye Dair Bulgular

Araştırmanın üçüncü sorusuna “İlkokul 4. sınıf öğrencilerinin destekleyici aile ilişkileri ile okul doyum arasında bir ilişki var mıdır?” ve dördüncü sorusuna “İlkokul 4. sınıf öğrencilerinin engelleyici aile ilişkileri ile okul doyum arasında bir ilişki var mıdır?” yanıt bulabilmek için çocuklar için kapsamlı okul doyum, destekleyici aile ilişkileri ve engelleyici aile ilişkileri boyut toplam puanlarına ilişkin korelasyon analizi bulguları Tablo 4.11’ de yer almaktadır.

Tablo 4.12: Korelasyon Analizi Sonuçları

Değişkenler	Okul Doyumu	Destekleyici	Engelleyici
Okul Doyumu	1		
Destekleyici	.406**	1	
Engelleyici	-.401**	-.627**	1

* $p<0.05$ ** $p<0.01$

Araştırmanın üçüncü ve dördüncü sorusuna yönelik bulgulara Tablo 4.12’ te yer verilmektedir. Tablo 4.12 incelendiğinde araştırma değişkenleri arasında anlamlı ilişkilerin var olduğu görülmektedir. Bu bulgulara göre destekleyici aile ilişkilerinin ve okul doyumunun, pozitif yönlü ve orta seviyede anlamlı ilişkiye sahip oldukları ($r=.406$, $p<0.01$) görülmektedir. Diğer bir bulguya göre ise engelleyici aile ilişkilerinin ve okul doyumunun, negatif yönlü ve orta seviyede anlamlı ilişkiye sahip oldukları görülmektedir ($r=-.401$, $p<0.01$) görülmektedir.

Araştırmanın beşinci sorusuna “İlkokul 4. sınıf öğrencilerinin destekleyici aile ilişkileri okul doyumunu yordamakta mıdır?” yanıt bulabilmek için yapılan Basit Regresyon Analizi sonuçları Tablo 4.13’ te gösterilmektedir.

Tablo 4.13: Basit Regresyon Analizi Sonuçları

Değişkenler	Standartlaştırılmamış Katsayılar		Standartlaştırılmış Katsayılar	t	p
	B	St. Hata	β		
Sabit	13.055	1.453		8.986	.000
Destekleyici Aile İlişkisi	.503	.058	.406	8.709	.000

Bağımlı değişken: Okul Doyumu, $R=.406$; $R^2=.165$; Düzeltilmiş $R^2=.163$; $F=75.839$; $p<.001$

Araştırmanın beşinci sorusuna yönelik bulgulara Tablo.4.13’ te yer verilmektedir. Tablo 4.13 incelendiğinde ilkokul 4. sınıf öğrencilerinin destekleyici aile ilişkileri okul doyumunu pozitif yönde anlamlı şekilde etkilemektedir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu bölümde; “İlkokul 4.Sınıf Öğrencilerinin Aile İlişkileri ile Okul Doyumu Arasındaki İlişkinin İncelenmesi” başlıklı tezin amacına yönelik elde edilen sonuçlarına, sonuçlarla ilgili tartışmaya ve bu bağlamda sunulan önerilere yer verilmiştir.

5.1. Sonuç

Bu araştırmada, ilkokul 4.sınıf öğrencilerinin aile ilişkileri ile okul doyumunu arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmada 2022-2023 eğitim-öğretim yılında, İstanbul ilinin Esenler ilçesinde eğitimine devam eden 4.sınıf öğrencilerinin okul doyumunu düzeylerinin cinsiyet, öğretmenin cinsiyeti, ebeveynlerinin eğitim seviyesi değişkenlerine göre ve öğrencilerin aile ilişkilerinin cinsiyet ve ebeveynlerinin eğitim seviyesine göre farklılaşma durumu incelenmiştir. İlkokul 4.sınıf öğrencilerinin aile ilişkileri ile okul doyumunu arasındaki anlamlı bir ilişkinin var olma durumu Pearson Korelasyon Analizi ile belirlenmiş, destekleyici aile ilişkisinin okul doyumunu yordayıp yordamadığı da Basit Regresyon Analizi belirlenmiştir.

Araştırmanın amacına ve alt amaçlarına yönelik yapılan analizlerin ardından elde edilen sonuçlar şu şekildedir:

1. Okul doyumunu düzeyinin, öğrencilerin cinsiyetleri açısından anlamlı şekilde farklılaşmaya ulaşılmıştır. Bu farklılık; kızların okul doyumunu düzeyinin, erkeklerin okul doyumunu düzeyinden daha yüksek olduğu şeklindedir.
2. Okul doyumunu düzeyinin, öğrencilerin öğretmenlerinin cinsiyeti açısından anlamlı şekilde farklılaşmaya ulaşılmıştır. Bu farklılık, kadın öğretmenlerin sınıfındaki öğrencilerin okul doyumunu düzeyinin, erkek öğretmenlerin sınıfındaki öğrencilerin okul doyumunu düzeyinden daha yüksek olduğu şeklindedir.
3. İlkokul 4.sınıf öğrencilerinin okul doyumunu düzeyinin, annelerinin eğitim seviyesi açısından anlamlı şekilde farklılaşma olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.
4. İlkokul 4.sınıf öğrencilerinin okul doyumunu düzeyinin, babalarının eğitim seviyesi açısından anlamlı şekilde farklılaşma olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.
5. İlkokul 4.sınıf öğrencilerinin destekleyici aile ilişkileri seviyesinin, cinsiyet açısından anlamlı şekilde farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

6. İlkokul 4.sınıf öğrencilerinin engelleyici aile ilişkileri düzeyinin, cinsiyete göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu farklılık; erkek öğrencilerin engelleyici aile ilişkileri düzeyinin, kız öğrencilerin engelleyici aile ilişkileri düzeyinden daha yüksek olduğu şeklindedir.
7. İlkokul 4.sınıf öğrencilerinin destekleyici aile ilişkileri düzeyinin, annenin eğitim durumu açısından anlamlı bir şekilde farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır.
8. İlkokul 4.sınıf öğrencilerinin engelleyici aile ilişkileri düzeyinin, annenin eğitim durumu açısından anlamlı bir şekilde farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır.
9. İlkokul 4.sınıf öğrencilerinin destekleyici aile ilişkileri düzeyinin, babanın eğitim durumu açısından anlamlı bir şekilde farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır.
10. İlkokul 4.sınıf öğrencilerinin engelleyici aile ilişkileri düzeyinin, babalarının eğitim seviyesi açısından anlamlı şekilde farklılaşma olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.
11. Destekleyici aile ilişkileri ile okul doyumu arasında pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Bu ilişkiye göre ilkokul 4.sınıf öğrencilerinin destekleyici aile ilişki düzeyi arttıkça, okul doyumu düzeylerinin de arttığı sonucuna ulaşılabilmektedir.
12. Engelleyici aile ilişkileri ile okul doyumu arasında negatif yönlü ve anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Bu ilişkiye göre ilkokul 4.sınıf öğrencilerinin engelleyici aile ilişki düzeyi arttıkça, okul doyumu düzeylerinin azaldığı sonucuna ulaşılabilmektedir.
13. İlkokul 4. sınıf öğrencilerinin destekleyici aile ilişkilerinin, okul doyumunu pozitif yönde anlamlı şekilde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

5.2. Tartışma

5.2.1. İlkokul 4.Sınıf Öğrencilerinin Okul Doyumu Düzeyinin Cinsiyet Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına Yönelik Tartışma

İlkokul 4.sınıf öğrencilerinin okul doyumu düzeylerinin öğrencilerin cinsiyetlerine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için yapılan bağımsız gruplar t testi sonuçlarına göre, araştırmada okul doyumu düzeyi, öğrencilerin cinsiyeti açısından anlamlı şekilde farklılaşmıştır. Bu araştırma sonuçlarına göre kızların okul

doyumunu düzeylerinin, erkeklerin okul doyumunu düzeylerinden anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Literatür incelendiğinde araştırma sonucunu destekleyen farklı araştırmaların da olduğu görülmektedir.

Çivitçi'nin (2009: 42) ilköğretim ikinci kademe öğrencileriyle yaptığı çalışmada, kız öğrencilerin okul doyumunu düzeylerinin erkek öğrencilerin okul doyumunu düzeylerinden anlamlı düzeyde yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çam ve Artar'ın (2014: 34) yaptıkları araştırmada da kız öğrencilerin okul doyumunu düzeyleri, erkek öğrencilere göre anlamlı düzeyde daha yüksek bulunmuştur. Yıldız-Argınoğlu ve Sarı (2022: 710), çalışmalarında ortaokul öğrencilerinin algıladıkları okul yaşam kalitesini incelemiştir. Bu çalışma bulgusuna göre, kız öğrencilerin algıladıkları okul yaşam kalitesi düzeyleri erkek öğrencilerden anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Gürhan (2023: 97)'nin ilkokulda öğrenim gören roman öğrencilerin okul aidiyet duygularını incelediği çalışmasında; kız öğrencilerin okula karşı hissettikleri aidiyet duygusu düzeyleri, erkek öğrencilere göre daha yüksek bulunmuştur. Huebner, Valois ve Drane'nin (2000; Akt. Karahisar 2015: 115) Amerika'da yaptıkları çalışmalarında, yaşam doyumunun alt boyutu olan okul doyumunu puanlarının, kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Nickerson ve Nagle (2004: 49), çalışmalarında kız öğrencilerin, erkek öğrencilerden daha yüksek düzeyde okuldan doyum elde ettiklerini tespit etmişlerdir.

Uysal (2022: 89) çalışmasında ortaokul öğrencilerinin algıladıkları okul yaşantısını incelemiştir. Bu çalışma bulgusuna göre, öğrencilerin algıladıkları okul yaşantısı ile okula bağlılık alt boyutu, cinsiyet açısından anlamlı şekilde farklılaşmaktadır. Bu farklılaşmaya göre, kız öğrencilerin algıladıkları okul yaşantı düzeyleri ve okula bağlılık düzeyleri, erkek öğrencilerden anlamlı düzeyde yüksektir.

Akyıldız (2017: 25), lise öğrencilerinin okul algılarını incelemiştir. Çalışma bulgusuna göre, okul algısı cinsiyet açısından anlamlı şekilde farklılaşmaktadır. Bu bulguya göre, kız öğrencilerin okul algı düzeyi erkek öğrencilere göre yüksektir. Fakat literatürde farklı sonuçlara ulaşan araştırmaların olduğu da görülebilmektedir.

Alsac'ın (2019: 71) ilkokul öğrencilerinin okul doyumunu, öğrencilerin okuldaki yaşam kaliteleri ve okuldaki pozitif yaşantıları bağlamında incelediği çalışmasında, okul doyumunun cinsiyet açısından anlamlı düzeyde farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Aydın (2018: 41) çalışmasında, ortaokul öğrencilerinin okul

memnuniyetinin ve okul aidiyetinin arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmaya göre, okul memnuniyetinin cinsiyet açısından anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı sonucuna ulaşmıştır. Aynı şekilde ortaokul öğrencilerinin okul aidiyetinin de cinsiyet açısından anlamlı şekilde farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Turan (2022: 69)'ın ortaöğretim öğrencilerinin okula dair memnuniyet düzeylerini incelediği çalışmasında, erkek öğrencilerin okul memnuniyet düzeyleri kız öğrencilerden anlamlı şekilde yüksek bulunmuştur. Sarı (2013: 154)'nın, ortaöğretim öğrencilerinin okul aidiyet duygularını incelediği çalışmasında, okul aidiyet duygusu cinsiyet açısından anlamlı şekilde farklılaşmamıştır. Özçelik (2019: 67), ilkokul öğrencileri üzerinde yaptığı çalışmasında, okul doyumunun cinsiyet açısından anlamlı düzeyde farklılaşmadığını belirtmektedir. Özer (2022: 43)'in çalışmasında, ortaokul öğrencilerin gözünden okul iklimi, cinsiyet açısından anlamlı şekilde farklılık göstermemiştir. Yam ve Kumcağız (2020: 2118) ise ortaokul öğrencileri üzerine yaptıkları çalışmalarında, erkeklerin okul doyum seviyelerinin, kızlara göre daha fazla olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Yalçın vd. (2022: 37), ilkokul öğrencileri üzerinde okula yönelik mutluluk değişkenini incelemiştir. Bu çalışma bulgusuna göre, okula yönelik mutluluk cinsiyet açısından farklılık göstermemiştir.

Bu araştırma sonucuna göre, ilkokul 4.sınıfta öğrenim gören öğrencilerin okul doyum düzeyleri, cinsiyete göre anlamlı şekilde farklılaşmaktadır. Bu farklılaşmaya göre kız öğrencilerin okul doyum düzeyleri erkek öğrencilere göre daha yüksektir. Bazı araştırmalara göre araştırmacılar, kız öğrencilerin erkek öğrencilere nazaran, algıladıkları akran ilişkileri doyumunun daha yüksek olduğunu vurgulamışlardır. Huebner, Valois ve Drane (2000; Akt. Çam ve Artar, 2014: 41). Ayrıca kız öğrenciler için arkadaşlık ilişkilerinin erkek öğrencilere göre daha önemli olduğu belirtilmektedir (Çam ve Artar, 2014: 41).

Bu bağlamda düşünüldüğünde, akran ilişkileri; kızların okul doyum düzeyinin erkeklere göre daha yüksek çıkma sebebi olarak düşünülebilir. İlköğretim 4.sınıf ile 8.sınıflar arasında bulunan öğrencilerin dahil olduğu çalışmalarda, erkek öğrencilerin okulda karşılaştıkları zorbalık davranışların kızlara göre daha fazla olduğu vurgulanmaktadır. Okul sistemi içerisinde zorbalığa daha az maruz kalan kız öğrencilerin bu bağlamda erkek öğrencilere göre okul doyum düzeylerinin daha fazla olduğu söylenebilir. Kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre, akademik anlamda daha başarılı olmalarını sağlayabilecek özelliklerin, kızlarda daha fazla olma durumu;

kızların erkeklere göre okuldan daha fazla doyum almalarını sağlayabilir (Çivitci, 2009: 42). Aileden gelen destekleyici ilişki de koruyucu faktör etkisi yapıyor olabilir.

Literatür incelendiğinde araştırmanın sonucuyla benzeşen ve farklılaşan birçok araştırma bu başlık altında görülebilmektedir. Bu farklılık, araştırmaların gerçekleştirildiği çalışma gruplarının farklı yaş düzeylerinde olması, sosyo-kültürel farklılıklar, sosyo-ekonomik çevrenin getirdiği farklılıklar, öğretmen faktörü ve aile yapısının farklılığı sebepleriyle oluşmuş olabilir.

5.2.2. İlkokul 4.Sınıf Öğrencilerinin Okul Doyumu Düzeyinin Öğrencilerin Öğretmenlerinin Cinsiyetine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına Yönelik Tartışma

İlkokul 4.sınıf öğrencilerinin okul doyum düzeylerinin öğrencilerin öğretmenlerinin cinsiyetine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için yapılan bağımsız ortalamalar t testi sonuçlarına göre, araştırmada okul doyum düzeyinin, öğrencilerin öğretmenlerinin cinsiyeti açısından anlamlı şekilde farklılaşma olduğu neticesine ulaşılmıştır. Bu farklılık, kadın öğretmenlerin sınıfındaki öğrencilerin okul doyum düzeylerinin, erkek öğretmenlerin sınıfındaki öğrencilerin okul doyum düzeylerinden daha yüksek olduğu şeklindedir. Bu bağlamda düşünüldüğünde, kadın öğretmenlerin eğitim verdiği sınıflarda eğitim gören 4.sınıf öğrencilerinin, erkek öğretmenlerin eğitim verdiği sınıflarda eğitim gören 4.sınıf öğrencilerinden daha yüksek düzeyde okuldan doyum elde ettikleri sonucunu karşımıza çıkarmaktadır.

Kaplancı (2018: 60), ilkokul öğrencileri üzerinde sorumluluk düzeylerini, okul doyum ve okula bağlanma değişkenleri açısından incelenmiştir. Bu araştırma bulgusuna göre, ilkokul öğrencilerinin sorumluluk düzeyleri öğretmenlerin cinsiyeti açısından anlamlı farklılık göstermiştir. Bu bulguya göre, kadın öğretmenlerin sınıfındaki öğrencilerin sorumluluk düzeyleri, erkek öğretmenlerin sınıfındaki öğrencilerin sorumluluk düzeylerinden anlamlı düzeyde yüksektir. Aynı araştırmada öğrencilerin sorumluluk düzeyleri ile okul doyum ve okula bağlanma arasında pozitif yönlü anlamlı ilişki tespit edilmiştir. Bu bağlamda kadın öğretmenlerin sınıfındaki öğrencilerin okul doyum da erkek öğretmenlerin sınıfındaki öğrencilerden yüksektir çıkarımı sorumluluk ve okul doyum ilişkisi bağlamında yapılabilir.

Yenilmez ve Duman (2008: 264-265), ilköğretim 5.sınıf öğrencilerinin matematik başarısını etkileyen unsurlar üzerine yaptıkları çalışmalarında, kadın öğretmenlerin

sınıfındaki öğrencilerin, erkek öğretmenlerin sınıfındaki öğrencilere nazaran davranış, yöntem, ortam ve öğretmen unsurlarından daha fazla etkilendiklerini tespit etmişlerdir. Kadın öğretmenlerin öğrencileri ile daha iyi ilişkiler kurduklarını ve bu sebeple matematik başarısı üzerinde daha etkili oldukları yorumunu yapmışlardır.

Akademik başarının okul doyumunu üzerinde etkili olduğu ve akademik olarak başarısı daha yüksek olan öğrencilerin, akademik olarak başarısı daha düşük olan öğrencilere göre okul doyumunun yüksek olduğu sonucunu düşünürsek (Özçelik,2019: 43), kadın öğretmenlerin okul doyumunu arttıran bir faktör olduğu çıkarımı yapılabilmektedir.

Yılmaz (2009: 116) çalışmasında, kadın öğretmenlerin yardımseverlik, güven, uyum ve evrensellik değerleri boyutlarından, erkek öğretmenlere göre anlamlı düzeyde daha yüksek puan ortalamasına sahip oldukları sonucuna ulaşmıştır. Bu sonuç, kadın öğretmenlerin yardımseverlik, güven, uyum ve evrensellik değerlerini erkek öğretmenlere göre daha fazla tercih ettiklerini ortaya koymaktadır.

Bu bağlamda Tarhan (2018: 20), değerlerin öğrenilmesi gereken kavramlar olduğunu, insanın mutluluğunda etkili bir rol oynadıklarını ve insanın öğrendiği değerler ile mutluluğa ulaştıklarını belirtmiştir. Öztürk ve Ünal (2019: 69), çalışmalarında güvenlik ve yardımseverlik değerleri ile yaşam doyumunu arasında pozitif ilişki tespit etmişlerdir. Okul doyumunun da yaşam doyumunun bir alt boyutu olması (Telef, 2014: 481), bu bağlamda kadın öğretmenlerin okul doyumunu üzerinde erkek öğretmenlere göre daha etkili oldukları çıkarımı yapılabilir.

Araştırmanın bu sonucu bize küçük yaş grubu öğrenciler üzerinde, öğretmenlik mesleğinde, öğretmen cinsiyetinin önemini ortaya koymaktadır. Araştırma sonucunun sebepleri olarak, Yalçın, Yalçın ve Macun (2017: 701) çalışmalarında, kadın öğretmenlerin annelik içgüdüleriyle yaklaşmalarından ötürü çocuklara karşı daha yakın davranıp daha ilgili olduklarını, çocukların öz bakım becerilerinde kadınların daha etkili olduklarını vurgulamışlardır. Küçük yaş grubunda yer alan çocukların, korunma ve şefkat gibi ihtiyaçlarının kadın öğretmenler tarafından daha iyi düzeyde sağlanacağı düşüncelerini belirtmişlerdir. Mevcut çalışmalarında kadın öğretmenlerin, erkek öğretmenlere göre gerek ses tonları ile gerek daha duygusal ve samimi yaklaşabilmelerini, çocuklarla iletişim kurma konusunda daha başarılı olduklarını vurgulamışlardır. Fakat çalışmada her kadın öğretmenin belirtilen özelliklere sahip olmadığı, erkek öğretmenlerden de bu özelliklere sahip olabilenlerin çıktıklarını

belirtmişlerdir. Bu araştırmadan, kadın öğretmenlerin erkek öğretmenlere göre, öğrencilerin okul doyumunu üzerinde daha etkili oldukları çıkarımı yapılabilir.

5.2.3. İlkokul 4.Sınıf Öğrencilerinin Okul Doyumu Düzeyinin Annenin Eğitim Durumuna Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına Yönelik Tartışma

İlkokul 4.sınıf öğrencilerinin okul doyumunu düzeylerinin öğrencilerin annelerinin eğitim durumuna göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için yapılan Tek Yönlü ANOVA testi sonuçlarına göre, öğrencilerin okul doyumunu düzeyleri, annenin eğitim durumu açısından anlamlı bir şekilde farklılık göstermemektedir. Bu sonuç öğrencilerin annelerinin mezuniyet durumlarının, öğrencilerin okul doyumunu etkilemediğini ortaya koymaktadır. Başka bir ifadeyle, annenin ilkokul, ortaokul, lise veya üniversite mezunu olması çocuğun okul doyumunu etkilememektedir. Literatür incelendiğinde araştırmamızın sonucunu destekleyen çalışmaların olduğu görülmektedir.

Alsaç (2019: 38), ilkokulda öğrenim gören dördüncü sınıf öğrencilerinin okulda pozitif yaşantıları ile okul yaşam kalitelerinin okul doyumunu ne düzeyde etkilediğini ortaya koyduğu çalışmasında, öğrencilerin okul doyumunu seviyelerinin annenin eğitim seviyesi açısından anlamlı şekilde farklılaşmadığı sonucunu ortaya koymuştur. Çivitçi (2009: 38), ilköğretim öğrencilerinin yaşam doyumunun ailesel özelliklere göre ne düzeyde farklılaştığını ortaya koyduğu çalışmasında, öğrencilerinin okul doyumunu düzeylerinin annenin eğitim durumu açısından farklılık göstermediği sonucuna ulaşmıştır. Çınar (2022: 91), çalışmasında lise öğrencilerinin okul tükenmişliğini incelemiştir. Bu araştırma bulgusuna göre, öğrencilerin okul tükenmişlik düzeyi annenin eğitim durumu açısından farklılık göstermemektedir. Fakat araştırmanın sonucundan farklı sonuçlar elde eden araştırmaların olduğu da fark edilmektedir.

Karahisar'ın (2015: 110) ortaokula devam eden 3. ve 4.sınıf öğrencilerinin genel yaşam doyumları üzerine sürdürmüş olduğu çalışmasında, çocukların genel yaşam doyumunu ile annelerinin eğitim durumu açısından anlamlı bir şekilde farklılaşma tespit edilmemişken, öğrencilerin okul doyumunu seviyeleri ile öğrencilerin annelerinin eğitim seviyesi anlamlı şekilde farklılaşmıştır. Bu farklılaşma, en düşük seviyede okul doyumunu olan öğrencilerin annelerinin üniversite mezunu oldukları şeklindedir.

Göç (2008; Akt. Alsaç, 2019: 72), çalışmasında mezuniyet durumu ilkokul olan annelerin çocuklarının okul doyumunu düzeyinin, mezuniyeti lise ve üniversite olan annelerin çocuklarının okul doyumunu düzeyinden daha yüksek çıktığını tespit etmiştir.

Arastaman (2009: 107), ortaöğretim öğrencilerinin okula bağlılık durumlarını incelemiştir. Bu araştırma bulgusuna göre, öğrencilerin okula bağlılık düzeyleri ile annelerinin eğitim durumları arasında anlamlı düzeyde farklılık tespit edilmiştir. Bu araştırmaya göre, mezuniyeti ilkokul ve ortaokul olan annelerin çocuklarının okula bağlılık düzeyleri, mezuniyeti lise olan annelerin çocuklarının okula bağlılık düzeylerinden daha yüksektir.

Kiraz ve Özcan (2017: 99), çalışmalarında Kuzey Kıbrıs'ta yaşayan ergenlerin yaşam memnuniyet durumlarını incelemiştir. Bu çalışmanın bulgusuna göre, yaşam memnuniyetinin okul boyutu, annenin eğitim seviyesine göre anlamlı şekilde farklılaşmıştır. Bu araştırma sonucuna göre, annesi okuma yazma bilmeyen öğrencilerin okul boyutundan aldığı puan ortalaması, annesi üniversite mezunu olan çocukların okul boyutundan aldığı puandan yüksek çıkmıştır.

Araştırmanın sonucu, 4.sınıfta öğrenim gören öğrencilerin okul doyumunu düzeylerinin annelerinin eğitimi açısından, anlamlı şekilde farklılık göstermediğini ortaya koymaktadır. Fakat araştırmanın sonucundan farklı olarak elde edilen sonuçların da tespit edilmesi (Karahisar, 2015; Göç, 2008; Arastaman, 2009; Kiraz ve Özcan, 2017), annenin eğitim durumunun okul doyumunu üzerinde uygulanan gruba göre farklılık gösterdiğini ortaya koymaktadır. Bu araştırma bağlamında düşünüldüğünde ise, annelerin eğitim durumu fark etmeksizin çocuklarına karşı sergiledikleri tutumları böyle bir sonuç elde edilmesine sebep olabilir. Araştırma grubuna bakıldığında annesinin mezuniyeti üniversite olan öğrencilerin sayısı, diğer gruptakilere göre sayıca azdır. Gruplar arasındaki bu fark, anlamlı bir farklılığın oluşmasını engellemiş olabilir. Daha dengeli bir çalışma grubunda anlamlı bir farklılık bulunabilir.

5.2.4. İlkokul 4.Sınıf Öğrencilerinin Okul Doyumu Düzeyinin Babanın Eğitim Durumuna Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına Yönelik Tartışma

İlkokul 4.sınıf öğrencilerinin okul doyumunu düzeylerinin öğrencilerin babalarının eğitim durumuna göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için yapılan Tek Yönlü ANOVA testi sonuçlarına göre, öğrencilerin okul doyumunu düzeyleri, babalarının eğitim durumu açısından anlamlı bir şekilde farklılık

göstermemektedir. Bu sonuç öğrencilerin babalarının mezuniyet durumlarının, öğrencilerin okul doyumunu etkilemediği sonucunu ortaya koymaktadır. Başka bir ifadeyle, babanın ilkokul, ortaokul, lise veya üniversite mezunu olması çocuğun okul doyumunu etkilememektedir. Literatür incelendiğinde araştırmamızın sonucunu destekleyen çalışmaların olduğu görülmektedir.

Alsaç (2019: 39)' ın çalışmasında, ilkokul dördüncü sınıfta öğrenim gören öğrencilerin okulda pozitif deneyimleri ile okul yaşam kalitelerinin okul doyumunu etkileyip etkilemediğini amaçlayan çalışmada, öğrencilerin okul doyum seviyelerinin babalarının eğitim seviyesi açısından anlamlı şekilde farklılaşmadığı sonucunu ortaya koymuştur. Çivitçi (2009: 38), ilköğretim öğrencilerinin yaşam doyumunun ailesel özelliklere göre ne düzeyde farklılaştığını ortaya koyduğu çalışmada, öğrencilerinin okul doyum düzeylerinin babanın eğitim durumu açısından farklılık göstermediği sonucuna ulaşmıştır. Erdoğan (2019: 84) çalışmasında, ortaokul öğrencilerinin okula bağlanma durumlarını incelemiştir. Bu çalışma sonucuna göre öğrencilerin okula bağlanma durumları babanın eğitim durumu açısından anlamlı şekilde farklılık göstermemektedir. Yıldız-Arıganoğlu ve Sarı (2022: 712)'nin ortaokul öğrencilerinin algıladıkları okul yaşam kalitesini inceledikleri çalışmalarında, öğrencilerin algıladıkları okul yaşam kalitesi, babanın eğitim durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Fakat araştırmanın sonucundan farklı sonuçlar elde eden araştırmaların olduğu da fark edilmektedir.

Bedir (2021: 42-43) çalışmasında, ortaokul öğrencilerinin okula bağlanma düzeylerini incelemiştir. Bu çalışma bulgusuna göre, ortaokul öğrencilerinin okula bağlanma düzeyleri babanın eğitim durumu açısından anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır. Bu farklılaşma, babası okur yazar olmayan ve babası okur yazar olan öğrencilerin okula bağlanma düzeyleri, babası lise ve üniversite mezunu olan öğrencilerden anlamlı düzeyde yüksektir.

Karahisar (2015: 112) ortaokul öğrencilerinin üzerinde yaşam doyum değişkenini incelediği çalışmada, yaşam doyum ile babanın eğitim durumu arasında anlamlı düzeyde farklılaşma sonucuna ulaşamazken, okul doyum ile babanın eğitim durumu arasında anlamlı düzeyde farklılaşma tespit etmiştir. Bu çalışmaya göre, babası üniversite mezunu olan çocukların okul doyum düzeyi, en düşük seviyede çıkmıştır.

Göç (2008; Akt. Alsaç, 2019: 72)'ün çalışmasında okul doyumu, babanın eğitim durumu açısından anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır. Çalışmanın bu bulgusuna göre, babalarının mezuniyet durumunun ortaokul olduğu öğrencilerin okul doyumu düzeyleri, babalarının mezuniyet durumunun lise ve üniversite olduğu öğrencilere göre anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Bu bağlamda çalışmaya göre, babası ortaokul mezunu olan çocuklar, babası lise ve üniversite mezunu olan çocuklardan daha yüksek düzeyde okuldan doyum elde etmektedirler.

Araştırmanın neticesi, 4.sınıfta öğrenim gören öğrencilerin okul doyumu düzeylerinin babalarının eğitimi açısından, anlamlı şekilde farklılık göstermediğini ortaya koymaktadır. Fakat araştırmanın sonucundan farklı olarak elde edilen sonuçların da tespit edilmesi (Karahisar, 2015; Göç, 2008; Bedir, 2021), babanın eğitim durumunun okul doyumu üzerinde uygulanan gruba göre farklılık gösterdiğini ortaya koymaktadır. Bu araştırma bağlamında düşünüldüğünde ise, babaların eğitim durumu farketmeksizin çocuklarına karşı sergiledikleri tutumları böyle bir sonuç elde edilmesine sebep olabilir. Araştırma grubuna bakıldığında babası üniversite mezunu olan öğrencilerin sayısı, diğer gruplara göre daha azdır. Gruplar arasındaki bu fark, anlamlı bir farklılığın oluşmasını engellemiş olabilir. Daha dengeli bir çalışma grubunda anlamlı bir farklılık bulunabilir.

5.2.5. İlkokul 4.Sınıf Öğrencilerinin Aile İlişkilerinin Cinsiyet Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına Yönelik Tartışma

İlkokul 4.sınıfta öğrenim gören öğrencilerin aile ilişkilerinin, öğrencilerin cinsiyetine göre anlamlı bir şekilde farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için yapılan bağımsız gruplar t testi sonuçlarına göre; araştırmada destekleyici aile ilişkileri alt boyutunun, cinsiyet açısından anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı bulunmuştur. Engelleyici aile ilişkileri alt boyutunun ise, cinsiyet açısından anlamlı bir şekilde farklılaştığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu araştırma sonucuna göre, erkek öğrencilerin engelleyici aile ilişkileri düzeyi, kız öğrencilerin engelleyici aile ilişkileri düzeyinden anlamlı şekilde yüksektir. Bu sonuç, erkek öğrencilerin aile ilişkilerini kız öğrencilere göre daha engelleyici nitelikte algıladıklarını ortaya koymaktadır.

Karakoyun (2011: 135), 8.sınıf öğrencilerinin aile işlevlerini demografik değişkenlere göre incelediği çalışmasında, roller, davranış kontrolü ve gerekli ilgiyi gösterme alt boyutlarında erkek öğrencilerin kızlara göre daha sağlıksız aile işlevlerine sahip

oldukları sonucuna ulaşmıştır. Gönültaş, Uzun ve Akın (2021: 399), çeşitli değişkenler açısından ergenlerin aile ilişkilerini inceledikleri çalışmalarında, erkeklerin kızlara göre , roller, gerekli ilgiyi gösterme, duygusal tepki ve davranış kontrolü alt boyutlarında daha sağlıklı aile ilişkilerine sahip oldukları sonucuna ulaşmışlardır.

Doğan ve Ceyhan (2008: 70)'ın ortaöğretim öğrencilerinin aile işlevlerini inceledikleri çalışmalarında, aile işlevleri cinsiyet açısından anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır. Bu bulguya göre, erkek öğrenciler roller işlevini kızlara göre daha sağlıklı hissetmektedirler. Bu bağlamda çalışma, erkeklerin aile içerisinde görev ve sorumlulukların adil dağılmadığı anlayışı içinde olduklarını belirtmektedir. Elde edilen bu sonuçlar araştırmanın bu alt amacını desteklemektedir. Fakat araştırma sonucundan farklı sonuçlar elde eden çalışmalar da bulunmaktadır.

Kantarcıoğlu (2022: 58), ortaokul öğrencilerinin aile ilişkilerini incelediği çalışmada, kız öğrencilerle erkek öğrencilerin engelleyici aile ilişkileri alt boyutunda anlamlı düzeyde bir farklılık bulamamıştır. Bu sonuçla birlikte kız öğrencilerin destekleyici aile ilişkileri puan ortalamaları, erkek öğrencilere nazaran anlamlı düzeyde düşük bulunmuştur. Göncü (2013: 84), ilkokul 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin aile ilişkilerini incelediği çalışmada, cinsiyet değişkeninin aile ilişkileri üzerinde anlamlı bir farklılığının olmadığını tespit etmiştir. Baloğlu ve Demir (2017: 1899), çalışmalarında 8.sınıf öğrencilerinin aile ilişkilerini incelemiştir. Çalışma bulgusuna göre, hem engelleyici aile ilişkileri alt boyutu hem destekleyici aile ilişkileri alt boyutu cinsiyete göre anlamlı şekilde farklılaşmamaktadır.

Literatür incelendiğinde, aile ilişkilerinin cinsiyet açısından incelendiği çalışmalarda (Kantarcıoğlu, 2022; Göncü, 2013; Baloğlu ve Demir, 2017) farklı sonuçlara ulaşıldığı belirtilmiştir. Bu bağlamda düşünüldüğünde farklı sonuçların elde edilmesinde araştırmaya katılan öğrencilerin sosyo-kültürel farklılıklarının ve ailelerin çocukların cinsiyetine karşı tutumlarının farklı olmasının etkili olduğu düşünülebilir (Kantarcıoğlu, 2022: 60).

5.2.6. İlkokul 4.Sınıf Öğrencilerinin Aile İlişkilerinin Annenin Eğitim Durumuna Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına Yönelik Tartışma

İlkokul 4.sınıf öğrencilerinin aile ilişkilerinin, öğrencilerin annelerinin eğitim durumuna göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için yapılan Tek Yönlü ANOVA testi sonuçlarına göre, araştırmada öğrencilerin destekleyici aile

ilişkileri alt boyutu ile engelleyici aile ilişkileri alt boyutu, annenin eğitim durumu açısından anlamlı bir şekilde farklılık göstermemektedir. Bu sonuç öğrencilerin annelerinin mezuniyet durumlarının, aile ilişkileri üzerinde farklılaşmaya neden olmadığını vurgulamaktadır.

Karacaoğlu (2019: 61-62), 4. sınıftaki ve 5.sınıftaki öğrencilerin aile ilişkilerini incelediği çalışmasında destekleyici aile ilişkileri ile engelleyici aile ilişkileri alt boyutlarının, annenin eğitim durumu açısından anlamlı düzeyde farklılaşmadığını tespit etmiştir. Doğan ve Ceyhan (2008: 78), ortaöğretim öğrencilerinin aile işlevlerini inceledikleri çalışmalarında, aile işlevleri annenin eğitim durumu açısından anlamlı düzeyde farklılaşmamaktadır. Gönültaş, Uzun ve Akın (2021: 400), çalışmalarında ergenlerin aile içi ilişkilerinin, annelerinin eğitim durumuna göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığını tespit etmişlerdir. Bu sonuçlar araştırma sonucunu desteklemektedir. Fakat araştırma sonucundan farklı olan çalışmalar da literatürde mevcuttur.

Öztürk (2020: 37), ilköğretim öğrencilerinin aile ilişkilerini incelediği çalışmasında, engelleyici aile ilişkileri alt boyutunun annenin eğitim düzeyine göre anlamlı şekilde farklılaştığı sonucuna ulaşırken, destekleyici aile ilişkilerinin ise annenin eğitim düzeyi açısından anlamlı şekilde farklılaşmadığı sonucuna ulaşmıştır. Bu sonuca göre annenin eğitim düzeyi arttıkça, engelleyici aile ilişkileri düzeyi düşmektedir.

Göncü (2013: 88)'nin ilkokul öğrencileri üzerinde yaptığı çalışmasında aile ilişkileri, annenin eğitim düzeyine göre anlamlı şekilde farklılaşmaktadır. Bu farklılaşmaya göre çocuklar; annenin eğitim düzeyi arttıkça aile işlevlerini daha sağlıklı algılamakta; annenin eğitim düzeyi düştükçe, aile işlevlerini daha sağlıklı algılamaktadırlar. Bildik (2019: 55)'in, ergenlerin aile ilişkilerini incelediği çalışmasında, aile ilişkileri annenin eğitim düzeyi açısından anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır. Bu çalışmanın bulgusuna göre, annenin eğitim düzeyi yükseldikçe, ergenlerin algıladıkları olumlu aile ilişkileri de yükselmektedir.

Bu araştırma bulgusuna göre aile ilişkileri, annenin eğitim düzeyi açısından anlamlı düzeyde farklılaşmamaktadır. Bu durum Türk aile yapısı temelinde düşünülerek, annenin eğitim durumu değişse dahi, annelik bakış açısının değişmediği yorumu ile açıklanabilir (Gönültaş, Uzun ve Akın, 2021: 401).

5.2.7. İlkokul 4.Sınıf Öğrencilerinin Aile İlişkilerinin Babanın Eğitim Durumuna Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına Göre Yönelik Tartışma

İlkokul 4.sınıf öğrencilerinin aile ilişkilerinin, öğrencilerin babalarının eğitim durumuna göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için yapılan Tek Yönlü ANOVA testi sonuçlarına göre, araştırmada öğrencilerin destekleyici aile ilişkileri alt boyutu ile engelleyici aile ilişkileri alt boyutu, öğrencilerin babalarının eğitim seviyesi açısından anlamlı şekilde farklılaşma göstermemektedir. Bu sonuç, öğrencilerin babalarının mezuniyet durumlarının, aile ilişkileri üzerinde farklılaşmaya neden olmadığını vurgulamaktadır.

Karakoyun (2011: 125), 8.sınıf öğrencilerinin aile işlevlerini çeşitli demografik değişkenler üzerinde incelediği çalışmasında, problem çözme, davranış kontrolü, gereken ilginin gösterilmesi ve duygusal tepki boyutlarının; öğrencilerin babalarının eğitim seviyesi açısından anlamlı şekilde farklılaşma belirleyememiştir. Karacaoğlu (2019: 72), 4. sınıftaki ve 5.sınıftaki öğrencilerinin aile ilişkilerini incelediği çalışmasında destekleyici aile ilişkileri ile engelleyici aile ilişkileri alt boyutlarının, babanın eğitim durumu açısından anlamlı düzeyde farklılaşmadığını tespit etmiştir.

Göncü (2013: 89)' de yine ilkokul 4.sınıfta ve 5.sınıfta öğrenim gören öğrencilerinin aile ilişkilerini incelediği çalışmasında, destekleyici aile ilişkileri alt boyunun babanın eğitim duruma göre anlamlı farklılık tespit etmişken, engelleyici aile ilişkileri alt boyutunun babanın eğitim durumuna göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığını tespit etmiştir.

Doğan ve Ceyhan (2008: 72)' nın, lise öğrencilerinin aile işlevlerini inceledikleri çalışmalarında, problem çözme, davranış kontrolü, gereken ilgiyi gösterme, iletişim ve genel fonksiyon işlevlerinin babanın eğitim durumuna göre farklılaşmadığını tespit etmişlerdir. Cerit (2007; Akt. Göncü, 2013: 89) çalışmasında, aile işlevlerinin babanın eğitim durumuna göre farklılaşmadığını tespit etmiştir. Bu çalışmalar araştırma sonucunu desteklemektedir. Ancak araştırma sonucundan farklı olan araştırmalar da literatürde mevcuttur.

Kantarcıoğlu (2022: 65), ortaokul öğrencilerinin aile ilişkilerini incelediği çalışmasında, aile ilişkilerinin destekleyici ve engelleyici alt boyutlarında, babanın eğitim durumuna göre anlamlı düzeyde farklılaştığını tespit etmiştir. Bu farklılaşmaya göre, babası okur yazar düzeyinde olan öğrencilerin engelleyici aile ilişkileri puan

ortalaması; babası ilkokul, ortaokul, lise ve üniversite mezunu olan öğrencilerden daha yüksek bulunmuştur.

Bildik (2019: 55), ergenlerin aile ilişkilerini incelediği çalışmasında, aile ilişkilerinin babanın eğitim durumuna göre anlamlı düzeyde farklılaştığını tespit etmiştir. Bu farklılaşmaya göre, babanın eğitim düzeyi yükseldikçe, ergenlik çağındaki çocukların olumlu aile ilişkileri düzeyi de yükselmektedir.

Öztürk (2020: 37), ilköğretim öğrencilerinin aile ilişkilerini incelediği çalışmasında, engelleyici aile ilişkileri alt boyutunun babanın eğitim düzeyine göre anlamlı şekilde farklılaştığını, destekleyici aile ilişkilerinin ise annenin eğitim düzeyi açısından anlamlı şekilde farklılaşmadığını tespit etmiştir. Bu sonuca göre, babanın ortaokul eğitim düzeyinde olması, çocuklarda engelleyici aile ilişkisi algısını yükseltmektedir.

Araştırmaya göre, aile ilişkileri babanın eğitim durumuna göre anlamlı düzeyde farklılaşmamaktadır. Bu sonuç, eğitimin insanın gelişimine katkı sunmasına rağmen, aile ilişkilerinin işlevsel ya da işlevsel olmayan ilişki olarak algılanmasında farklı faktörlerin etkili olması ile açıklanabilir (Karacaoğlu, 2019: 72). Bu duruma ek olarak, babanın eğitim durumu değişse dahi, toplumumuzun kültürel yapısı gereği, baba figürünün otorite olarak görülmesi, aile ilişkilerinin babanın eğitim durumuna göre farklılaşmama sebepleri olarak gösterilebilir (Gönültaş, Uzun ve Akın, 2021: 401).

5.2.8. İlkokul 4. Sınıf Öğrencilerinin Destekleyici Aile İlişkileri ile Okul Doymu Arasındaki İlişkiye Yönelik Tartışma

İlkokul 4. sınıf öğrencilerinin destekleyici aile ilişkileri ile okul doymu arasındaki ilişkiyi belirleyebilmek amacıyla kullanılan Pearson Korelasyon Analizi sonuçlarına göre, destekleyici aile ilişkileri ile okul doymu arasında pozitif yönde orta düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuç, destekleyici aile ilişki düzeyi arttıkça okul doyumunun da arttığı sonucunu ortaya koymaktadır. Literatürde okul doymu üzerine yapılan çalışmaların yetersiz sayıda olması, okul tükenmişliği ve okula bağlanma değişkenlerinin sonuçları ile ilişkilendirme yapılmasını gerektirmiştir. Bu bağlamda okul doyumunun; okul tükenmişliği ile yüksek düzeyde negatif yönde anlamlı ilişkiye (Bedel ve Güler, 2020: 803) ve okula bağlanma ile pozitif yönde anlamlı ilişkiye (Kaplancı, 2018: 49) sahip olduğu belirtilmektedir.

Öksüz, Demir ve Öztürk (2018: 264) çalışmalarında, algılanan sosyal desteğin aile alt boyutu ile okul doymu arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki tespit etmişlerdir. Bu

tespite göre aile desteğinin artması okul doyumunu da artırmaktadır. Soyyiğit' in (2022: 83), ergenler üzerinde yaptığı çalışmasında, algılanan sosyal destek ile okul doyumunu arasında orta düzeyde anlamlı ilişki tespit etmiştir.

Boyacı ve Özhan (2018: 143), ortaokul öğrencilerinin okul tükenmişliği üzerine yaptıkları çalışmaları, aile ilişkilerinin destekleyici boyutu ile okul tükenmişliği değişkenlerinin orta düzeyde negatif yönlü ilişkiye sahip olduklarını belirtmiştir. Bu sonuca göre destekleyici aile ilişki düzeyi arttıkça okul tükenmişliği azalmaktadır. Okkassov (2018: 87), üniversite öğrencileri üzerinde yaptığı çalışmasında, okul tükenmişliği ile algılanan sosyal desteğin alt boyutu olan aile desteği arasında negatif yönde anlamlı ilişki tespit etmiştir. Bu sonuca göre, aile desteğinin artması okul tükenmişliğinin azalması anlamına gelmektedir. Tırpancıoğlu (2019: 76) ortaokul öğrencileri üzerinde yaptığı çalışmasında, algılanan sosyal destek ile okul tükenmişliği arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki tespit etmiştir. Bu ilişkiye göre algılanan sosyal destek seviyesinin yükselmesi, okul tükenmişlik seviyesini azaltmaktadır. Bedel ve Güler (2020: 803)'in çalışmasında da okul tükenmişliği ve okul doyumunun negatif yönde ilişkili olduğu sonucu düşünüldüğünde; algılanan sosyal destek arttıkça okul doyumunu da arttırıyor yapılabilmektedir.

Bolat Güdücü (2019: 51)'nün ortaokul öğrencileri üzerinde yaptığı çalışmasında, algılanan sosyal destek ile okula bağlanma değişkenleri arasında orta düzeyde pozitif yönlü anlamlı bir ilişkiye ulaşılmıştır. Bu sonuca göre algılanan sosyal desteğin artması okula bağlanma düzeyini de artırmaktadır.

Tuğrul (2021: 63-64), çalışmasında lise öğrencilerinin okula bağlılık durumları ile algılanan sosyal destek arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Bu çalışma sonucuna göre öğrencilerin, algılanan sosyal destek ölçeğinin alt boyutu olan aile desteği ile okula bağlılık düzeyleri arasında anlamlı ilişki tespit edilmiştir. Bu ilişkiye göre öğrencilerin algıladıkları sosyal desteğin artması okula bağlılıklarını da artırmaktadır. Bedir (2021: 36)'in ortaokul öğrencileri üzerinde yaptığı çalışmasında, algılanan anne baba tutumu ve okula bağlanma değişkenleri arasında pozitif yönde anlamlı ilişki tespit edilmiştir. Bu tespite göre çocukların babalarından algıladıkları duyarlılığın yüksek düzeyde olması, okula bağlanma düzeyini artırmaktadır. Bu bağlamda, Kaplancı (2018: 49)'nın çalışmasında da okul doyumunu ile okula bağlanma değişkenleri arasında pozitif yönde anlamlı ilişkinin tespit edilmesi, araştırmanın sonucunu desteklemektedir.

Araştırma sonucu düşünüldüğünde, destekleyici aile ilişkileri boyutunu gösteren; aile içerisinde kullanılan yararlı iletişim biçiminin, aile fertleri arasındaki olumlu duygu bağının ve istendik yönde gösterilen ilginin (Demirtaş Zorbaz ve Korkut Owen,2013: 65) okul doyumunu arttırdığı yorumu yapılabilir.

Bu araştırma bulgusuna göre, destekleyici aile ilişkileri ile okul doyumunu arasında pozitif yönde orta düzeyde anlamlı bir ilişki vardır. Bu sonuç, destekleyici aile ilişkileri düzeyi arttıkça okul doyumunun da arttığı sonucunu ortaya koymaktadır. Bu bilgiler ışığında aile ilişkilerinin temelini oluşturan aile işlevleri modeli olan McMaster Modeli, 6 boyut ile aileleri sağlıklı ve sağlıklı olarak değerlendirmektedir. Bu 6 boyut, problem çözme, duygusal tepki verme, iletişim, duygusal katılım, roller ve davranış denetimidir. Sağlıklı aileler destekleyici aile ilişkilerini ifade etmektedir yorumu yapılabilmektedir. Bu bağlamda, okul doyumunu düzeyinin artması için destekleyici aile ilişkilerini belirten bu 6 boyut göze çarpmaktadır. Buna göre; ailede kullanılan iletişim anlaşılır ve açık olursa, aile içerisinde çıkan problemin çözülebile düzeyi yüksek olursa, aile üyeleri birbirlerini kabul eder ve saygı gösterirlerse, birbirlerine zaman ayırır ve bu zamanı kaliteli geçirirlerse, ailede bireylerin davranış standartları belirlenirse (Demirtaş Zorbaz ve Korkut Owen, 2013: 59); okul doyumunu da destekleyici aile ilişkileri bağlamında artar yorumu yapılabilir.

5.2.9. İlkokul 4. Sınıf Öğrencilerinin Engelleyici Aile İlişkileri ile Okul Doyumu Arasındaki İlişkiye Yönelik Tartışma

İlkokul 4. sınıf öğrencilerinin engelleyici aile ilişkileri ile okul doyumunu arasındaki ilişkiyi belirleyebilmek amacıyla kullanılan Pearson Korelasyon Analizi sonuçlarına göre, engelleyici aile ilişkileri ile okul doyumunu arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuç, engelleyici aile ilişkileri düzeyi arttıkça okul doyumunun azaldığı sonucunu ortaya koymaktadır. Literatürde okul doyumunu üzerine yapılan çalışmaların yetersiz sayıda olması, okul doyumunu dışındaki okulu konu alan farklı değişkenlerle ilişkilendirme yapılmasını gerektirmiştir.

Çalış (2019: 151), aile ilişkileri ile okul yaşamını ele aldığı çalışmada, sorunlu aile ilişkilerinin okul yaşamını etkileme düzeyinin yüksek çıktığı öğrencilerin, aile ilişkilerini sağlıklı olarak algıladıklarını tespit etmiştir. Bu bağlamda ailesiyle sorun yaşayan öğrencilerin okul yaşamı bu sorunlar bağlamında etkilenmektedir. Dolayısıyla

bu çalışmadan; olumsuz aile ilişkileri okul yaşamını olumsuz etkilemektedir çıkarımı yapılabilmektedir.

Boyacı ve Özhan'ın (2018: 146) okul tükenmişliğinde aile ilişkilerinin rolünü açıkladıkları araştırmalarında, aile ilişkilerinin engelleyici boyutunun ve okul tükenmişliğinin, pozitif yönlü anlamlı bir ilişkiye sahip olduklarını tespit etmişlerdir. Aile ilişkilerinin engelleyici yönde olduğu çocukların okul tükenmişliğinin oluşma ihtimali daha yüksektir yorumu yapılabilmektedir. Bu duruma bağlı olarak okul tükenmişliği ve okul doyumunu arasında negatif yönde bir ilişkinin tespit edilmesi, okul tükenmişliğinin artmasının okul doyumunun düşmesi anlamına geldiğini ortaya koymaktadır. (Bedel ve Güler, 2021: 803). Bu sonuç, ilişkilendirme yapabilmeyi sağlamakta olup, bu araştırma sonucunu da desteklemektedir.

Soyyigit (2022: 83) çalışmasında, ergenlerin algıladıkları sosyal destek düzeyleri ile okula bağlanma düzeyleri arasında orta düzeyde pozitif anlamlı ilişki tespit etmiştir. Bu sonuca göre öğrencilerin algıladıkları sosyal desteğin azalması okula bağlanma düzeyinin de azalması anlamına gelmektedir. Karababa, Oral ve Dilmaç (2018: 273), çalışmalarında ortaokul öğrencilerinin algıladıkları sosyal desteğin, okula bağlılığı yordama rolünü incelemişlerdir. Okula bağlılık ile aile sosyal desteği arasında düşük düzeyde pozitif yönlü anlamlı ilişki tespit etmişlerdir. Ümmet, Doğan ve Kemahlı (2019: 1652), ortaöğretim öğrencilerinin okul aidiyet duyguları üzerine çalışmalarını tamamlamışlardır. Bu çalışma bulgusuna göre, okul aidiyet duygusu ile çocukların ebeveyn ilişkileri arasında pozitif yönlü anlamlı ilişki tespit edilmiştir. Bu bağlamda çocuk ile ebeveyn arasındaki olumsuz ilişkiler çocuğun okul aidiyet duygusunu azaltmaktadır yorumu yapılabilir.

Ünal ve Şahin (2016: 54), ortaöğretim öğrencileri üzerine yaptıkları çalışmalarında aile sosyal desteğinin yaşam doyumunu yordadığı sonucunu tespit etmişlerdir. Bu sonuca göre ailenin sosyal desteği azaldıkça yaşam doyumunun da azaldığı yorumu yapılabilmektedir. Tümkaya, Ayberk ve Çelik (2011: 88), ailelerin ergen çocuklarına sağladıkları düşük sosyal desteklerinin ve aile içerisindeki olumsuz ilişkilerin, çocukların okul yaşantılarını olumsuz etkilediğini vurgulamışlardır. Dam (2008: 97), sağlıklı aile sistemi içerisinde bulunmayan, ailesi ile sorun yaşayan öğrencilerin; sağlıklı ailelerde yetişen öğrencilere göre okul başarısının daha düşük olduğu sonucunu ortaya çıkarmıştır.

Erginbay (2014: 100), aile içi çatışma ve başarı arasında anlamlı düzeyde ilişki olduğu sonucuna ulaşmıştır. Bu sonuca göre aile içi çatışmanın artması başarıyı azaltmaktadır. Erginbay aynı zamanda çalışmasında, aile içinde problemler yaşayan öğrencilerin okul başarısının olumsuz yönde etkilendiğini, olumsuz iletişimin gerçekleştiği ailelerde okuldaki başarısızlığın daha yüksek çıktığını vurgulamıştır.

Verkuyten ve Thijs (2002: 222), akademik başarıyla okul doyumunun pozitif yönlü bir ilişkiye sahip oldukları neticesine ulaşmışlardır. Alsaç'da (2019: 39), okul doyumunu ile algılanan okul başarısı arasında anlamlı bir farklılığın olduğunu tespit etmiştir. Bu bağlamda okul başarısının okul doyumunu üzerinde etkili olduğunu düşünecek olursak, sağlıklı aile ilişkilerinin, diğer bir tabirle engelleyici aile ilişkilerinin (Zorbaz ve Owen, 2013: 65), okul doyumunu düşürdüğü yorumu yapılabilmektedir.

Araştırma, engelleyici aile ilişkilerinin artma durumunun okul doyumunu düşürdüğü sonucunu ortaya koymaktadır. Ailelerde sergilenen; ailede öfke ve kızgınlığın yaşanması, çocuklara vakit ayrılmaması, ailedeki iletişim kopukluğu, çocukların en küçük anlaşmazlıklarda cezalandırılması, ailedeki bireylerin emir vererek iletişim kurması ve çocukların kıyaslanması gibi ilişkiler aile ilişkilerini çocuğun gözünden, engelleyici şekilde nitelendirmektedir (Demirtaş Zorbaz ve Korkut Owen, 2013: 65). Bu bağlamda aile ilişkilerini, engelleyici olarak nitelendiren ilişkilerin sergilenme durumunun artması, çocukların okul doyumunu düzeylerini düşürmektedir yorumu yapılabilmektedir.

5.2.10. İlkokul 4. Sınıf Öğrencilerinin Destekleyici Aile İlişkilerinin Okul Doyumunu Yordamasına Yönelik Tartışma

İlkokul 4. sınıf öğrencilerinin destekleyici aile ilişkilerinin okul doyumunu etkileyip etkilemediğini belirleyebilmek amacıyla kullanılan Basit Regresyon Analizi sonuçlarına göre, destekleyici aile ilişkilerinin okul doyumunu pozitif yönde anlamlı bir şekilde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuç, destekleyici aile ilişki düzeyi arttıkça okul doyumunun da bu durumdan etkilenecek arttığı sonucunu ortaya koymaktadır. Literatürde destekleyici aile ilişkilerinin okul doyumunu etkileyip etkilemediğini ortaya koyan çalışmaların yetersiz sayıda olması, okul tükenmişliği ve okula bağlanma değişkenlerinin sonuçları ile ilişkilendirme yapılmasını gerektirmiştir. Bu bağlamda okul doyumunun; okul tükenmişliği ile yüksek düzeyde negatif yönde

anlamli iliŒkiye (Bedel ve Güler, 2020: 803) ve okula bağlanma ile pozitif yönde anlamli iliŒkiye (Kaplanc, 2018: 49) sahip olduğu belirtilmektedir.

Boyacı ve zhan (2018: 145), ortaokul ğrencilerinin okul tkenmiŒliėi üzerine yaptıkları alıŒmalarında, aile iliŒkilerinin destekleyici boyutunun okul tkenmiŒliėini negatif yönde anlamli Œekilde etkilediği sonucuna ulaŒmıŒlardır. Bu sonuca göre destekleyici aile iliŒki düzeyi arttıka okul tkenmiŒliėi de bu durumdan etkilenerak azalmaktadır. Okul doyumunun da okul tkenmiŒliėi ile negatif yönde anlamli iliŒki içerisinde olması (Bedel ve Güler, 2020: 803); destekleyici aile iliŒkisinin okul doyumunu pozitif yönde anlamli Œekilde etkilediği sonucunu desteklemektedir.

Tırpancıoğlu (2019: 71) ortaokul öğrencileri üzerinde yaptığı alıŒmasında, algılanan sosyal desteğin aile faktörünün okul terkini negatif yönde anlamli bir Œekilde etkilediğini ve okul tkenmiŒliėinin de okul terkini pozitif yönde anlamli Œekilde etkilediğini tespit etmiŒtir. Bu bulgulara göre, aile faktöründen algılanan sosyal desteğin yükselmesi, okulu terk etme seviyesini azaltmaktadır.

Soyyiğit (2022: 83), ergenler üzerinde yaptığı alıŒmasında algılanan sosyal desteğin okula bağlanmayı pozitif yönde anlamli Œekilde etkilediği sonucu tespit etmiŒtir. Bu sonuca göre algılanan sosyal destek arttıka okula bağlanma seviyesi de bu durumdan etkilenerak artmaktadır. Kaplanc (2018: 49)' nın alıŒmasında, okul doyumunu ile okula bağlanma arasında pozitif yönde anlamli iliŒki tespit edilmesi, algılanan sosyal desteğin artıŒının okul doyumunu arttırdığı sonucunu desteklemektedir.

Tuğrul (2021: 57), alıŒmasında lise ğrencilerinin okula bağlılık durumları ile algılanan sosyal destek arasındaki iliŒkiyi incelemiŒtir. Bu alıŒma sonucuna göre algılanan sosyal destek, öğrencilerin okula bağlılığını pozitif yönde anlamli Œekilde etkilemektedir.

Bu araŒtırma bulgusuna göre, destekleyici aile iliŒkileri okul doyumunu pozitif yönde anlamli Œekilde etkilemektedir. Bu sonuç, okul doyumunun destekleyici aile iliŒkilerinden pozitif yönde etkilendiğini belirtmektedir. Bu iliŒki bağlamında dŒnldėnde, okul doyumunu yüksek olan öğrencilerin aile iliŒkilerinin, destekleyici nitelikte olduğu çıkarımı yapılabilir.

5.3. Öneriler

Bu araştırmada, ilkokul 4.sınıf öğrencilerinin aile ilişkileri ile okul doyumunu arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmada elde edilen bulgular bağlamında sunulan öneriler şunlardır:

5.3.1. Araştırmacılara Öneriler

- Araştırma İstanbul ili Esenler ilçesindeki devlet ilkokullarında gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın farklı il ve ilçelerde de gerçekleştirilmesi, daha kapsamlı sonuçlar elde edilmesini sağlayabilir. Aynı zamanda özel okullarda öğrenim gören öğrencilerin katılımı da yine daha kapsayıcı sonuçlar elde edilmesini sağlayabilir.
- Bu araştırmada kullanılan çocuklar için aile ilişkileri ölçeği 4. ve 5. sınıfta öğrenim gören çocuklara uygulanabilmektedir. İlkokul 2. ve 3.sınıf öğrencilerinin seviyesine uygun bir aile ilişkileri ölçeğinin geliştirilmesi, aile ilişkileri konusunun önemini arttırabilir.
- Bu araştırma sonucuna göre kadın öğretmenlerin eğitim verdiği sınıflardaki öğrencilerin okul doyumunu düzeyleri daha yüksek çıkmıştır. Bu sonuca yönelik yapılacak olan nitel bir araştırma, kadın öğretmenlerin erkek öğretmenlere göre öğrencilerin okul doyumunu düzeylerini olumlu yönde etkileme nedenlerini ortaya çıkarabilir.
- Araştırma sonucuna göre erkek öğretmenlerin eğitim verdiği sınıflarda öğrenim gören çocukların okul doyumunu düzeyi, kadın öğretmenlerin eğitim verdiği sınıflardaki çocuklardan daha düşük bulunmuştur. Bu sonuca yönelik yapılacak olan nitel bir araştırma, bu sonucun sebeplerini ortaya çıkarabilir.

5.3.2. Uygulayıcılara Öneriler

- Çocuklar İçin Kapsamlı Okul Doyumu Ölçeğinde, “Okul dersleri eğlencelidir, okul eğlencelidir” gibi maddeler bulunmaktadır. Bu ölçek maddeleri düşünöldüğünde, çocukların okul doyumunu düzeylerinin artması adına 4.sınıf öğretmenleri, etkinlik ve oyunlarla okulu ve dersleri daha eğlenceli hale getirebilirler.
- Araştırma sonucuna göre 4.sınıfta öğrenim gören erkek öğrenciler aile ilişkilerini kızlara göre daha engelleyici olarak algılamaktadırlar. Bu

bağlamda ilkokulda öğrenim gören erkek çocuğı olan ailelere destekleyici aile ilişkileri eğitimleri ile destek sağlanabilir.

- Araştırma sonucuna göre erkek öğretmenlerin eğitim verdiği sınıflarda öğrenim gören çocukların okul doyumu düzeyi, kadın öğretmenlerin eğitim verdiği sınıflardaki çocuklardan daha düşük bulunmuştur. Bu bağlamda erkek öğretmenler, hizmet içi eğitimler ile desteklenebilirler.

KAYNAKÇA

- Abay, S. A. (2019). *Aile İçi İletişim ve Uyum Sorunları: Yüksek Lisans ve Doktora Tezleri Üzerinden Bir Değerlendirme* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kırıkkale Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Kırıkkale.
- Aktuğ, T. ve Esen, B. K. (2006). *Ergenlerde Akran Baskısı ve Benlik Saygısının İncelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
- Akyıldız, N. (2017). *Lise Öğrencilerinin Metaforik Okul Algılarının İncelenmesi: Diyarbakır İli Örneği* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Diyarbakır.
- Alacahan, O. (2010). Aile Birliğini Oluşturan Faktörler ve İşlevleri. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 11(1): 289-298.
- Alamehmet, K. H. (2019). *54-72 Aylık Çocukların Değer Düzeylerine Anne Baba Tutumu ve Çocuğun Mizacının Etkisi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Okan Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Üniversitesi, İstanbul.
- Alsaç, D. (2019). *İlkokul Öğrencilerinde Okulda Pozitif Yaşantıların ve Okul Yaşam Kalitesinin Okul Doyumu Üzerindeki Etkisinin Araştırılması* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Arastaman, G. (2009). Lise Birinci Sınıf Öğrencilerinin Okula Bağlılık (school engagement) Durumlarına İlişkin Öğrenci, Öğretmen ve Yöneticilerin Görüşleri. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 26(26): 102-112.
- Arslan, E. (2008). Erikson'un Psikososyal Gelişim Dönemleri Ölçeğinin Türkçe'ye Uyarlama, Güvenirlilik ve Geçerlik Çalışması. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19: 53-60.
- Avşaroğlu, G. (2019). *7-11 Yaş Aile Eğitimi Kurs Programının Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Üniversitesi, İstanbul.
- Aydın, R. (2018). *Ortaokul Öğrencilerinin Okul Aidiyeti ile Okul Memnuniyeti Arasındaki İlişkinin İncelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

- Aydoğdu, F. ve Samancı, O. (2016). Çocuklarda Duygusal Gelişim ve Başarı Arasındaki İlişkiler. *Akademik Bakış Dergisi*, 56: 625-633.
- Bakan, U. ve Bakan, U. (2017). Facebook'ta Aile İlişkileri ve Sosyal Medya Adanmışlığına Yönelik Bir İçerik Analizi-a Content Analysis For The Investigation Of Family Relationships And Social Media Engagement On Facebook. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(20): 54-68.
- Baker, J.A., vd. (2003). The Developmental Context of School Satisfaction: Schools as Psychologically Healthy Environments. *School Psychology Quarterly*, 18(2): 206-221.
- Baloğlu N. ve Demir M. F. (2017). Sekizinci Sınıf Öğrencilerinin Aile İlişkileri ve Üstbiliş Becerileri Arasındaki İlişkiler. *International Journal Of Eurasia Social Sciences*. 8(30): 1891- 1905.
- Baydemir, C. (2021). *Velayet Davalarında Aile İlişkilerinin Değerlendirilmesi: Çocuklar İçin Yapılandırılmış Değerlendirme Formunun Türk Kültürüne Uyarlanması* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Çanakkale.
- Bayer, A. (2013). Değişen Toplumsal Yapıda Aile. *Şirnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 4(8): 101-129.
- Beavers, R. ve Hampson, R. B. (2000). The Beavers Systems Model Of Family Functioning. *Journal Of Family Therapy*, 22(2): 128-143.
- Bedel, A. ve Güler, G. (2021). Ortaokul Öğrencilerinde Okul Tükenmişliğini Açıklamada Eğitim Stresi ve Okul Doyumunun Rolü. *Milli Eğitim Dergisi*, 50(230): 795-813.
- Bedir, G. (2021). *Ortaokul Düzeyindeki Öğrencilerin Algılanan Anne Baba Tutumları ile Okula Bağlanma Düzeylerinin İncelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Van.
- Bektaş, M. ve Karadağ, B. (2013). İlkokul 4. Sınıf Öğrencilerinin Yardımlaşma Değerine Yönelik Geliştirdikleri Metaforların İncelenmesi. *Uluslararası Diller Dergisi*: 8(8): 271-286.

- Bildik, Ç. (2019). *Sosyal Destek ve Aile İlişkilerinin Ergenlerin Mental Sağlıklarındaki Rollerinin İncelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Üsküdar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Bodur, B. (2021). *Algılanan Anne Baba Tutumu ve Bilişsel Çarpıtmalar ile İnternet Bağımlılığı Davranışı Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Okan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Bolat Güdücü, E. (2019). *Ortaokul Öğrencilerinin Okula Bağlanma Düzeylerinin Okul Yaşam Kalitesi, Algılanan Sosyal Destek ve Akademik Öz Yeterlik Açısından Yordanması* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Bozacı, M. ve Özhan, M. B. (2018). Ortaokul Öğrencilerinin Okul Tükenmişliğinde Umut ve Aile İlişkilerinin Rolü: Bir Yapısal Eşitlik Modellemesi. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 43(195) :137-150.
- Canel, A. N. (2012). *Aile Yaşam Becerileri*. Nakış Yayınevi.
- Connolly, I. ve O'Moore, M. (2003). Personality and Family Relations of Children Who Bully. *Personality and Individual Differences*, 35(3): 559-567.
- Coşkun, Y. (2007). *Ortaöğretim Öğrencilerinin Öğrenilmiş Güçlülükleri ve Aile İçi İlişkileri* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Cüceloğlu, D. (2015). *İnsan ve Davranışı*. Remzi Kitabevi.
- Çağlar, A., Akyıl, Y. ve İme, Y. (2021). Sağlıklı Aile Ölçeği: Kısa ve Uzun Formunun Türkçe'ye Uyarlanması. *LAÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(2): 174-192.
- Çakar, F. S. ve Karataş, Z. (2017). Ergenlerin Okula Bağlanmalarının Yordayıcıları Olarak Benlik Saygısı, Okul Öfkesi ve Yaşam Doyumunu. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 42(189): 121-136.
- Çalıklar, Ö. ve Kadioğlu, H. (2020). Sağlıklı Aile Ebeveynlik Envanteri'nin Türkçe formunun geçerlik ve güvenilirliği. *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi*, 11(1): 49-56.

- Çalış, N. (2019). *Ergenlik Döneminde Bulunan Öğrencilerin Aile İlişkilerinin Okul Yasamına Yansımaları ve Okul Sosyal Hizmeti* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Çam, Z. ve Artar, M. (2014). Ergenlikte Yaşam Doyumu: Okul Türleri Bağlamında Bir İnceleme. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(1): 23-46.
- Çam, Z., vd. (2012). Ahlak Gelişimine Klasik ve Yeni Kuramsal Yaklaşımlar. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi*, 12(2): 1211-1225.
- Çelen, S. (2022). *Ortoreksiya Nervoza'nın Algılanan Anne Baba Tutumu ve Mükemmeliyetçilik Arasındaki İlişkinin İncelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Okan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Çelik, H. R. (2021). *5-6 Yaş Çocuklarının Okula Uyum ile Öğrenme Davranışları ve Psikolojik İyi Oluş Düzeyleri Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Pamukkale Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Denizli.
- Çetinkaya, N. (2016). *4-5 Yaş Arası Okul Öncesi Çocukların Sosyal-Duyusal Uyumuna İle Anne-Babaların Çocuk Yetiştirme Tutumları Arasındaki İlişki (Kars İli Örneği)* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kafkas Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kars.
- Çivitci, A. (2009). İlköğretim Öğrencilerinde Yaşam Doyumu: Bazı Kişisel ve Ailesel özelliklerin Rolü. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22(1): 29-52.
- Çivitci, A. (2014). İlk Ergenlikte Öğrenci Yaşam Doyumu: Okul Psikolojik Danışma ve Rehberlik Hizmetleri Açısından Bir Değerlendirme. *Milli Eğitim Dergisi*, 44(202): 5-18.
- Çoban, H. K. (2021). *Anne baba Tutumu, Empati ve Benlik Saygısı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gelişim Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Dağlı, A. ve Baysal, N. (2016). Yaşam Doyumu Ölçeğinin Türkçe'ye Uyarlanması: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 15(59): 1250-1262.

- Demirbilek, M. (2016). Aile Danışmanlığı: Bir Uygulama Örneği. *Turkish Journal of Family Medicine and Primary Care*, 10(2): 109-120.
- Demirdöven, B. (2021). *Okul Öncesi Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Öz Yeterlik Algıları ve Çocuk Yetiştirme Tutumları Arasındaki İlişki* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Üsküdar Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Demirtaş Zorbaz, S. ve Korkut Owen, F. (2013). Çocuklar İçin Aile İlişkileri Ölçeği'nin Geliştirilmesi. *Turkish Psychological Counseling & Guidance Journal*, 4(39): 58-67.
- Demirtaş, S. (2011). *Çocuklar İçin Aile İlişkileri Ölçeğinin Geliştirilmesi* (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Derman, M. T. ve Başal, H. A. (2013). Okulöncesi Çocuklarında Gözlenen Davranış Problemleri ile Ailelerinin Anne-Baba Tutumları Arasındaki İlişki. *Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(1): 115-144.
- Doğan, M. ve Ceyhan, E. (2008). Genel Lise Öğrencilerinin Aile İşlevlerinin ve Denetim odaklarının İncelenmesi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 15(15): 67-82.
- Doğan, Y. (2007). İlköğretim Çağındaki 10-14 Yaş Grubu Öğrencilerinin Gelişim Özellikleri. *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(13): 155-187.
- Durak, N. (2006). *Son Çocukluk Dönemi Öğrencilerinin Saldırganlıklarını Belirlemeye Yönelik Sosyal Uyum Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Niğde Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.
- Dursun, A. (2010). *Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Davranış Problemleriyle Anne-Baba Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Eker, H. (2011). *Üniversite Öğrencilerinin Öz-Duyarlık ve Duyarlı Sevgi Düzeylerinin Ebeveyn Tutumları Açısından İncelenmesi* (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.

- Elçi, P. (2019). *Çocukluk Çağı Örselenme Yaşantılarının Kişilik Tiplerinin Gelişimi Üzerine Etkisi* (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi). Ufuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Epstein, N. B., Levin, S. ve Bishop, D. S. (1976). The Family as a Social Ünit. *Canadian Can. Fam. Physician* 22(141): 53-55.
- Erdim, E. K. (2019). *9. ve 11. Sınıf Öğrencilerinde Algılanan Anne Baba Tutumu ile Yaşam Doyumu Arasındaki İlişkinin İncelenmesi* (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi). Haliç Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Erdoğan, B. A. (2019). *Ortaokul Öğrencilerinin Okula Bağlanmalarının Okul Tükenmişliği ve Algılanan Anne-Baba ve Öğretmen Akademik Katılımı Bağlamında İncelenmesi* (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Erdoğan, Ö. ve Uçukoğlu, H. (2011). İlköğretim Okulu Öğrencilerinin Anne-Baba Tutumu Algıları ile Atılganlık ve Olumsuz Değerlendirilmekten Korkma Düzeyleri Arasındaki İlişkiler. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 19(1): 51-72.
- Ereş, F. (2009). Toplumsal Bir Sorun: Suçlu Çocuklar ve Ailenin Önemi. *Eğitim-Kültür ve Araştırma Dergisi*, 5(17): 88-96.
- Erginbay, Ş. (2014). *Ortaokul 5. ve 8. Sınıflarda Algılanan Anne Baba Tutumları ve Ailelerin Çocuk Yetiştirme Stilllerinin Akademik Başarıya Etkisi* (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi). Fatih Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Gencer, N. (2018). Öznel İyi Oluş: Genel Bir Bakış. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(3): 2621-2638.
- Gillani, AS (2023). Ergenlerin İnternet Bağımlılık Düzeyi ile Baba ve Anne Ebeveyn Biçimleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *NeuroQuantology*, 21(2): 42-49.
- Gök, A. C. (2012). *Associated Factors of Psychological Well-Being: Early Maladaptive Schemas, Schema Coping Processes, and Parenting Styles* (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi). Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Üniversitesi, Ankara.
- Gönültaş, O., Uzun, K. ve Akın, M. S. (2021). Ergenlerin Aile İçi İlişki Algılarının Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi. *Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(2): 391-405.

- Güleç, V. (2018). Aile İlişkilerinin Sosyal Medyayla Birlikte Çöküşü. *Yeni Medya Elektronik Dergisi*, 2(2): 105-120.
- Gündoğdu, Y. B. (2016). Psikanalitik Kişilik Kuramlarına Göre Gelişim ve Değişimin İmkânı. *Turkish Studies Dergisi*, 11(17): 373-404.
- Güney, M. (2019). *60-72 Ay Okul Öncesi Dönem Çocukların Sosyal Duygusal Uyumu ile Annelerinin Duygusal Zekâları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi* (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi). Uludağ Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bursa.
- Gürhan, E. (2023). *Roman İlkokul Öğrencilerinin Okula Aidiyet Duygularının İncelenmesi* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Gürpınar Akan, A. (2001). *7-12 Yaş Arasındaki Çocuklarda Görülen Uyum ve Davranış Bozuklukları ve Benlik Saygısı İlişkisi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Üniversitesi, İstanbul.
- Gürses, İ. ve Kılavuz, M. A. (2011). Erikson'un Psiko-Sosyal Gelişim Dönemleri Teorisi Açısından Kuşaklararası Din Eğitimi ve İletişiminin Önemi. *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 20(2): 153-166.
- Haranın, E. C., Huebner, E. S. ve Suldo, S. M. (2007). Küresel ve Alan Temelli Ergen Yaşam Memnuniyeti Raporlarının Öngörücü ve Artan Geçerliliği. *Psikoeğitimsel Değerlendirme Dergisi*, 25(2): 127-138.
- Huebner, E. S. ve Gilman, R. (2006). Students Who Like and Dislike School. *Applied Research in Quality of Life*, 1: 139-150.
- Huebner, E. S., vd. (2013). Perceived Social Support and School Well Being Among Chinese Early and Middle Adolescents: The Mediatonal Role of Self Esteem. *Soc Indic Res*, 113(3): 991-1008.
- Jondeau, E. ve Rockinger, M. (2003). Conditional Volatility, Skewness and Kurtosis: Existence, Persistence and Comovements. *Journal of Economic dynamics and Control*, 27(10): 1699-1737.
- Jovanović, V. ve Jerković, I. (2011). School Satisfaction Among Secondary School Students: Relations with School Achievement and Mental Health Indicators. *Psihologija*, 44(3): 211-224.

- Kalkan, S. A., vd. (2019). Okul Doyumunu Artırmaya Yönelik Psiko-Eğitim Programının Etkililiği. *Turkish Psychological Counseling and Guidance Journal*, 9(55): 987-1012.
- Kantarcıoğlu, H. B. (2022). *Ortaokul Öğrencilerinin Aile İlişkileri ile Sosyal Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Maltepe Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Kaplanlı, B. (2018). *İlkokul Öğrencilerinin Sorumluluk Düzeylerinin Okula Bağlanma ve Okul Doyumu Bakımından İncelenmesi* (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Üniversitesi, Sakarya.
- Karababa, A., Oral, T. ve Dilmaç, B. (2018). Ortaokul Öğrencilerinde Okula Bağlılığın Yordanmasında Algılanan Sosyal Destek ve Değerin Rolü. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (H. U. Journal of Education)*, 33(2): 269-279.
- Karacaoğlu, D. (2019). *Çocuklarda Bilgisayar Oyun Bağımlılığı ile Aile İlişkileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi* (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Karahisar, S. (2015). *Ortaokul 3. ve 4. Sınıfa Devam Eden Çocukların ve Annelerinin Algıladıkları Aile İşlevlerinin Karşılaştırılması ve Çocukların Yaşam Doyumlarına Etkisinin İncelenmesi* (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Ankara.
- Karakoyun, K. (2011). *İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin Atılganlık Düzeyleri ile Aile İşlevleri Arasındaki İlişkinin Sosyo-Demografik Değişkenler Açısından İncelenmesi* (Yayınlanmış Doktora Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Kay, M. A. ve Sağlam, M. (2020). Çocuklarda Sosyal ve Duygusal Gelişimi Ölçmek İçin Kullanılan Ölçeklerin İncelenmesi. *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi*, 10(2): 18-33.
- Kaya, A., Bozaslan, H. ve Genç, G. (2012). Üniversite Öğrencilerinin Anne-Baba Tutumlarının Problem Çözme Becerilerine, Sosyal Kaygı Düzeylerine ve Akademik Başarılarına Etkisi. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18: 208-225.

- Kaya, M. (1997). Ailede Anne-Baba Tutumlarının Çocuğun Kişilik ve Benlik Gelişimindeki Rolü. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 9(9): 193-204.
- Kılıççı, Y. (1999). 6-15 Yaş Öğrencilerinin Gelişimsel Güçleri ve Kişilik Gelişimini Kolaylaştırma. (Ed): Prof. Dr. Yıldız Kuzgun. *İlköğretimde Rehberlik*, Nobel Akademik Yayınları.
- Kır, İ. (2006). Toplumsal Bir Kurum Olarak Ailenin İşlevleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(36): 381-404.
- Koçakoğlu, U. (2019). *İlköğretim 3. ve 4. Sınıf Öğrencilerinde Bilgisayar Oyun Bağımlılığının Obezite ile İlişkisi: Konya örneği* (Yayınlanmamış Tıpta Yetiştirme Tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi, Meram Tıp Fakültesi, Konya.
- Kol, S. (2011). Erken Çocuklukta Bilişsel Gelişim ve Dil Gelişimi. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21(21): 1-21.
- Kökcü, R. G. (2019). *Doğal Malzemelerden Kil, Kum ve Su ile Hazırlanan Oyun Programının 60-72 Aylık Çocukların Sosyal Duygusal Gelişimleri Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi* (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi). Bahçeşehir Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Kulaksızoglu, A. (2002). *Ergenlik Psikolojisi*. Remzi Kitabevi.
- Lale, M. İ. (2004). *Türk Aile Düzeni ve Aile İçi İlişkiler* (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Meriç, A. ve Özyürek, A. (2018). Okul Öncesi Dönem Çocukların Ahlaki ve Sosyal Kural Bilgilerinin İncelenmesi. *OPUS International Journal of Society Researches*, 8(14): 137-166.
- Mert, K. ve Kahraman, M. (2018). Ortaokul Öğrencilerinin Aile ilişkileri ve Mutluluk Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(3): 1070-1081.
- Milevsky, A., vd. (2007). Maternal and Paternal Parenting Styles in Adolescents: Associations with Self-Esteem, Depression and Life- Satisfaction. *Journal of Child and Family Studies*, 16(1): 39-47.

- Miller, I. W., vd. (2000). The McMaster Approach to Families: Theory, Assessment, Treatment and Research. *Journal of family therapy*, 22(2): 168-189.
- Nas, M. (2018). *Çocukluk Dönemi Gelişimi ve Din Eğitimi* (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi). İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Nickerson, A. B. ve Nagle, R. J. (2004). The Influence of Parent and Peer Attachments on Life Satisfaction in Middle Childhood and Early Adolescence. *Quality-of-Life Research on Children and Adolescents*, 66: 35-60.
- Oflazoğlu Göncü, F. (2013). *4. ve 5. Sınıf Öğrencilerinin Algıladıkları Aile İlişkileri ile Öz-Yeterlilikleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Ozankaya, Ö. (1984). *Temel Toplum Bilim Terimleri Sözlüğü*. Konuk Kitabevi.
- Öksüz, Y., Güven Demir, E. ve Baba Öztürk, M. (2018). Roman Çocukların Okul Doyumu Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi (Samsun ili örneği). *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 33(1): 256-268.
- Önder, F. C. ve Yılmaz, Y. (2012). Ortaöğretim Öğrencilerinde Görülen Kuraldışı Davranışları Yordamada Yaşam Doyumu ve Anne-Baba Stillерinin Rolü. *Educational Sciences: Theory & Practice*, 12(3): 1737-1748.
- Özcan, B. ve Kiraz, A. (2017). Life Satisfaction of Adolescents Living in Northern Cyprus/Kıbrıs'ın Kuzeyinde Yaşayan Ergenlerin Yaşam Memnuniyetleri. *Journal of History Culture and Art Research*, 6(3): 88-106.
- Özdemir, O., vd. (2012). Kişilik Gelişimi. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar Dergisi*, 4(4): 566-589.
- Özdemir, R. (2021). *Lise Öğrencilerinde Anne Baba Tutumu ile Öz Saygı, Sosyal Kaygı ve Meslek Belirleme Arasındaki İlişkinin İncelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Gelişim Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Özdemir, S. ve Sezgin, F. (2011). İlköğretim Okulu Öğrencilerinin Yönetici ve Öğretmen Desteği, Algılanan Şiddet ve Okul Memnuniyetine İlişkin Görüşleri. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(2): 181-199.

- Özer, M. (2022). *Ortaokul Öğrencilerinin ve Öğretmenlerinin Gözüyle Okul İklimi ve Okulda Nezaket*. Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Öztürk, A. (2020). *Çocuklarda Engelleyici ve Destekleyici Aile İlişkilerinin Öz-Anlayış Düzeylerini Yordayıcı Rolü* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Üsküdar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Öztürk, G. (2021). *Dijital Oyun Bağımlılığının 7-15 Yaş Çocuklarda Sosyal-Duygusal Gelişim Alanına Etkisinin İncelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Üsküdar Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Öztürk, M. ve Ünal V. (2019). Temel İnsani Değerler ile Yaşam Doyumu Arasındaki İlişki: Sivas Cumhuriyet Üniversitesi örneği. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 36(1): 61-74.
- Randolph, JJ. Kangas, M. ve Ruokamo, H. (2009). Çocukların Okuldan Genel Memnuniyet Ölçeği'nin (COSSS) Ön Geliştirmesi. *Çocuk Göstergeleri Araştırması*, 2: 79-93.
- Sak, R., vd. (2015). Okul Öncesi Dönem: Anne Baba Tutumları. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(3): 972-991.
- Samancı, O. ve Diş, O. (2014). Sosyal Becerileri Zayıf Olan İlkokul Öğrencilerinin Tutum ve Davranışlarının Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 22(2): 573-590.
- Samdal, O., vd. (1998). Achieving Health and Educational Goals Through Schools— a Study of The Importance of The School Climate and The Students' Satisfaction With School. *Health Education Research*, 13(3): 383-397.
- Sarı, M. (2013). Lise Öğrencilerinde Okula Aidiyet Duygusu. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(1): 147-160.
- Satir, V. (2001). *İnsan Yaratmak: Aile Terapisinin Başyapıtı*. (S. Yeniçeri, Çev.). Beyaz Yayınları.
- Sayı1, M. (1998). *İnsanın Gelişimi: Yaşam Boyu Gelişim, Psikiyatri Temel Kitabı*. Hekimler Yayın Birliği Yayınları.

- Sezer, Ö. (2010). Ergenlerin Kendilik Algılarının Anne Baba Tutumları ve Bazı Faktörlerle İlişkisi. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(1): 1-19.
- Soyyigit, M. K. (2022). *Ergenlerin Okula Bağlanmalarında Algılanan Sosyal Destek ve Okulda Öznel İyi Oluşun Rolü* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Suldo, S. M. ve Huebner, E. S. (2006). Is Extremely High Life Satisfaction During Adolescence Advantageous?. *Social Indicators Research*, 78: 179-203.
- Sümer, N., Gündoğdu Aktürk, E. ve Helvacı, E. (2010). Anne-Baba Tutum ve Davranışlarının Psikolojik Etkileri: Türkiye’de Yapılan Çalışmalara Toplu Bakış. *Türk Psikoloji Yazıları*, 13(25): 42-59.
- Şanlı, D. ve Öztürk, C. (2015). Anne Babaların Çocuk Yetiştirme Tutumları ve Tutumlar Üzerine Kültürün Etkisi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*, 8(4): 240-246.
- Şendil, Gül. (2003). *Çocuk, Ergen ve Anne Baba*. Çantay Yayınları.
- Tarhan, N. (2018). *Değerler Psikolojisi ve İnsan*. Timaş Yayınları.
- Telef, B. B. (2014). Çocuklar İçin Kapsamlı Okul Doyumu Ölçeği'nin Türkçeye Uyarlama Çalışması. *Eğitimde Kuram ve Uygulama Dergisi*, 10(2): 478-490.
- Tezel Şahin, F. ve Cevher, F. N. (2007). Türk Toplumunda Aile-Çocuk İlişkilerine Genel Bir Bakış. 38. *ICANAS Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi*. Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Tırpancıoğlu, M. (2019). *Ortaokul Öğrencilerinde Okul Terki Riski, Okul Tükenmişliği ve Algılanan Sosyal Desteğin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi: Konak İlçesi Örneği* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Muğla Sıtkı Kocaman Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Muğla.
- Tohumcu, H. Z. (2022). *Çocuklarda İyi Oluş: Anne Baba Tutumu ve Bilinçli Farkındalığın Rolü* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hasan Kalyoncu Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Gaziantep.
- Tuğrul, H. (2021). *Ortaöğretim Öğrencilerinin Okula Bağlılıkları ile Algılanan Sosyal Destek Düzeyleri Arasındaki İlişki* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Sosyal Bilimler Üniversitesi,
Karaman.

Turan, Ü. (2022). *Lise Öğrencilerinin Okula İlişkin Memnuniyet Düzeyleri ve Metaforik Alguları ile Hayallerindeki İdeal Okula Dayalı Bir Model Önerisi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Akdeniz Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Antalya.

Tümkiye, S., Çelik, M. ve Aybek, B. (2011). Lise Öğrencilerinde Boyun Eğici Davranışlar, Otomatik Düşünceler, Umutsuzluk ve Yaşam Doyumunun İncelenmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20(2): 77-93.

Türk Dil Kurumu Sözlükleri. <https://sozluk.gov.tr/> [24.05.2023].

Türk, E. (2014). Çocukluk Döneminde Duygusal Gelişim ve Din Eğitimi. *Marife Dini Araştırmalar Dergisi*, 14(3): 143-158.

Türk, H. (2019). *Genç Yetişkin Bireylerde Çocukluk Çağı Travmalarının Bilişsel Şemalar ve Duygusal Şemalar ile İlişkilerinin İncelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Üsküdar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Türker, M. (2020). *İlkokul Birinci Sınıf Öğrencilerinin Okula Uyum ve Sosyal Yeterlik Düzeylerini Etkileyen Yordayıcıların İncelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gaziantep Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Gaziantep.

Ulusoy, İ. K. (2022). İlkokul 4. Sınıf Öğrencilerinin Anne Baba Tutumlarının Farklı Değişkenlere Göre İncelenmesi. *Yedi Aralık Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1(1): 29-43.

Uysal, F. (2022). *Ortaokul Öğrencilerinin Geometriye Yönelik Tutumları ile Algıladıkları Okul Yaşantıları Arasındaki İlişki* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çankırı Karatekin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çankırı.

Ümmet, D., Doğan, S. ve Kemahlı, H. P. (2019). Lise Öğrencilerinin Okula Aidiyet Duyguları ve Sosyal İyi Oluşları Üzerine Karma Bir Araştırma. *OPUS International Journal of Society Researches*, 10(17): 1625-1663.

- Ünal, A. Ö. ve Şahin, M. (2016). Lise Öğrencilerinin Yaşam Doyumlarının Bazı Değişkenlere Göre Yordanması. *Cumhuriyet Uluslararası Eğitim Dergisi*, 2(3): 46-63.
- Verkuyten, M., ve Thijs, J. (2002). School Satisfaction of Elementary School Children: The Role of Performance, Peer Relations, Ethnicity and Gender. *Social Indicators Research*, 59(2): 203-228.
- Yalçın, A., vd. (2022). İlkokul Öğrencilerinin Okula Yönelik Mutluluklarının İncelenmesi. *Kapadokya Eğitim Dergisi*, 3(2): 33-47.
- Yalçın, M., Yalçın, F. A. ve Macun, B. (2017). Okul Öncesi Öğretmenlerinin Okul Öncesi Eğitimde Öğretmen Cinsiyeti ile İlgili Görüşleri. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(24): 693-710.
- Yam, F. C. ve Kumcağız, H. (2020) Ortaokul Öğrencilerinin Okul Doyumu ile Yaşam Doyumları Arasındaki İlişki: Umudun Aracı Rolünün İncelenmesi. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(4): 2113-2130.
- Yavuz, Ş. (2007). *Son Çocukluk Dönemi Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeylerinin Benlik Saygısı ve Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Yavuzer, H. (1994). *Ana-Baba ve Çocuk*. Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H. (2000). *Okul Çağı Çocuğu*. Remzi Kitapevi.
- Yavuzer, H. (2012). *Çocuk Psikolojisi*. Remzi Kitabevi.
- Yenilmez, K. ve Duman, Ö. A. (2008). İlköğretimde Matematik Başarisini Etkileyen Faktörlere İlişkin Öğrenci Görüşleri. *Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(19): 251-268.
- Yersel, Z. (2019). *Çocuk ve Ergenlerde Anne-Baba Tutumu ve Bağlanma Durumunun Algıladıkları Benlik Saygısı ve Çocukluk Çağı Narsisizmi ile İlişkisi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Beykent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Yıldız, A. ve Kahraman, S. (2021). Ortaokul Öğrencilerinde Psikolojik Dayanıklılık, Sosyal Duygusal Öğrenme Becerileri ve Yaşam Doyumu Arasındaki İlişki. *Okul Psikolojik Danışmanlığı Dergisi*, 4(2): 23-60.

- Yıldız-Arıanoğlu, E. ve Sarı, M. (2022). Ortaokul Öğrencilerinde Okul Yaşam Kalitesi Algısı, Okula Aidiyet Duygusu ve Direnç Davranışlarının İncelenmesi. *Kalem Eğitim ve İnsan Bilimleri Dergisi*, 12(2): 697-722.
- Yılmaz, E. (2009). Öğretmenlerin Değer Tercihlerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 7(17): 109-128.
- Yörükoğlu, A. (2000). *Gençlik Çağı Ruh Sağlığı ve Ruhsal Sorunlar*. Özgür Yayınları.
- Yüca, N. (2018). *5. ve 6. Sınıf Öğrencilerinin Sahip Olduğu Değerler, Algıladıkları Aile İlişkileri ve Empati Düzeyi Arasındaki Yordayıcı İlişkiler* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Zeteroğlu, E. Ş. (2014). *Altı Yaşındaki Çocukların Anne Baba Tutumları ile Çoklu Zekâ Alanları ve Grup İçi Etkinlik Düzeyleri arasındaki İlişki* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Uludağ Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bursa.
- Zeybekoğlu, Ö. (2013). *Günümüzde Erkeklerin Gözünden Babalık ve Aile* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.
- Zullig, K. J., Huebner, E. S. ve Patton, J. M. (2011). Relationships Among School Climate Domains and School Satisfaction. *Psychology in the Schools*, 48(2): 133-145.

EKLER

EK-1: Etik Kurul Kararı ve Onayı

Evrak Tarih ve Sayısı: 29.11.2022-E.38613

T.C.
İSTANBUL SABAHATTİN ZAİM ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
ETİK KURULU BAŞKANLIĞI

Sayı :E-20292139-050.01.04-38613
Konu :Etik Kurul Kararları

Sayın Mustafa YILMAZ
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Tezli Yüksek Lisans Öğrencisi

"İlkokul 4. Sınıf Öğrencilerinin Aile İlişkileri ile Okul Doyumu Arasındaki İlişkinin İncelenmesi"
başlıklı araştırmanız kurulumuzun 28.10.2022 tarihli ve 2022/09 sayılı toplantısında değerlendirilerek
etik açıdan uygun bulunduğuna katılanların oy birliği ile karar verilmiştir.

Bilgilerinize rica ederim.

Prof. Dr. Kadir CANATAN
Kurul Başkanı

Ek:3-Mustafa YILMAZ Etik Onay Belgesi (1 Sayfa)

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu :*BSRVMBPH6* Pin Kodu :94512
Adres:Halkalı Caddesi No: 281 Küçükçekmece/İstanbul
Telefon:444 97 98 Faks:+90 (212) 693 82 29
e-Posta:bilgi@izu.edu.tr Web:www.izu.edu.tr
Kep Adresi:izu@hs01.kep.tr

Belge Takip Adresi : <https://ebys.izu.edu.tr/enVision/Dogrula/0N3>

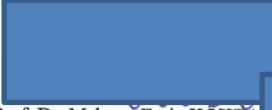
Bilgi için: Zeyneb Funda TEZ
KURTULUŞ
Unvanı: Yeminli Katip
Tel No: +902126929606

ETİK ONAY BELGESİ

Tarih	28.10.2022
Sayı	2022/09
Araştırmanın Niteliği	Yüksek Lisans Tezi
Araştırmanın Adı	<i>İlkokul 4. Sınıf Öğrencilerinin Aile İlişkileri ile Okul Doyumu Arasındaki İlişkinin İncelenmesi</i>
Sorumlu Araştırmacının Adı Soyadı	Mustafa YILMAZ
Danışman Adı Soyadı	Dr. Öğr. Üyesi Çiğdem DEMİR ÇELEBİ
Karar	UYGUNDUR

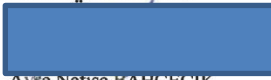
(İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Etik Kurulu'nun kararı tavsiye niteliğinde olup, Üniversitemizle ilgili etik ilkelerinin belirlenmesi ve değerlendirilmesi amacını taşımaktadır.)

(Katıldı)
Prof. Dr. Kadir CANATAN
Başkan

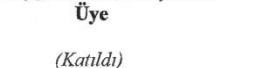

(Katıldı)
Prof. Dr. Mustafa ATEŞ

Prof. Dr. Mehmet Emin KÖKTA
Başkan Y.

Prof. Dr. Bayramullah KAYA

Prof. Dr. Ayşe Nense BAHÇEÇİK
Üye

Prof. Dr. Yahya Kemal YOĞURTÇU
Üye

(Katıldı)
Av. Bilal ŞAMAT
Üye

Kurul Yeminli Kâtibi

Zeyneb Funda TEZ

EK-2: İL MEM Onayı

T.C.
İSTANBUL VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : E-59090411-20-72201389
Konu : Anket ve Araştırma İzni (Mustafa YILMAZ)

14/03/2023

VALİLİK MAKAMINA

İlgi : a) Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğünün 21.01.2020 tarihli ve 2020/2 sayılı genelgesi.
b) İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesinin 28.02.2023 tarihli ve 46916 sayılı yazısı.
c) Müdürlüğümüz Araştırma ve Anket Komisyonunun 06.03.2023 tarihli tutanağı.

Araştırma Konusu : İlkokul 4. Sınıf Öğrencilerinin Aile İlişkileri ile Okul Doymu Arasındaki İlişkinin İncelenmesi
Araştırma Türü : Anket
Araştırma Yeri : Esenler İlçesinde Bulunan İlkokullar
Araştırma Yapılacak Kişiler : 4. Sınıf Öğrencileri
Araştırmanın Süresi : 2022 - 2023 Eğitim - Öğretim Yılı

Yukarıda bilgileri verilen araştırmanın; 6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanununa aykırı veri istenmemesi, öğrenci velilerinden açık rıza onayı alınması, araştırma sonucunda elde edilen verilerin bilimsel amaç dışında kullanılmaması, bir örneği Müdürlüğümüzde muhafaza edilen mühürlü ve imzalı veri toplama araçlarının kurumlarımıza araştırmacı tarafından ulaştırılarak uygulanması, katılımcıların gönüllülük esasına göre seçilmesi, araştırma sonuç raporunun kamuoyuyla paylaşılmaması ve araştırma bittikten sonra 2 (iki) hafta içerisinde Müdürlüğümüze gönderilmesi, okul idarelerinin denetim, gözetim ve sorumluluğunda, eğitim ve öğretimi aksatmayacak şekilde, ilgi (a) genelge esasları dâhilinde uygulanması kaydıyla Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamınızca da uygun görüldüğü takdirde olurlarınıza arz ederim.

Levent YAZICI
İl Millî Eğitim Müdürü

OLUR
Dr. Hasan Hüseyin CAN
Vali a.
Vali Yardımcısı

Ek:
1- İlgi (b) Yazı ve Ekleri (4 Sayfa)
2- İlgi (c) Tutanak (1 Sayfa)
3- Araştırma Geri Bildirim Formu (1 Sayfa)

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Adres : Binbirdirek Mah. İmran Öktem Cad.No: 1 Sultanahmet Fatih İstanbul Belge Doğrulama : <https://www.turkiye.gov.tr/meb-ebys>
Telefon : 0212 384 36 30 Bilgi İçin : Aydın BALTA
E-posta : stratejigelistirme34@meb.gov.tr Unvanı : VHKİ
Kep Adresi : meb@hs01.kep.tr İnternet Adresi : <http://istanbul.meb.gov.tr/>

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://www.turkiye.gov.tr/meb-ebys> adresinden f120-35a6-3587-851e-a71a kodu ile teyit edilebilir.

EK-3: Ölçek Kullanım İzinleri

Selen DEMİRTAS 20 Mar

Merhaba, Çalışmanızın konusunu yazmamışsınız ama ölçeğin sadece ilkokul

Taslak 11 Ağu

Alicılar: Selen

20 Mar 2021 Cmt 19:16 tarihinde "Selen DEMİRTAS" <sel...tr> şunu yazdı:

Merhaba,

Çalışmanızın konusunu yazmamışsınız ama ölçeğin sadece ilkokul 4. ve 5. sınıflar için geçerlik ve güvenirliğinin yapıldığını hatırlatmak isterim. Maddeleri ekte bulabilirsiniz.

On 03/20/21 01:03 PM, **MUSTAFA YILMAZ**

wrote:

Hocam ben İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi PDR yüksek lisans öğrencisi Mustafa YILMAZ, hocam eğer izniniz olursa, kendi çalışmamda "Çocuklar İçin aile ilişkileri" ölçeğini kullanmak istiyorum. İzin verir ve ölçeği gönderebilerseniz çok sevinirim. İyi çalışmalar diliyorum.

--

Dr. Selen Demirtaş-Zorbaz
Ankara Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Fakültesi
Psikolojik Danışma ve Rehberlik Anabilim Dalı

MUSTAFA YILMAZ 22.03.2021

Selen hocam çalışmam " ilkokul 4. sınıf ğrencilerinin aile ilişkileri ile okul doyumunu arasındaki ilişkinin incelenmesi" şeklinde olacak. leği gönderdiğiniz ve destek olduğunuz için teşekkür ederim.

okul doyumu ölçeği

Gelen Kutusu

MUSTAFA YILMAZ 16.03.2021

Alicılar

Bülent Baki hocam merhaba,
Hocam ben İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi
PDR yüksek lisans öğrencisi Mustafa YILMAZ,
hocam eğer izniniz olursa, kendi çalışmamda
"Çocuklar İçin Kapsamlı Okul Doyumu" ölçeğini
kullanmak istiyorum. İzin verir ve ölçeği
gönderebilerseniz çok sevinirim.
İyi çalışmalar diliyorum.

Bulent Baki Telef 16.03.2021

Alicılar: ben

Merhabalar,

Ekte ölçeği, geçerlik ve güvenilirliğini gönderiyorum.
İyi çalışmalar.

16 Mar 2021 Sal 16:24 tarihinde MUSTAFA YILMAZ
< [redacted] > şunu yazdı:

[Alıntılanan metni göster](#)

EK-4: Kişisel Bilgi Formu

Sevgili Öğrenciler,

Bu çalışma, ilkokul 4.sınıf öğrencilerinin aile ilişkileri ile okul doyumu arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yapılmaktadır. Çalışmadan elde edilecek bilgiler sadece bilimsel amaçlar için kullanılacak olup aleyhinize sebep olabilecek hiçbir durumda kullanılmayacaktır. Çalışma gönüllük esasına dayanmaktadır. Çalışmada verdiğiniz yanıtlar ve kimlik bilgileriniz gizli tutulacaktır. Çalışma sırasında herhangi bir nedenden ötürü rahatsızlık duymanız durumunda çalışmayı sonlandırabilirsiniz.

Araştırmacı

Mustafa YILMAZ

Lütfen aşağıdaki bilgileri dikkatli bir şekilde okuyarak cevaplayınız. Size en uygun olan seçeneğin önüne (X) işareti koyunuz ve cevapsız soru bırakmayınız. İlginiz ve katılımınız için teşekkür ederim.

1.Cinsiyetiniz?

() Kız

() Erkek

3.Öğretmeninizin cinsiyeti?

() Erkek

() Kadın

5.Evinizde anneniz ve babanız ile birlikte mi yaşıyorsunuz?

() Evet

() Hayır

6.Babanızın eğitim durumunu işaretleyiniz?

() İlkokul

() Ortaokul

() Lise

() Üniversite

7. Annenizin eğitim durumunu işaretleyiniz?

() İlkokul

() Ortaokul

() Lise

() Üniversite

EK-5: Çocuklar İçin Aile İlişkileri Ölçeği (ÇAIÖ)

(Örnek maddeler sunulmaktadır.)

Sevgili Çocuklar,

Aşağıdaki ölçek aile ilişkileri ile ilgilidir. Toplam 20 maddeden oluşmaktadır. Her bir maddeyi okuyun ve ailenize uygunluk derecesine göre; *her zaman*, *bazen*, *hiçbir zaman* seçeneklerinden **yalnızca birini** işaretleyin. Tüm maddeleri okuyun ve hiçbirini **boş bırakmayın**. İlginize teşekkür ederim.

	Her zaman	Bazen	Hiçbir zaman
1. Ailemin bana ayıracak vakti vardır.			
2. Ailemin birbiriyle hiç konuşmadığı zamanlar olur.			
.....			
.....			
9. Ailemde herkes fikirlerini rahatlıkla ifade eder.			
.....			
.....			
14. Ailemde herkes birbirine emir verir.			
.....			
.....			
20. Ailemde duygularımızı rahatlıkla gösterebiliriz.			

EK-6: Çocuklar İçin Kapsamlı Okul Doyumu Ölçeği (ÇİKODÖ)

(Örnek maddeler sunulmaktadır.)

Sevgili Çocuklar,

Aşağıda okul ve öğrenme yaşantılarına ilişkin ifadeler bulunmaktadır. Her bir soru için 1 ile 5 arasındaki derecelendirmeyi kullanarak size en uygun olan seçeneği işaretleyiniz. Teşekkürler.

Tamamen katılmıyorum (1),

Katılmıyorum (2),

Kararsızım (3),

Katılıyorum (4),

Tamamen katılıyorum (5)”

1	Okuldaki günlerim güzeldir.	1	2	3	4	5
2	1	2	3	4	5
3	Okula gitmeyi severim.	1	2	3	4	5
4	1	2	3	4	5
5	1	2	3	4	5
6	Okul dersleri eğlencelidir.	1	2	3	4	5

ÖZGEÇMİŞ

Ad-Soyad: Mustafa YILMAZ

E-mail:

A. EĞİTİM

Yüksek Lisans

2019 – 2023 İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bölümü.

Lisans

2011 – 2015 Dumlupınar Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Sınıf Öğretmenliği Bölümü.

B. MESLEKİ DENEYİM

2019 – 2023 İstanbul Esenler Şehit Emrah Sağaz İlkokulu Sınıf Öğretmeni

2016 – 2019 Ağrı Merkez Akşemsettin İlkokulu Sınıf Öğretmeni

2015 – 2016 Ağrı Merkez Taştekte Şehit Polis Yalçın Demir İlkokulu Sınıf Öğretmeni